

Archeologienota Leuven Hertogensite WinkelWonen

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

2-9-2021

Titel: Archeologienota Leuven Hertogensite WinkelWonen

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Paulien Fonteyn

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 -
www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2021E93

Intern projectnummer: 2021.091

Locatiegegevens: Vlaams-Brabant, Leuven, Hertogensite (tussen Minderbroedersstraat,
Kapucijnenvoer, Brusselsestraat, Dije Derde Arm).

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 172870,47 en Y: 174424,57; X: 173044,36 en Y: 174507,04

Oppervlakte plangebied: 1796m²

Kadastergegevens: Leuven, afdeling 4, sectie D, perceel 1280C (zie figuur 9)

Topografische kaart: zie figuur 7 en 8

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Paulien
Fonteyn (assistent-archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 02/09/2021

© Acke & Bracke bvba, Dorpvaart 76, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	9
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	12
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	12
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	14
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	16
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	16
2.4. HISTORISCHE SITUERING	19
2.4.1. ALGEMEEN	19
2.4.2. HERTOGENSITE	20
2.4.3. BELANGRIJKSTE HISTORISCHE ELEMENTEN RELEVANT VOOR HET PLANGEBIED	21
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	39
3. SYNTHESE	58
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	58
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	59
3.3. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	60
4. SAMENVATTING	62
5. BIBLIOGRAFIE	65
6. BIJLAGES	66

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en betreft een aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen op een deel van de Hertogensite te Leuven (provincie Vlaams-Brabant), meer bepaald het project WinkelWonen aan de Brusselsestraat. De site is gelegen in een archeologische zone (de historische stadskern van Leuven), de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunningsaanvraag betrekking heeft, bedraagt meer dan 300m² en de geplande bodemingrepen zijn groter dan 100m². Bijgevolg dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Deze archeologienota bouwt verder op de krijtlijnen voor het verdere archeologische traject van de Hertogensite die werden beschreven in de bekrachtigde archeologienota die hoort bij de aanvraag voor verkavelingsvergunning van de totale Hertogensite.¹ Daarnaast grenst de huidige archeologienota in het westen aan het plangebied besproken in de archeologienota opgemaakt voor de ontwikkeling van het openbaar domein fase 4.²

¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/4332>

² <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/19334>

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.³ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt⁴, de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius⁵, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁶ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁷ Daarnaast werd geput uit eerdere archeologienota's van de Hertogensite opgemaakt door Acke & Bracke bvba.⁸

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

³ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

⁴ <http://www.geopunt.be/kaart>

⁵ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁶ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁷ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

⁸ O.a. <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/4332;>

<https://loket.onroenderfgoed.be/erfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/6124;>

<https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/11435;>

<https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17285;>

<https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/19334.>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Er werd advies verkregen van Lisa Van Ransbeeck, stadsarcheoloog van Leuven, die langs deze weg van harte bedankt wordt voor de gewaardeerde inbreng.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

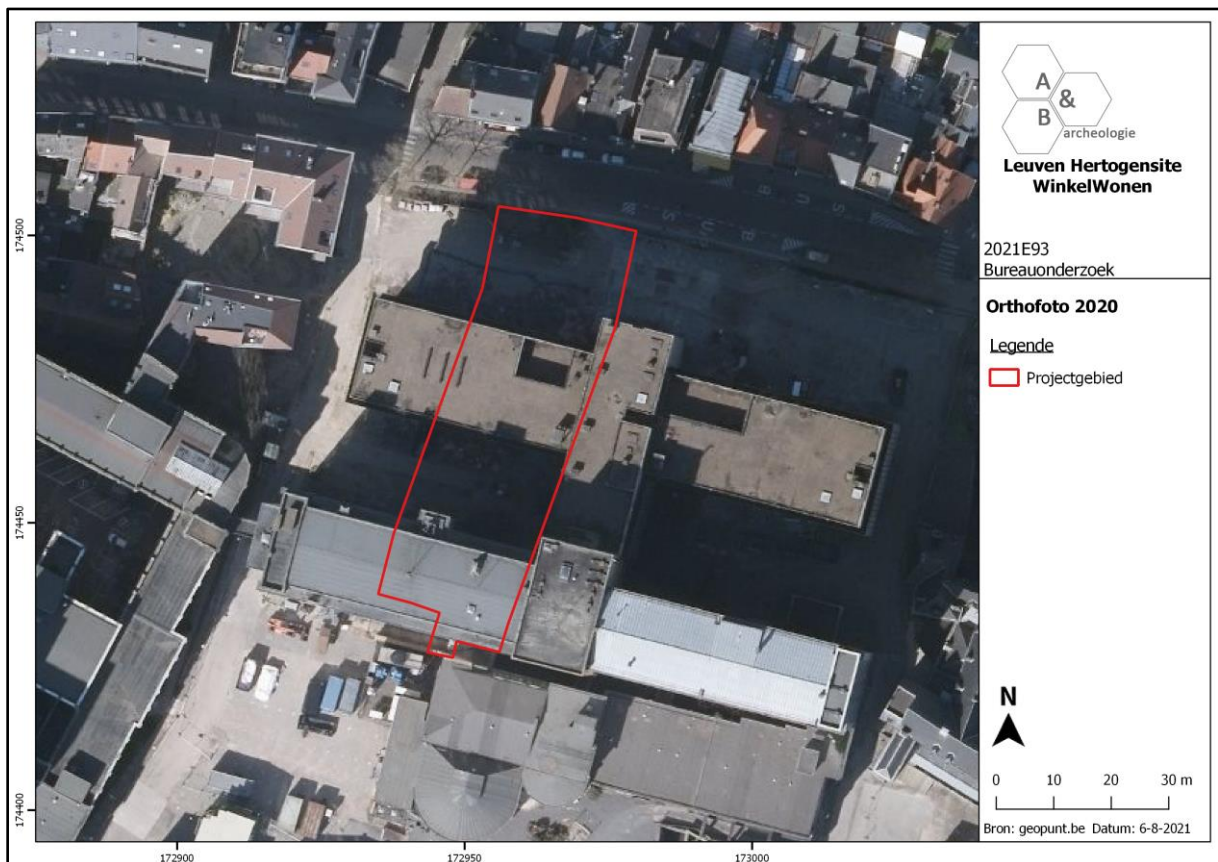
1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het plangebied is 1796m² groot en heeft grosso modo een noord-zuid georiënteerde rechthoekige vorm. Het bevindt zich in het noordwesten van de Hertogensite en grenst in het noorden aan de Brusselsestraat, iets ten oosten van de overwelfde Dijle Tweede Arm. Het terrein was tot voor kort volledig verhard en bebouwd. Deze gebouwen, nog te zien op de luchtfoto van 2020, behoorden tot het Sint-Pietersziekenhuis; een deel van de 2 voormalige westelijke vleugels valt binnen het plangebied. De vleugels zijn/waren onderkelderd; deze kelders zijn niet verwijderd bij de sloop.

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

Figuur 2 Foto genomen op 21/06/2021 van de afbraakwerken van het Sint-Pietersziekenhuis, met zicht vanuit het oosten op de kelders onder de voormalige noordwestelijke vleugel van het ziekenhuis (© Stad Leuven). De Brusselsestraat bevindt zich rechts.

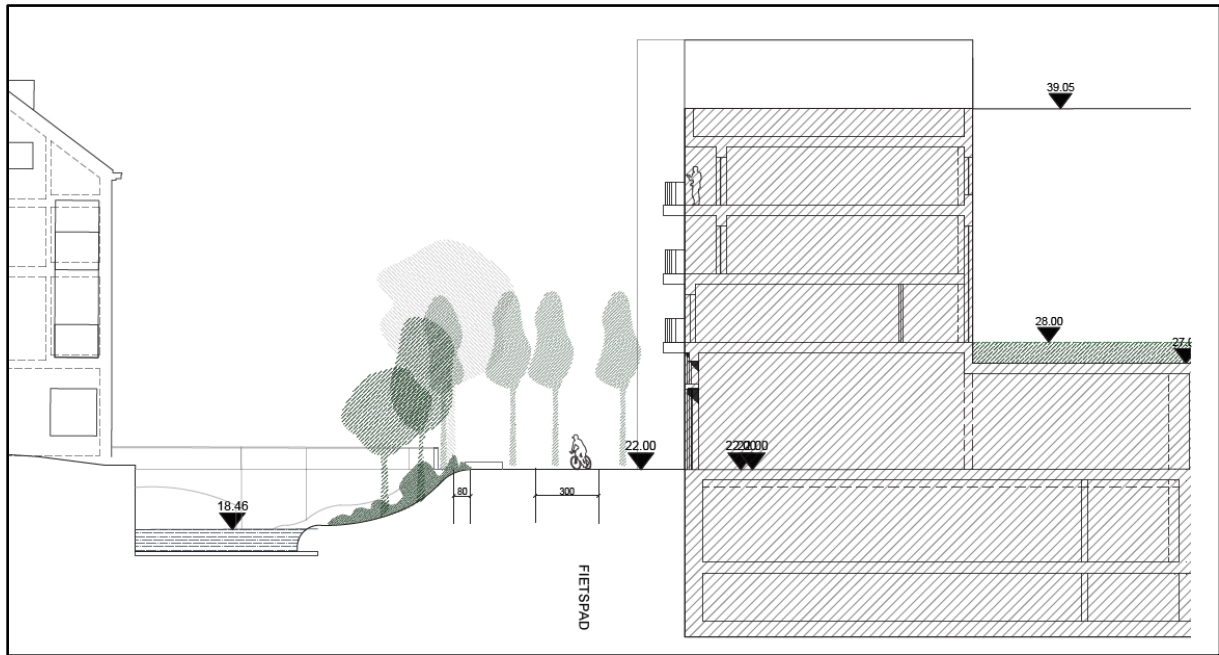
2.2. Geplande werken

Binnen het plangebied wordt het project WinkelWonen gepland, dat deel zal uitmaken van een groter complex aan deze zijde van de Hertogensite, op de plek van het voormalige Sint-Pietersziekenhuis, en ook nog zal bestaan uit een podiumkunstenzaal en een hotel.

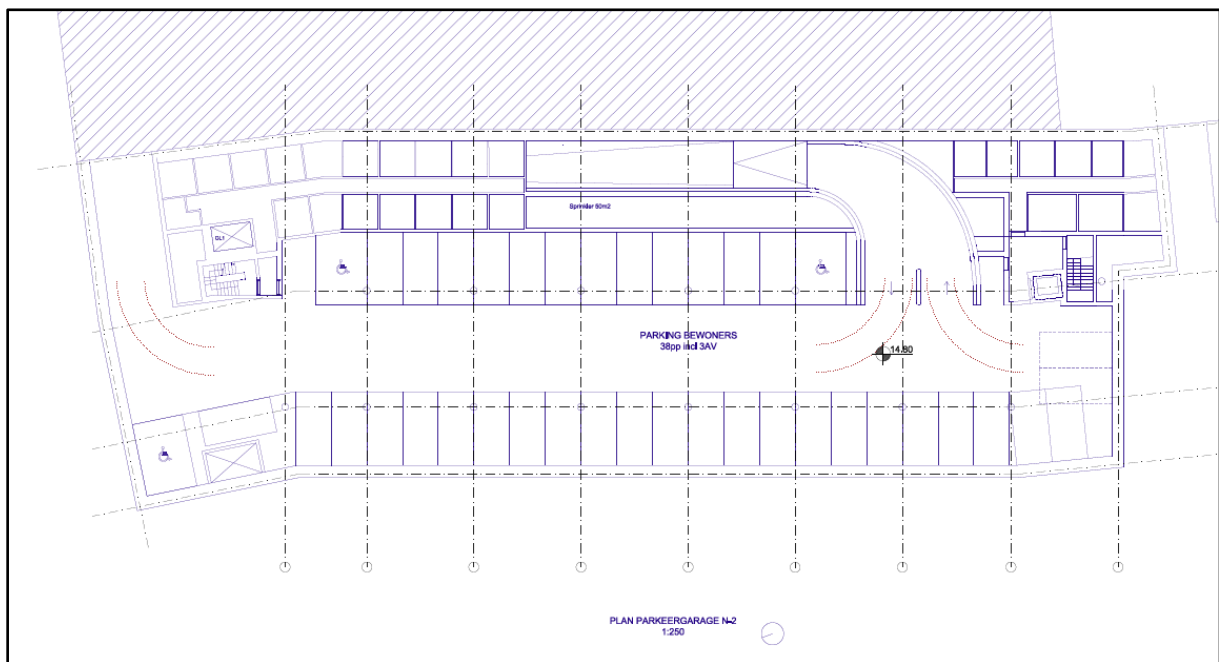

Figuur 3 Algemeen ontwerp van het grotere complex waartoe het project WinkelWonen zal behoren (bron: initiatiefnemer).

Binnen de grenzen van het plangebied wordt een meerlaags gebouw opgericht, met 4 bovengrondse en 2 ondergrondse verdiepingen. Op niveau -2 wordt een parkeergarage voorzien, op niveau -1 een supermarkt, op het gelijkvloers komt er ruimte voor andere winkels en de 3 bovenste verdiepingen worden voorzien voor bewoning. Het maaiveldniveau zal iets hoger komen te liggen dan het huidige niveau. De parkeerkelder zal quasi de volledig oppervlakte van het plangebied beslaan, het vloerniveau van het niveau -2 komt op +14,80m TAW te liggen, dit is meer dan 6m onder het huidige maaiveld. De grond binnen het volledige plangebied zal dus tot op grote diepte worden verstoord.

Figuur 4 Doorsnedeplan van de geplande werken, met rechts het gebouw WinkelWonen met de 2-laagse kelder, en links ervan het nieuwe ontwerp van de openbare ruimte (maakt geen deel uit van deze archeologienota; opengelegde Dijle Tweede Arm, nieuw te creëren helling op de rechteroever en het nieuwe maaiveldniveau ten oosten ervan) (bron: initiatiefnemer).

Figuur 5 Grondplan parkeergarage niveau -2 (bron: initiatiefnemer).

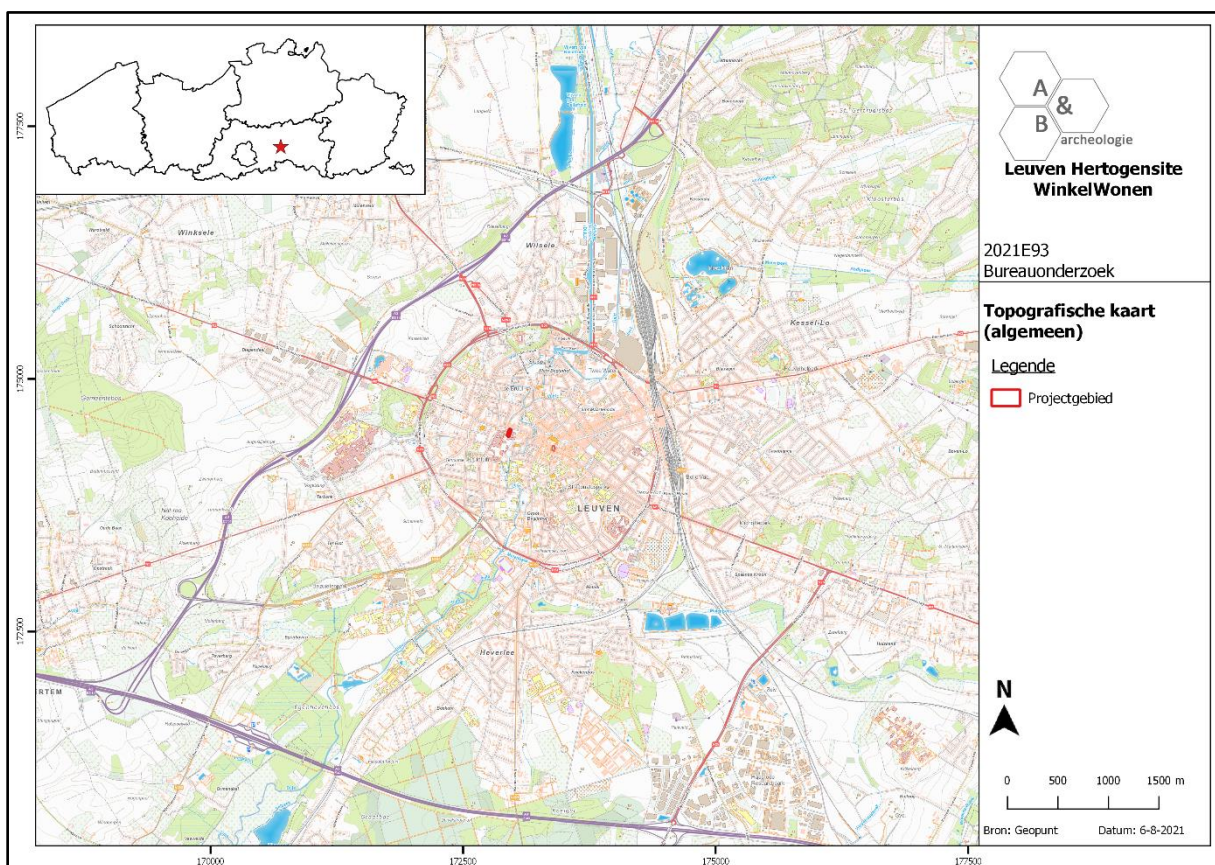

Figuur 6 Geplande werken (gelijkvloers) geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

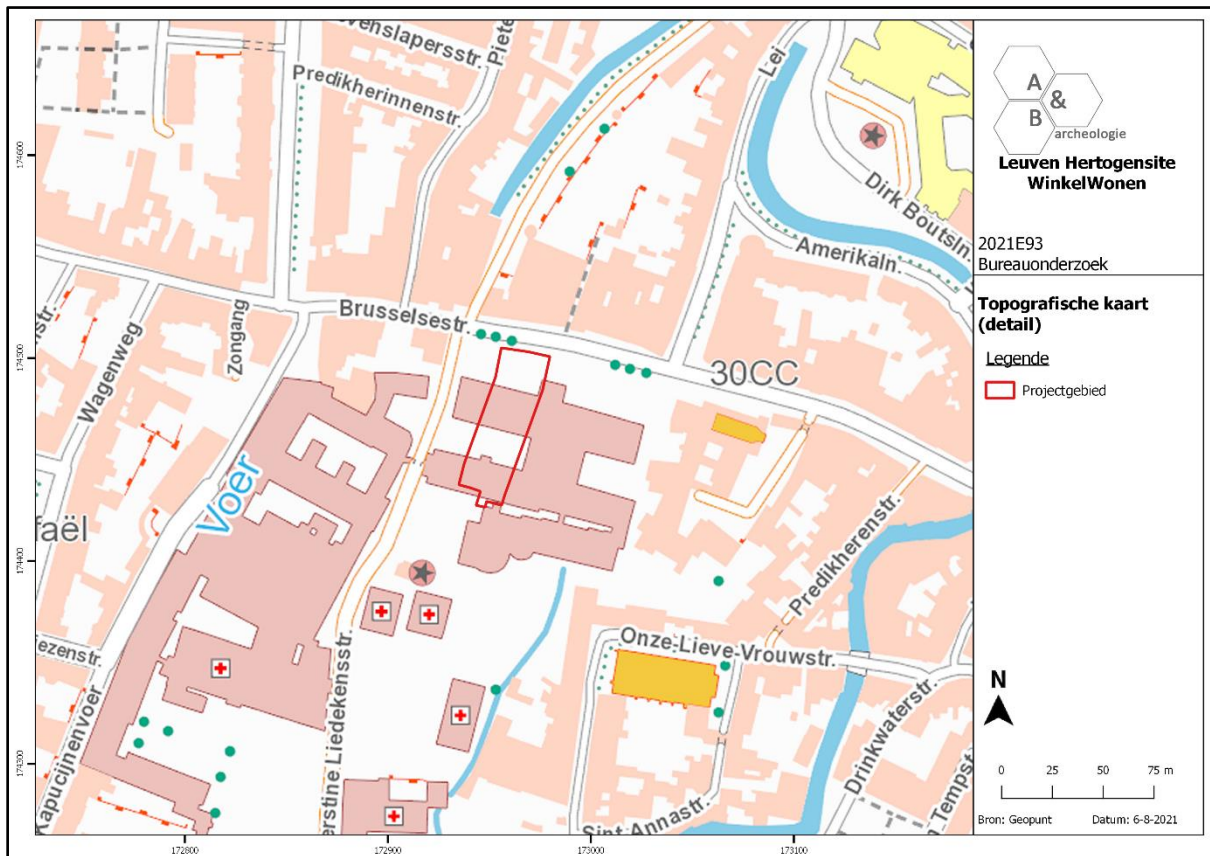
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

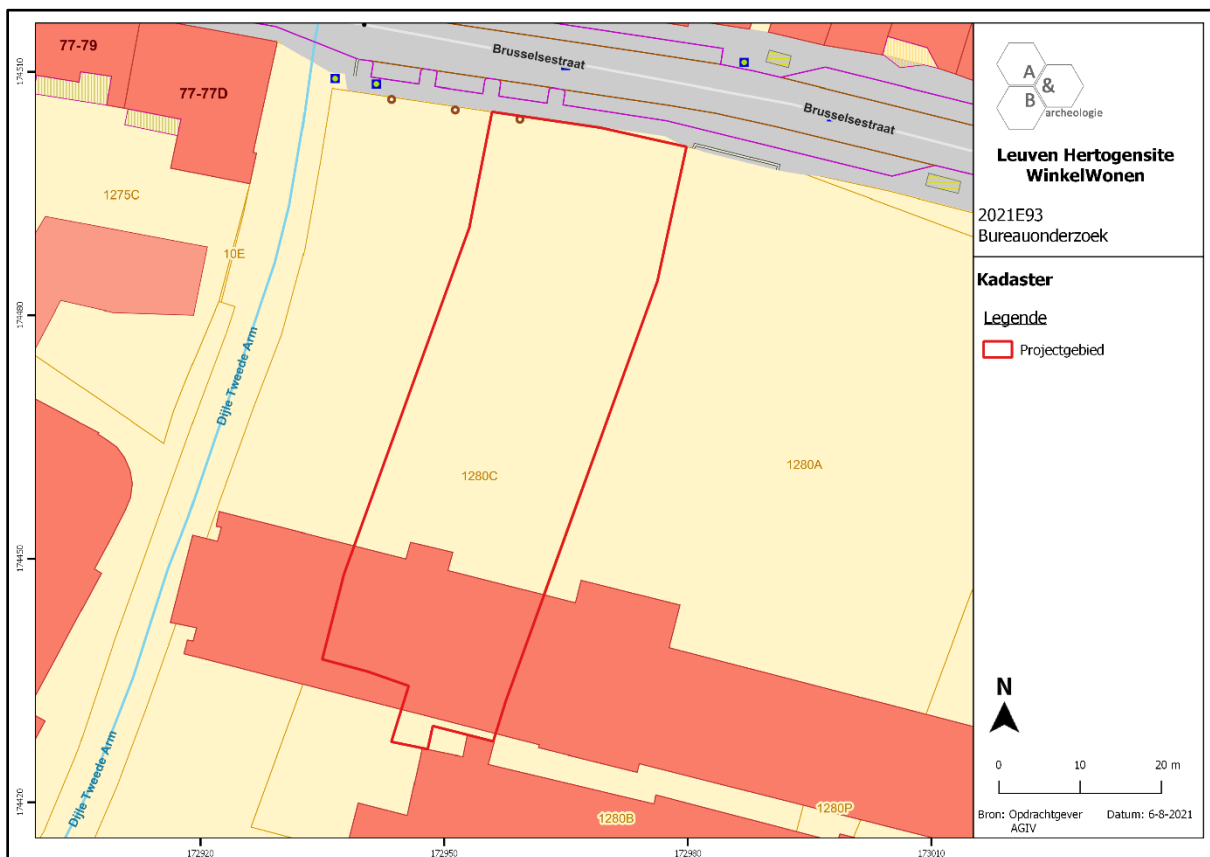
Leuven is de hoofdstad van de provincie Vlaams-Brabant en is centraal in de provincie gelegen. Het projectgebied maakt deel uit van de Hertogensite te Leuven, een grote site in de stadskern ingesloten tussen de Minderbroedersstraat in het zuiden, de Kapucijnenvoer in het westen, de Brusselsestraat in het noorden en de Dijle Derde Arm en enkele percelen langsheen de Brusselsestraat en de Onze-Lieve-Vrouwstraat in het oosten. De Hertogensite, gelegen ten westen van de Grote Markt, wordt van noord naar zuid doorsneden door de overwelfde Dijle Tweede Arm en was tot voor kort zo goed als volledig bebouwd en verhard. De Hertogensite was onder meer in gebruik als ziekenhuis met parking en bevat enkele universiteitsgebouwen. In het kader van een grootschalig stadsontwikkelingsproject voor herbestemming van de Hertogensite zijn momenteel meerdere gebouwen gesloopt/in sloping en worden nieuwe gebouwen opgetrokken en groenzones en openbare ruimtes aangelegd. Parallel aan en net ten oosten van de overwelfde Dijle is de oude stadsmuur nog gedeeltelijk aanwezig. Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het gebied gekarteerd als 'Kernstadbebouwing' en 'Andere bebouwing', wat overeenkomt met het huidige gebruik.

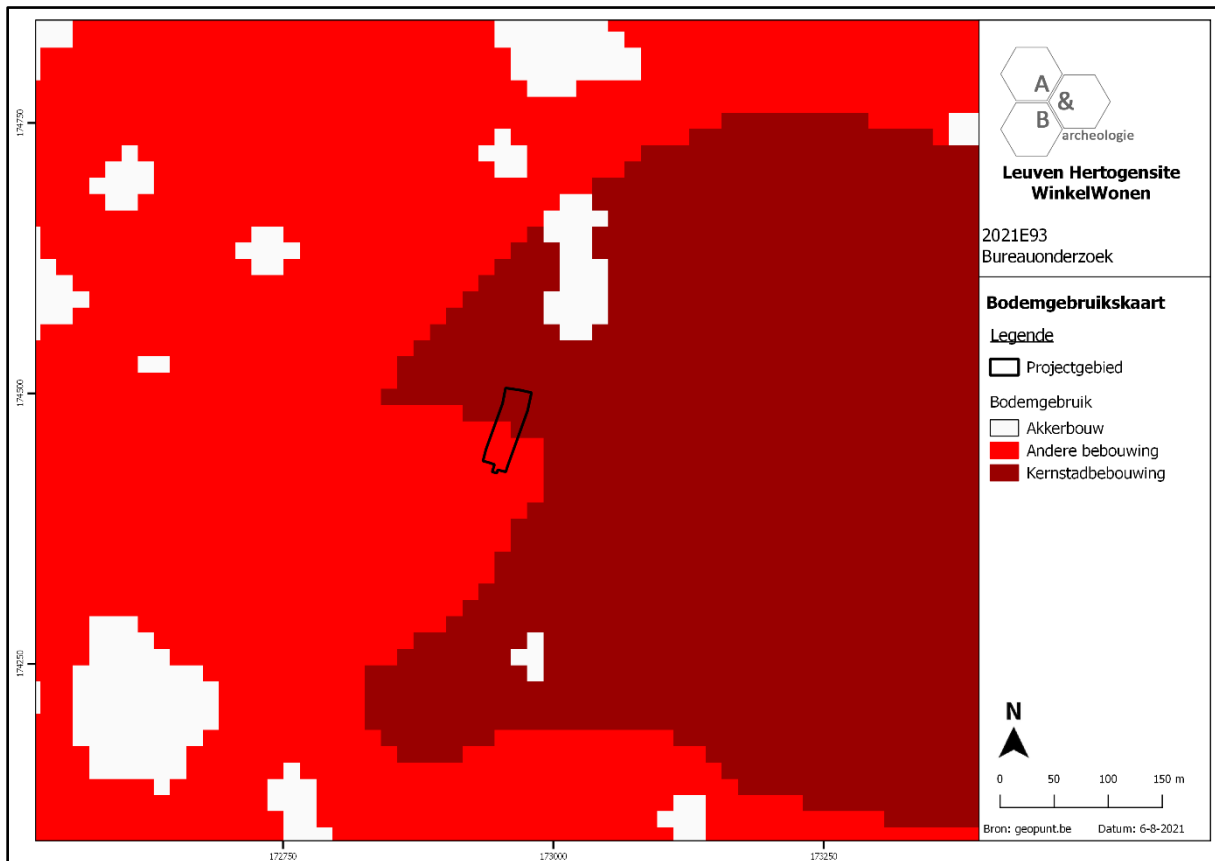
Figuur 7 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 8 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 9 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

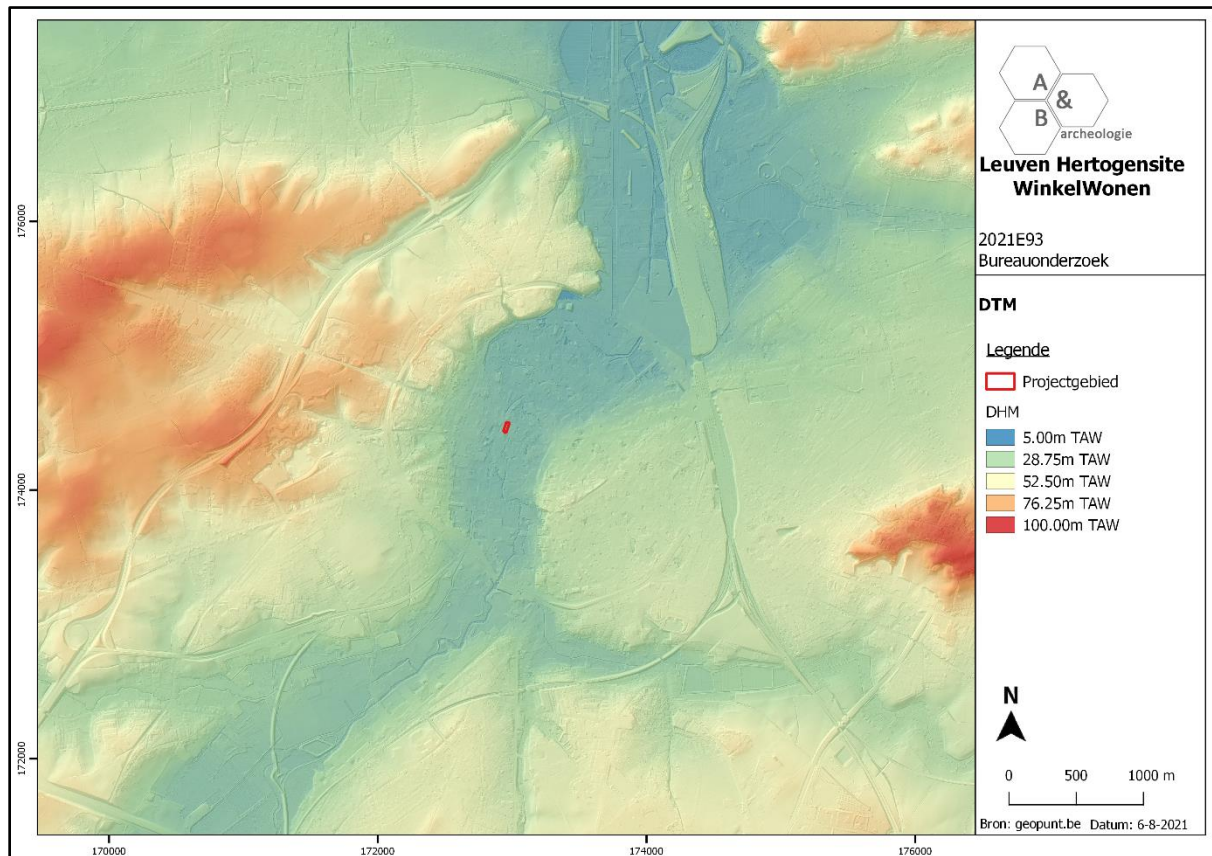
Figuur 10 Zicht op de bodemgebruikskartaal met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

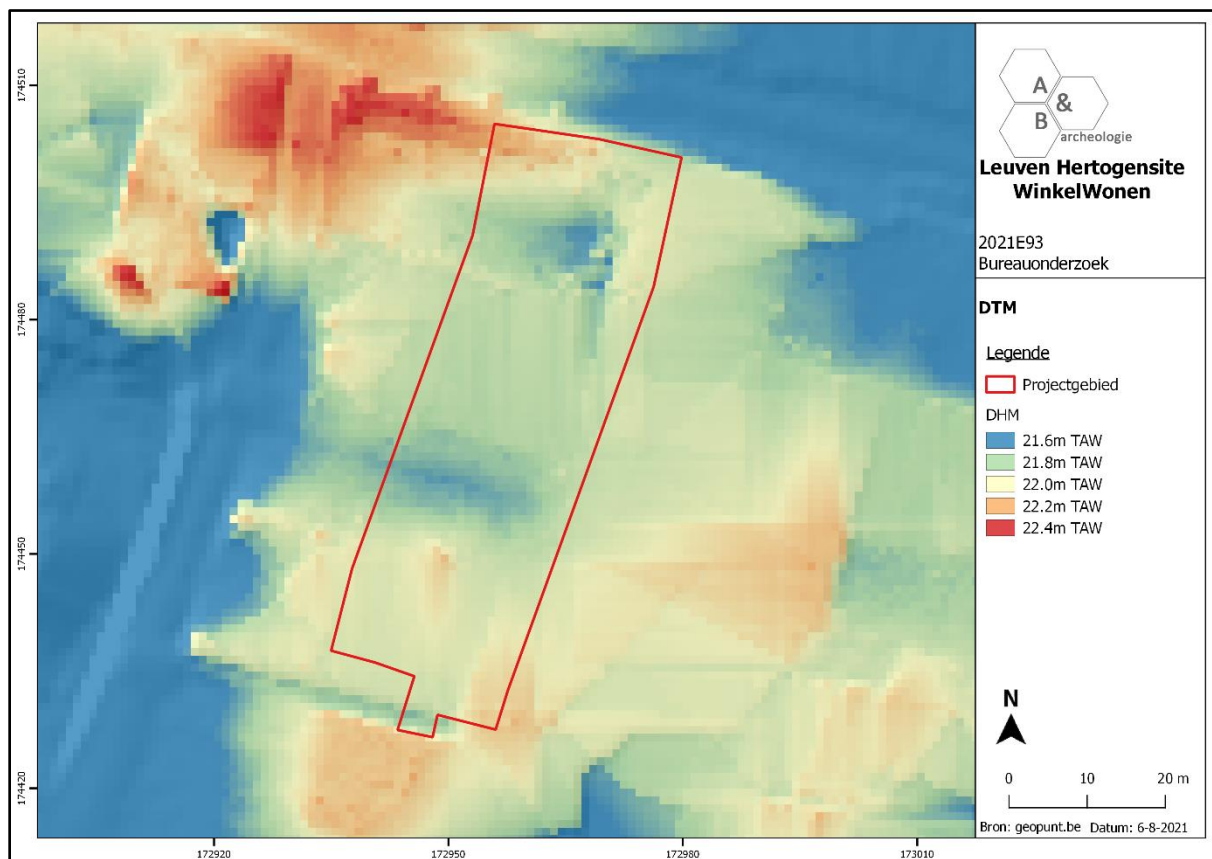
Leuven ligt op het raakvlak van drie geografische gebieden: in het noorden en westen de vlakte van Laag-België, meer oostelijk de ijzerzandsteenheuvels van het Hageland en ten zuiden het Brabants leemplateau van Midden-België, waarin de Dijle en haar zijrivieren diep zijn ingesneden. De Dijle stroomt bij het verlaten van dit plateau door de stad. De lage stads gedeelten van Leuven liggen in de alluviale vlakte van de Dijle. Het plangebied bevindt zich in deze alluviale vlakte.

Het huidige hoogteverloop op siteniveau vertegenwoordigt door het sterk bebouwde karakter van het terrein niet langer de oorspronkelijk situatie. Op het detail van het hoogtemodel is te zien dat het maaiveld varieert van +21,60m TAW tot +22,10m TAW, met de hoogste waarden in de noordwesthoek tegen de Brusselsestraat.

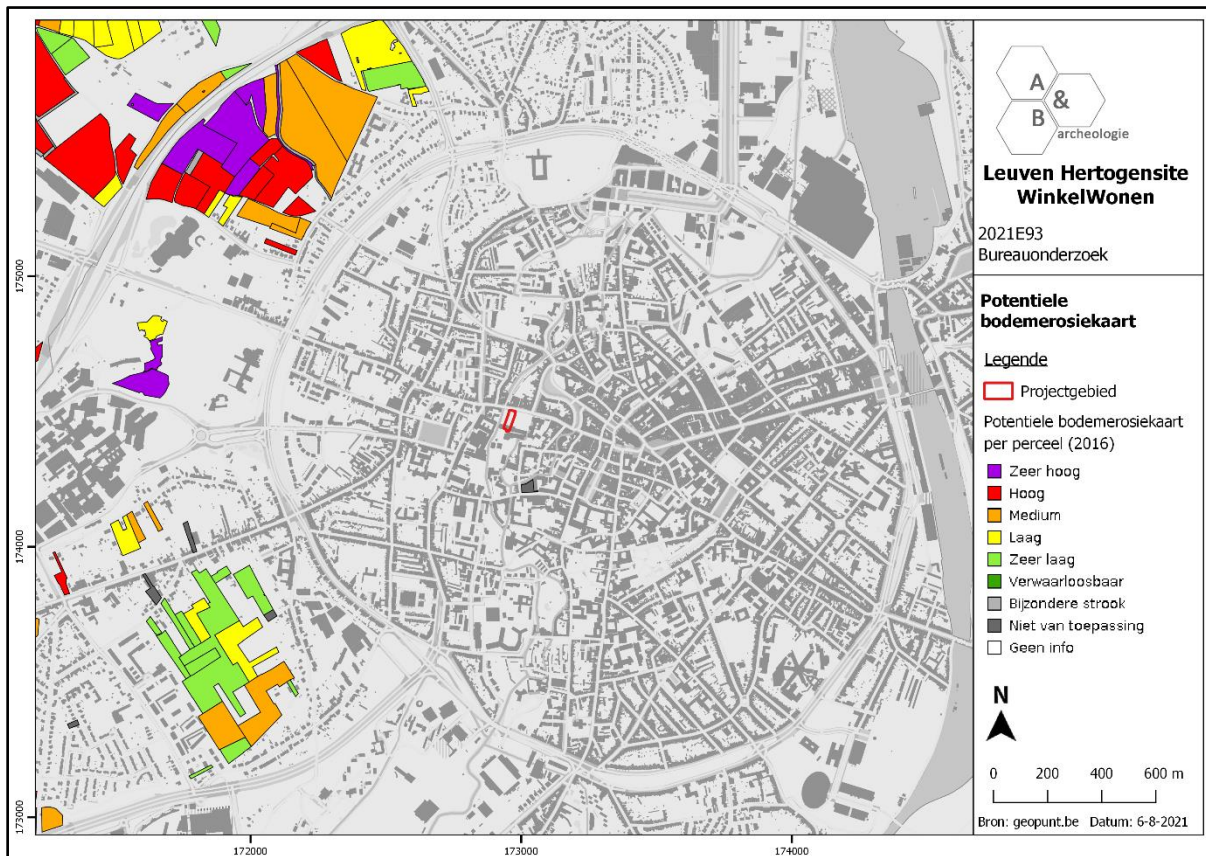
De potentiële bodemerosiekaart toont, gezien de ligging in stadscontext, geen informatie voor het projectgebied.

Figuur 11 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 12 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

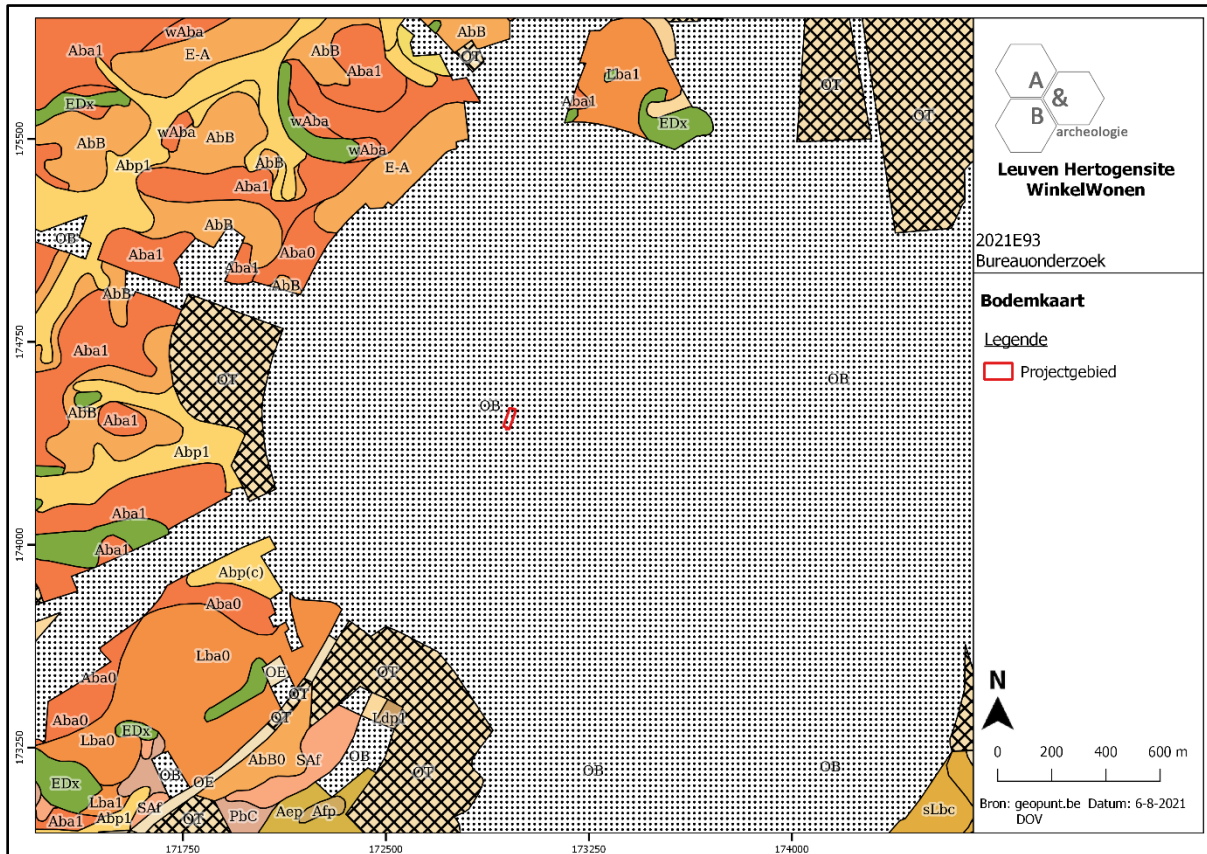
Figuur 13 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

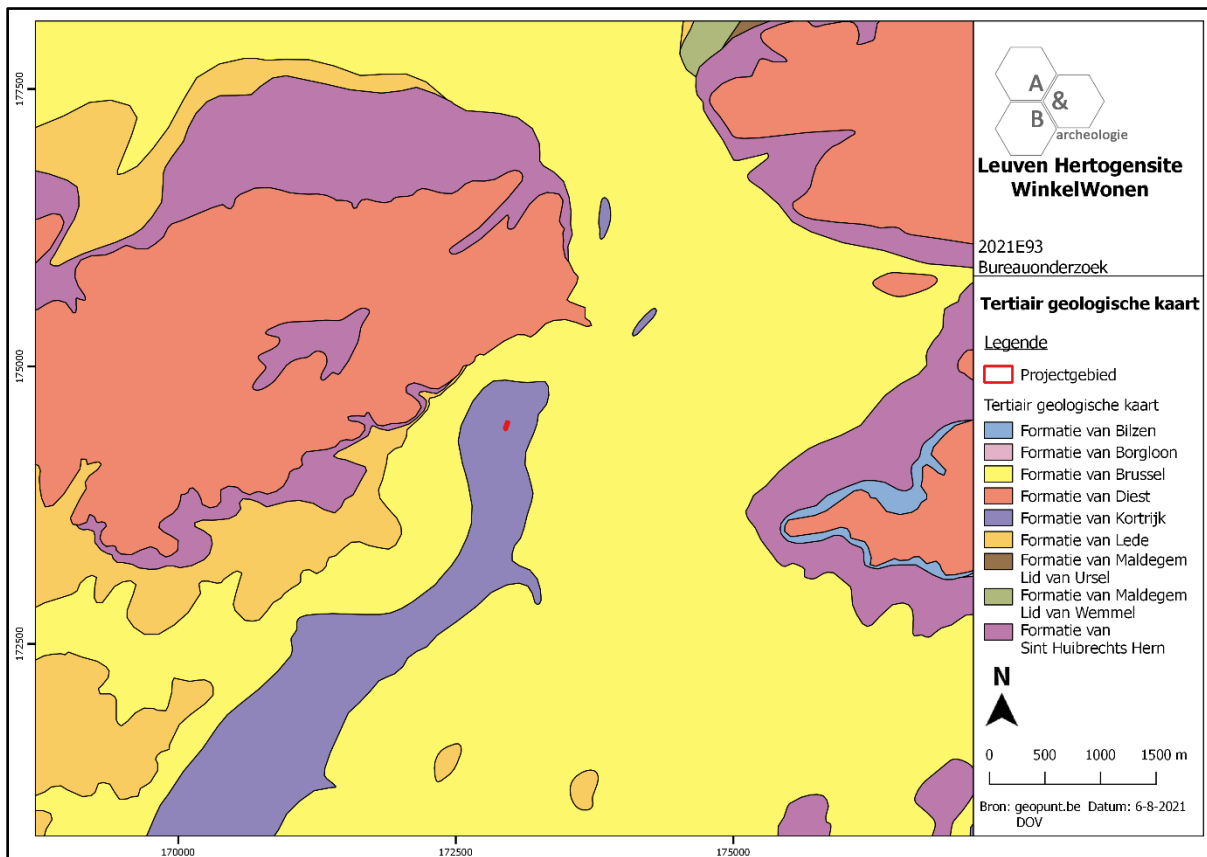
Leuven bevindt zich op de grens van de leem- en de zandleemstreek, maar nagenoeg het volledige centrum van Leuven staat gekarteerd als bebouwde zone op de bodemkaart. Ook het plangebied valt binnen de bebouwde zone.

2.3.4. Geologische situering

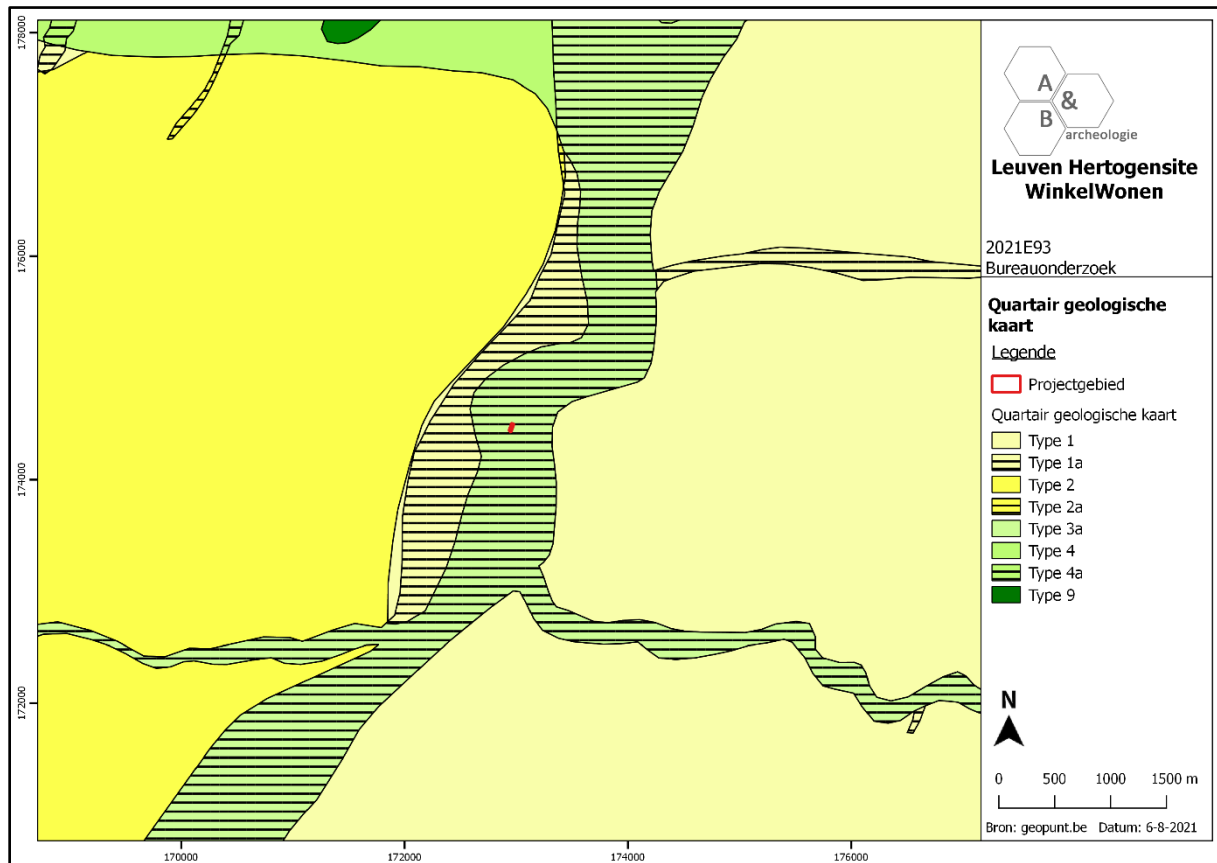
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Kortrijk, deze bestaat uit grijze klei. De Quartaire geologische kaart geeft aan dat de Quartaire ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit type 3a: Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen (a) bovenop de Pleistocene sequentie (3). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

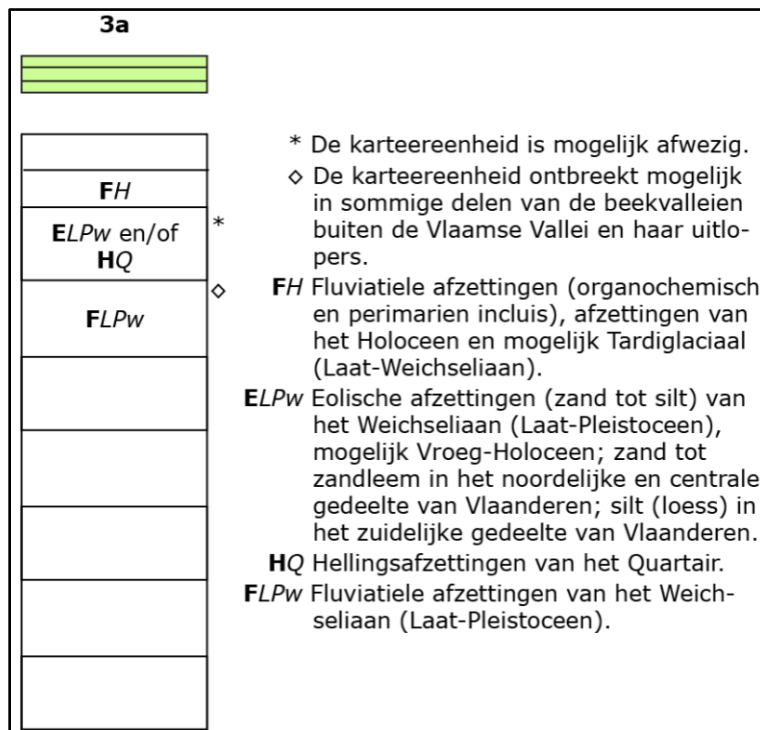
Figuur 14 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

Figuur 15 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 16 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 17 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁹

2.4.1. Algemeen

Over de vroegste geschiedenis van Leuven is niet veel geweten. Er zijn archeologische bronnen die wijzen op Romeinse aanwezigheid, onder meer in het oosten van de Hertogensite, maar verdere kennis over deze periode is eerder beperkt. De plaatsnaam *Loven* verschijnt voor het eerst in de geschreven bronnen aan het einde van de 9de eeuw. De *Annales Fuldenses* maken dan melding van de Slag bij Leuven (891) waarin Arnulf van Karintië een belangrijke overwinning boekt op de Noormannen.

Vanaf de 10de eeuw worden de geschreven bronnen talrijker. In die periode wordt een eerste versterking aangelegd op een eiland in de Dijle, vermoedelijk op de plaats waar zich nu het Groot-Begijnhof bevindt. Later werd een tweede burcht meer stroomafwaarts neergezet. Deze grafelijke burcht zou zich vanaf 1015 op het zogenaamde Hertogeneiland bevonden hebben. Later, in de 13de eeuw, werd deze burcht nogmaals verplaatst naar de Keizersberg. De aanwezigheid van de graven van Leuven, later hertogen van Brabant, wijst op een zeker belang van de stad binnen de regio.

Leuven dankt haar economische groei aan de ligging langs de bevaarbare Dijle en op de handelsweg Brugge-Keulen. Deze ligging lag aan de oorsprong van de vroegste stadsontwikkeling van Leuven, in de loop van de 12de eeuw. In de tweede helft van de 12de eeuw/begin 13de eeuw kreeg de stad haar eerste stenen omwalling die bestond uit 11 poorten en 31 torens, die ook de grafelijke burcht omsloot. De ontwikkeling van de typische stadsfaciliteiten zoals stadhuis, markten en hallen moeten in deze periode gesitueerd worden, evenals de vestiging van heel wat religieuze ordes. In de 14de eeuw was onder meer de eigen lakennijverheid verantwoordelijk voor verdere economische ontwikkeling. De tweede stenen omwalling werd in die periode aangelegd. Deze komt ongeveer overeen met de huidige stadsring.

In 1425 werd de universiteit - *Studium Generale Lovaniense* - gesticht door Jan van Bourgondië. Deze trok geleerden aan van over heel Europa, en Leuven werd hiermee een echte universiteitsstad. Ook al verloor de universiteit een aantal malen aan belang, ze zou in de eeuwen na de stichting toch uitgroeien tot een van de belangrijkste van de Lage Landen en zou een belangrijke rol blijven spelen in de ontwikkeling van de stad.

Met de aanleg van de Leuvense Vaart in 1750, waarin vooral de brouwers een belangrijke rol speelden, werd Leuven als economisch-industrieel centrum op de kaart gezet. Vooral de bierindustrie won vanaf toen aan belang.

Beide wereldoorlogen drukten een zware stempel op de stad. Vooral de zone tussen de Grote Markt en het station werd zwaar toegetakeld. In beide oorlogen ging een groot deel van de

⁹ Tekst grotendeels gebaseerd op en afbeeldingen overgenomen uit: LINTEN & HEYVAERT, 2015, tenzij anders vermeld. Voor bibliografische gegevens wordt verwezen naar die publicatie, voor opmaak van deze archeologienota is enkel die (synthetiserende) studie uit 2015 doorgenomen.

universiteitsbibliotheek (en duizenden archiefstukken) in vlammen op. Ook heel wat gebouwen gingen tegen de vlakte en dienden na de oorlogen (eerst in het interbellum en later in de jaren 1950) heropgebouwd te worden.

2.4.2. Hertogensite

De benaming 'Hertogensite' is enigszins misleidend. Het hertogelijk eiland lag immers aan de overzijde van de Dijle en de hertogelijke gebouwen bevonden zich dus niet op de Hertogensite, en zeker niet op het plangebied. De historische bebouwing situeert zich langs de straten. Vooral aan de Brusselsestraat gaat deze zeker terug tot de late middeleeuwen. Historische bronnen over de bebouwing binnen de Hertogensite zijn schaars, met uitzondering van het gasthuis dat vanaf 1220 op haar huidige locatie werd ingeplant.

In het binnengebied tussen de bebouwing langs de wegen en de 12de-eeuwse stadsmuur bevonden zich tuinen en grotere en kleinere percelen waarop landbouwactiviteiten plaatsgrepen. Dit is te zien op verschillende historische kaarten van de zone. Dat binnengebied was in oorsprong mogelijk gemeenschappelijke grond, maar kwam geleidelijk aan in privéhanden. Zo was bijna de hele tuinzone op de linker Dijleover (Tweede Arm) eigendom van de Engelse nonnen. Dit eigendom strekte zich uit tot tegen de stadsmuur en hield dus ook het braakland in tussen de rechteroever van de rivier en de muur. Ook de kruidtuin op de hoek van de Kapucijnenvoer met de Minderbroedersstraat en de tuin van de Minderbroeders *intra muros* aanpalend aan de Minderbroedersstraat waren eeuwenlang onbebouwde gebieden. Vanaf 1850 werden de tuinzones geleidelijk teruggedrongen.

Tot het einde van de 19de eeuw bestond de bebouwing op de Hertogensite vooral uit gebouwen op kleine percelen die veelal een verloop kennen van verbouwingen, bijbouwen, afbraak, opsplitsing in verschillende entiteiten en af en toe samenvoegingen. Vanaf 1900 neemt hun aantal sterk af ten gevolge van de politiek van zowel de universiteit als het OCMW om grote zones te verwerven en samen te voegen.

2.4.3. Belangrijkste historische elementen relevant voor het plangebied¹⁰

- Eerste stenen stadsomwalling en Biestpoort

Voordat de eerste volledig stenen omwalling werd opgericht was de stad mogelijk reeds omringd door omwallingen in hout, aarde of steen of misschien enkel door een gracht. Al vanaf de zestiende eeuw wordt aangenomen dat de eerste volledige stenen stadsomwalling werd opgetrokken tussen 1156 en 1165, maar recent onderzoek contesteert deze vroege datering. Militair bouwkundige kenmerken (flankeertorens, schietsleuven, borstwering op spaarbogen) wijzen eerder op een bouw in het begin van de 13de eeuw naar het voorbeeld van het zogenaamde *systeme philippien*. Initiatiefnemer voor de bouw van de stadsmuur was dan wellicht hertog Hendrik I (1190-1235). Mogelijk moet de aanleg van de aarden omwalling gedateerd worden in het midden van de 12de eeuw. Archeologisch bewijs hiervoor schiet vooralsnog tekort.

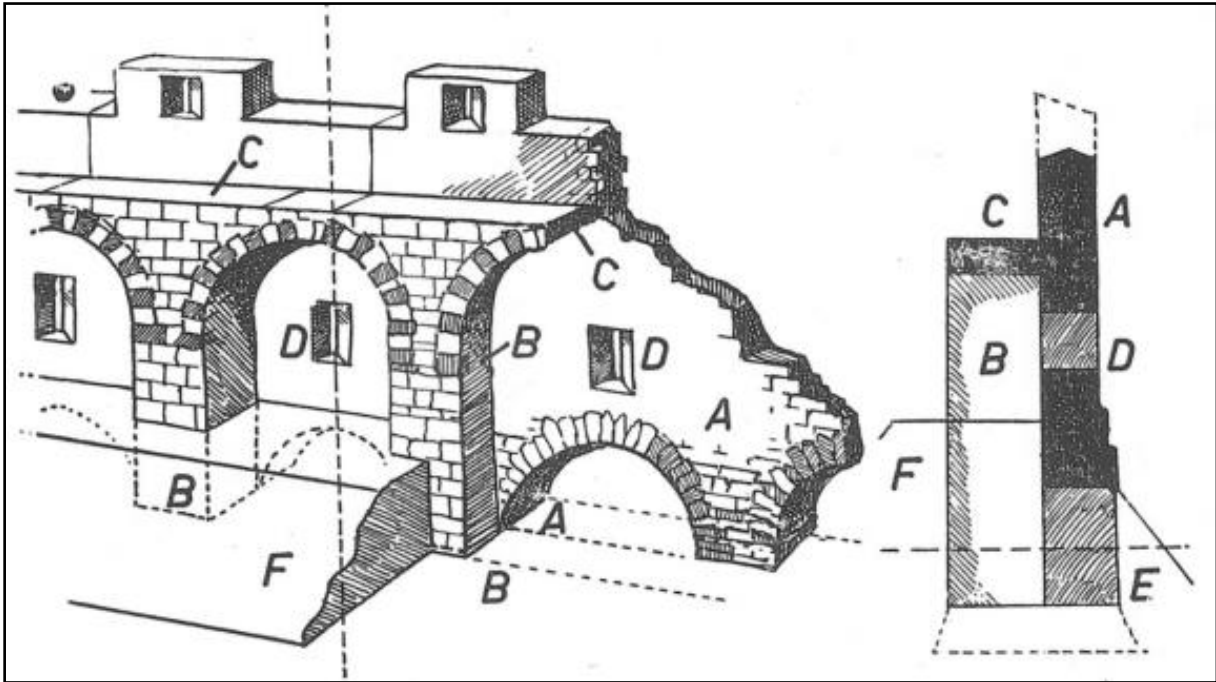
Van de 2740m lange muur ligt er zo'n 340m op de Hertogensite. De opbouw van de muur is vrij goed gekend. Om de 5,5m waren er funderingspijlers voorzien die met bogen van 2m hoog met elkaar verbonden waren. Aan de veldzijde werden de openingen opgevuld met stenen. Daartegen werd een aarden talud gelegd. De bogen waren 0,70m breed en aan de stadszijde voorzien van arcades van 1m breed. Daardoor had de muur een totale dikte van 1,70m. Om de 90 meter was een toren voorzien, waarvan er zich 4 op de site bevinden. Deze waren afgerond aan de veldzijde en ongeveer 6 bij 6m groot. De Minderbroedertoren is de best bewaarde, zij het sterk verbouwde toren op de site. Hij is in het zuiden en het noorden nog geflankeerd door respectievelijk twee bogen en één boog.

De eerste omwalling verloor al in 1360 haar militaire functie door de bouw van een tweede, grotere omwalling. Het duurde nog bijna 600 jaar vooraleer ze op de Hertogensite quasi volledig verdween. Schetsen die vanaf de 17de eeuw voorhanden zijn, tonen meestal hoe de muur zich in ruïneuze toestand bevond. Ook de stadswal aan de veldzijde was doorheen de jaren duidelijk grotendeels weggeërodeerd, waardoor de spaarbogen kwamen bloot te liggen.

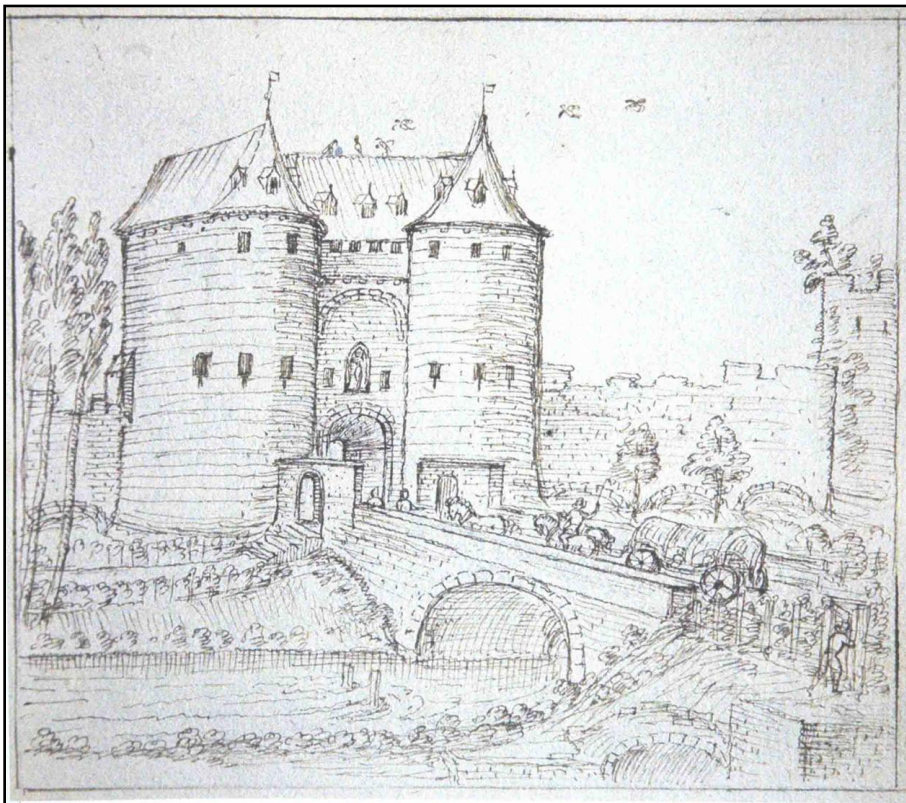
Ter hoogte van de Brusselsestraat bevond zich net ten noordwesten het plangebied de Biestpoort, die aansloot op een brug over de Dijle. De poort had 2 halfronde torens met een oppervlakte van 11 x 8m waarvan de zuidelijke zich op het plangebied bevond. In 1819 werd de poort afgebroken. Tegen de Biestpoort was er in 1675 sprake van een klein huisje dat eigendom was van de stad. Ook gedeeltelijk binnen de Hertogensite, aan de kant van de Minderbroedersstraat, bevond zich een van de elf toegangspoorten die deel uitmaakten van de eerste stenen omwalling.

De stadswal, die op enkele meters ten oosten van de (nu overkapte) Dijle Tweede Arm liep, werd op de Hertogensite voornamelijk gesloopt in 1851 bij de bouw van het nieuwe gasthuis (maar wordt wel nog aangeduid op de topografische kaart van 1891). De fundering van de omwalling bestaat uit poeren die zich op een afstand van ca. 5,5m van elkaar bevinden, overbrugd door spaarbogen.

¹⁰ Hieronder worden de voornaamste elementen eerst beschreven. Na de beschrijving volgt een chronologisch overzicht van diverse cartografische bronnen, waarop de besproken elementen kunnen teruggevonden worden.

Figuur 18 Opbouw van de eerste stadsomwalling (A: Buitenmuur en funderingsboog /segmentboog, B: Poer/(funderings)pijler, C: Weergang, D: Schietsleuf, E: Aarden wal (veldzijde), F: Aarden wal (stadszijde).

Figuur 19 Zicht op de Biestpoort vanaf de veldzijde.

- Dijle Tweede Arm

De Dijle Tweede Arm heeft een opvallend rechtlijnig traject. Dit zou erop kunnen wijzen dat dit deel van de waterloop geen natuurlijke oorsprong heeft en tijdens de aanleg van de omwalling of vroeger werd gegraven. Bij de inkokering van de Dijle werd de originele bedding verlaagd. De kaaimuur die in 1959 de rivier begrenste werd in het oosten uitgebroken omdat de nieuwe betonnen bedding aan die zijde zo'n tweetal meter breder werd. Mogelijk heeft dit voor een verstoring gezorgd van het bodemarchief aan de rechteroever. Hoe de kaaimuur er voor 1959 precies uitzag is niet gekend. Bij de overwelling werd ook de oever genivelleerd. Plaatselijk zou tot een meter opgehoogd zijn om het huidige maaiveld te bekomen.

- Bebouwing aan de Brusselsestraat

De Brusselsestraat kreeg haar huidige naam pas in het laatste kwart van de 17de eeuw. Voordien stond het deel van het stadscentrum tot aan de Biestpoort bekend als de Steenstraat. De Brusselstraat werd vooral in de 19de eeuw sterk verbreed van 7m naar 12m. De straat had binnen de stad Leuven een belangrijke verbindingfunctie. Daarnaast lag ze ook lange tijd op het tracé van de handelsroute tussen Brugge en Maastricht.

De bouwgeschiedenis van de huizen aan de Steenstraat is relatief nauwkeurig te reconstrueren aan de hand van historische kaarten en kadasterplannen, hoewel deze maar teruggaan tot het midden van de 16de eeuw. Het plan van Deventer (1550) is vrij summier, maar geeft wel duidelijk blijk van huizen langsheen de hoofdstraat en de aanwezigheid van twee straatjes die vanaf deze straat zuidwaarts lopen: rechts de Bommegang en links de Pestgang (of het Pellenbergstraatje). Aan het einde van deze straatjes bevindt zich een gebouw dat mogelijk geïdentificeerd moet worden als de woning van de familie Bommale (zie verder).

Op het plan van Braun en Hogenberg uit 1581 is te zien dat zich tussen beide straatjes een bouwblok bevond. Op dit plan is duidelijk de woning ten zuiden van de straatjes te zien. Op het plan van Blaeu uit 1649 is de situatie licht gewijzigd en zijn beide straatjes aan weerszijden volgebouwd. Dat zulke plannen met enige omzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden bewijst ook het plan van Blaeu waarop het gasthuis met kapel aan de verkeerde zijde van de Aa is afgebeeld.

Op de kaart van Ferraris (1777) zijn beide steegjes, behalve aan de kant van de Brusselsestraat, weer vrij van bebouwing. Rond 1774 hebben de Gasthuiszusters alle woningen van de Bommelstraat opgekocht en gesloopt.

De eerste betrouwbare plannen op schaal dateren van het begin van 1813 en 1850. Het kadasterplan van 1813 toont de bebouwing aan de Brusselsestraat. De Pestgang is hier nog steeds aanwezig en ten westen daarvan is een nieuwe gang die naar de achterhuizen leidt afgebeeld, de gang Den Groenen Meijer. Op het kadasterplan van 1850 is het nieuwe Sint-Pietersgasthuis afgebeeld (zie verder). De huizen aan de Brusselsestraat moesten hiervoor wijken, behalve het blok ten westen van de gang Den Groenen Meijer.

Van het gebied bestaat een landmetersplan dat gedetailleerd de verschillende panden langs de Brusselsestraat en het Bommelstraatje weergeeft. Deze tekening is afkomstig uit een magistrale resolutie van 1766.

→ Het Bommelstraatje

De Bommaele Poorte gaf toegang tot het Bommelstraatje. Het straatje deed oorspronkelijk dienst als toegang tot de patriciërswoning van de familie Bommale. Mogelijk zou deze teruggaan tot het begin van de 14de eeuw. In 1675 verdwenen de meeste oorspronkelijke gebouwen. Het landmetersplan uit 1766 geeft 9 bescheiden woningen weer. Deze woningen droegen geen naam en kwamen alle met hun koer uit tegen de tuin van *De Avondsterre* (zie verder). Het straatje verdween waarschijnlijk in het begin van de 19de eeuw bij de verbreding van de Brusselsestraat en werd volledig overbouwd. Tussen 1840 en 1849 werd de locatie daarenboven overbouwd door het Sint-Pietersgasthuis.

→ Het Pellenbergstraatje

Tussen het Bommelstraatje en de Biestpoort lag het Pellenbergstraatje, dat reeds in 1419 wordt vermeld. In de 18de eeuw kreeg het de naam Pestgang mee, omdat het toegang gaf tot de hospitaalzaal bestemd voor syfilislijders. Dit straatje lag net ten noordwesten van de huidige ziekenhuistoegang. Anders dan bij het Bommelstraatje werd het in de 19de eeuw niet overbouwd door huizen, zij het mogelijk wel door een ziekenhuisvleugel van het Sint-Pietersziekenhuis.

In het Pellenbergstraatje bevonden zich in 1766 een aantal panden die alle mogelijk een middeleeuwse oorsprong hadden.

→ Brusselsestraat

Tussen de Aa en het Bommelstraatje bevonden zich in 1766 een viertal woningen. Ten westen van de Aa bevond zich een onbebouwd stuk land dat toebehoorde aan de Gasthuiszusters en dat langs de straatkant was afgesloten met een muur. Ten westen hiervan bevond zich het huis *Die Nieuwe Donderbus* met daarlangs *Die Donderbus*. Achter beide panden bevond zich het sterfhuis van het Gasthuis. Ten westen van *Die Donderbus* bevond zich het pand *De Drije Witte Lelien* met een lange, smalle tuin die uitkwam in het Bommelstraatje. Daarlangs ten slotte lag het huis *Den Halffvoet* (De Bommaele Port), een zeer diep bebouwd terrein dat achteraan grensde aan de Dijle.

Tussen het Bommelstraatje en het Pellenbergstraatje lagen volgens het landmetersplan nog vijf panden. Grenzend aan het Bommelstraatje lag *Den Iersten Ouden Sint Jacob*, een pand met een achterhuis en vermoedelijk een ingang via het Bommelstraatje. Links van deze woning bevond zich *Den Twieden Ouden Sint Jacob*. *Die Avondsterre* was een huis met grote omhaagde tuin met achteruitgang in het Bommelstraatje. *Den Backtant* grensde achteraan aan de tuin van *De Avondsterre* en vormde samen met het buurhuis *Den Baertman* een woning onder één dak. Ook dat laatste huis grensde achteraan aan de tuin van *Die Avondsterre*.

Tussen het Pellenbergstraatje en de Biestpoort bevonden zich vervolgens vier panden. Deze zijn weergegeven op het primitief kadaster van 1813. Het kadaster van 1850 geeft goed de evolutie van het bouwblok weer.

Grenzend aan het Pellenbergstraatje lag *Het Strijckeyser*, achteraan grenzend aan het Gasthuis. *Het Strijckeyser* deelde het dak met *Den Waterpot*, het pand rechts ervan. *Den Groenen Meyer* was een samenstelling van vier huizen achter één gevel met een gemeenschappelijke doorgang naar de achterhuizen: de Gang den Groenen Meyer. Mogelijk bestond ook dit steegje reeds in 1407, maar het

werd tot 1813 niet afgebeeld op historische plannen. Links daarvan lag *Den Ouden Meyer*. Den Ouden Meyer bevond zich vlak naast de Biestpoort en werd duidelijk vernoemd in 1675.

Vanaf het einde van de 18de eeuw tot aan de bouw van het nieuwe gasthuis in 1850 zocht ook het Sint-Pietersgasthuis uitbreiding aan de linkeroever van de Aa.

- Het Sint-Pietersziekenhuis

Het Hertogeneiland bood lange tijd plaats aan een gasthuis. Dit kende verschillende fasen en is nu gekend in de vorm van het Sint-Pietersziekenhuis. Het Sint-Elizabethgasthuis was het eerste gasthuis dat op de locatie werd aangelegd. Het werd gebouwd aan de Brusselsestraat, binnen de eerste stadsomwalling en langs een van de Dijlearmen die het stadscentrum doorkruiste.

Dit gasthuis werd gesticht omstreeks 1090-1095, vermoedelijk op een terrein nabij de latere Sint-Jacobskerk. In 1222 verhuisde de instelling naar haar huidige locatie op het Hertogeneiland. Vermoedelijk waren in 1222 de nieuwe hospitaalgebouwen grotendeels voltooid. Ook had de bisschop van Luik toestemming gegeven tot het bouwen van een hospitaalkapel die een eerste maal in 1261 werd vermeld.

Het hospitaal werd in 1363 door brand geteisterd en kende vervolgens een periode van materieel en spiritueel verval. Nikolaas Hellens, ook professor aan de Leuvense universiteit, vatte in 1479 de reorganisatie van het hospitaal aan. Mede dankzij schenkingen werden tijdens de eerste helft van de 16de eeuw de hospitaalgebouwen vernieuwd, met onder meer een nieuwe kapel en kloosterpand. Branden troffen het hospitaal nogmaals in 1632 en 1718. In de tweede helft van de 18de eeuw werd de kloostervleugel verbouwd en kregen verschillende interieurs een nieuwe aankleding.

In 1790, tijdens de Franse overheersing, werd de kloostergemeenschap afgeschaft. De delen van het kloosterpand ten westen van de Dijle werden afgebroken in 1830-1840 om plaats maken voor het nieuwe neoclassicistische hospitaal, ontworpen door architect Alexander Van Arenbergh. De oost- en zuidvleugel van dat ziekenhuis moesten omstreeks 1960 plaats ruimen voor het nieuwe Sint-Pietersziekenhuis.

Van de 13de-eeuwse gebouwen is enkel de romaanse poort overgebleven en van de kapel werden de muurresten teruggevonden onder de huidige vroeg 16de-eeuwse kapel. Ook andere delen van het complex bleven bewaard: de hoeve en enkele restanten van het eigenlijke hospitaal: de ziekenhuiskapel, de oostvleugel en een deel van de zuidvleugel van het kloosterpand. De delen van het kloosterpand ten westen van de Dijle werden afgebroken in de loop van de 19de en 20ste eeuw om plaats te maken voor nieuwe ziekenhuisgebouwen.

Aan het einde van de 18de eeuw ontwikkelde het gasthuis in de Zuidelijke Nederlanden zich tot een volwaardig ziekenhuis, een plaats voor de zorg voor zieken door medisch opgeleid personeel in een functioneel gebouw. Er werd toen een institutioneel kader ontwikkeld waarbij het beheer van ziekenhuizen en weldadigheidsinstellingen een overheidstaak werd die op gemeentelijk niveau werd uitgevoerd door de Commissie der Burgerlijke godshuizen (de voorloper van het O.C.M.W.) en de Burelen van Weldadigheid. Zo kwam het Leuvense gasthuis in deze periode onder het bewind van de Commissie der Burgerlijke godshuizen te staan.

In 1817 werd het oude Sint-Elisabethgasthuis in gebruik genomen door de universiteit van Leuven voor de medische praktijklessen. Door de bouwvallige, 'ongezonde' toestand van het gebouwencomplex werd in 1830 besloten om een deel van het gasthuis te slopen en een nieuw ziekenhuis te bouwen. De plannen werden opgemaakt door de Leuvense architect Alexander Van Arenbergh (1799-1877) naar het voorbeeld van het Saint-André Hôpital in Bordeaux en de visie op de rationele ziekenhuisarchitectuur van de Franse professor en voormalig legerchirurg J.J. Baud.

De werken aan het nieuwe ziekenhuis werden in 1840 gestart en in 1849 werd het gebouw voor het eerst in gebruik genomen, al duurde het tot 1868 vooraleer het pand volledig afgewerkt was. De werken werden in 1847 in het kadaster geregistreerd. In 1855 maakte de architect plannen op van het ziekenhuis nadat het reeds gerealiseerd was: *'mesuré et dessiné après l'exécution'*.

Vanaf het begin van de 19de eeuw ontwikkelde zich de paviljoenbouw in de ziekenhuisarchitectuur, waarbij de scheiding van de verschillende zieken met een maximale luchtcirculatie mogelijk was. Het ontwerp van het 19de-eeuwse Sint-Pietersziekenhuis, een ziekenhuis van het open koortype met een U-vormige grondplan dat geopend is aan de straatzijde kwam enigszins tegemoet aan het idee van het paviljoentype.

In het midden van de 20ste eeuw voldeed het 19de-eeuwse ziekenhuis niet meer aan de behoeften binnen de ziekenzorg. Een groot deel van het oude ziekenhuis werd bijgevolg gesloopt om plaats te maken voor een nieuwbouw. In 1949 werd een eerste voorontwerp opgemaakt door de architecten J.N. Cloquet, H. Van Montfort en P. Van de Put en de bouwwerkzaamheden startten in 1955. De rechter- en achtervleugel van het 19de-eeuwse ziekenhuis bleven grotendeels behouden en op de tweede binnenkoer van het oude ziekenhuis werd de nieuwbouw uit 1954-1955 gerealiseerd.

In 1977 werd het volume uit 1955 uitgebreid en in 1979 werd het resterende deel van het 19de-eeuwse Sint-Pietersziekenhuis aan de Brusselsestraat afgebroken. In 1981 werd aan de Brusselsestraat een nieuwe inkomhal aan het complex toegevoegd en tussen 1982 en 1984 werd een nieuw volume gebouwd bestaande uit twee vleugels die de inkomhal uit 1981 flankeerden. Het gebouw werd nooit volledig in gebruik genomen. Wegens een beperking van het aantal ziekenhuisbedden werd de afwerking van het gebouw nooit afgerond. In 1985 verhuisde het academisch ziekenhuis van de Brusselsestraat naar Gasthuisberg. Recent werd het 20ste-eeuwse ziekenhuis gesloopt.

- Cartografische bronnen

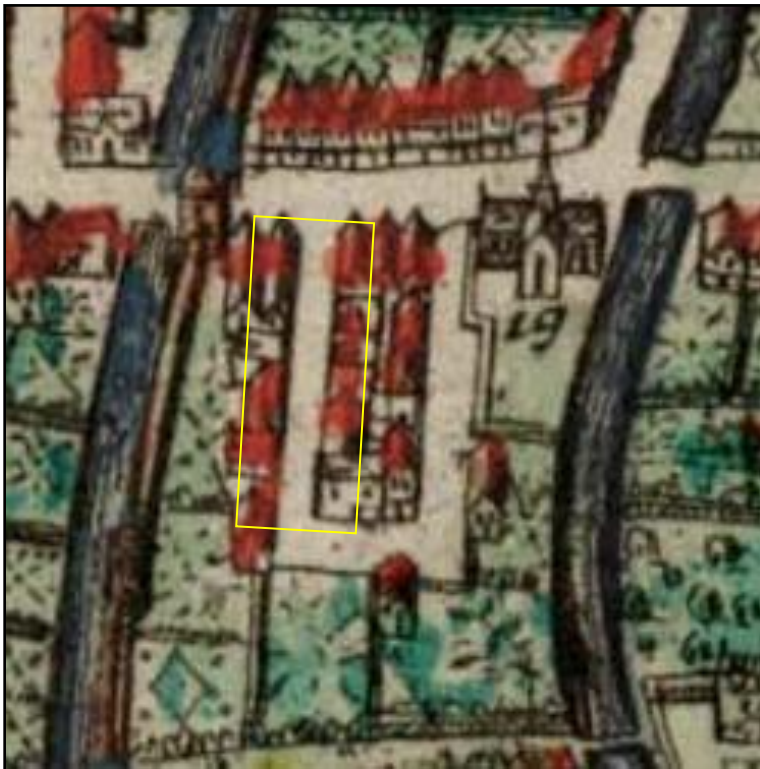
Hieronder volgt een chronologisch overzicht van enkele historische kaarten van Leuven, waarbij het plangebied en de omgeving worden weergegeven. De oudste kaart dateert uit midden 16de eeuw, op het stadsplan van Leuven door Jacob van Deventer kan het plangebied vrij nauwkeurig gesitueerd worden. Het terrein is te situeren net ten oosten van de stadsmuur en ten zuidoosten van de Biestpoort, ter hoogte van het Pellenbergstraatje/Pestgang en de bebouwing erlangs. De kaart van Braun en Hogenberg (1581) en de kaart van Blaeu (1649) tonen grosso modo een gelijkaardig beeld, met meer of minder bebouwing langs het Pellenbergstraatje en al dan niet bebouwing langs de Brusselsestraat die binnen het plangebied valt.

Figuur 20: Uitsnede uit het stadsplan van Jacob van Deventer uit 1550, met aanduiding van de Dijle Tweede Arm (1), de 1ste stadsmuur (2), de Biestpoort (3), de Steenstraat/Brusselsestraat (4), het Pellenbergstraatje (5), het Bommelstraatje (6) en de Dijle Derde Arm (7), en in het geel de benaderende situering van het plangebied.

Figuur 21 Plan van Braun en Hogenberg (1581) met benaderende situering van het plangebied.

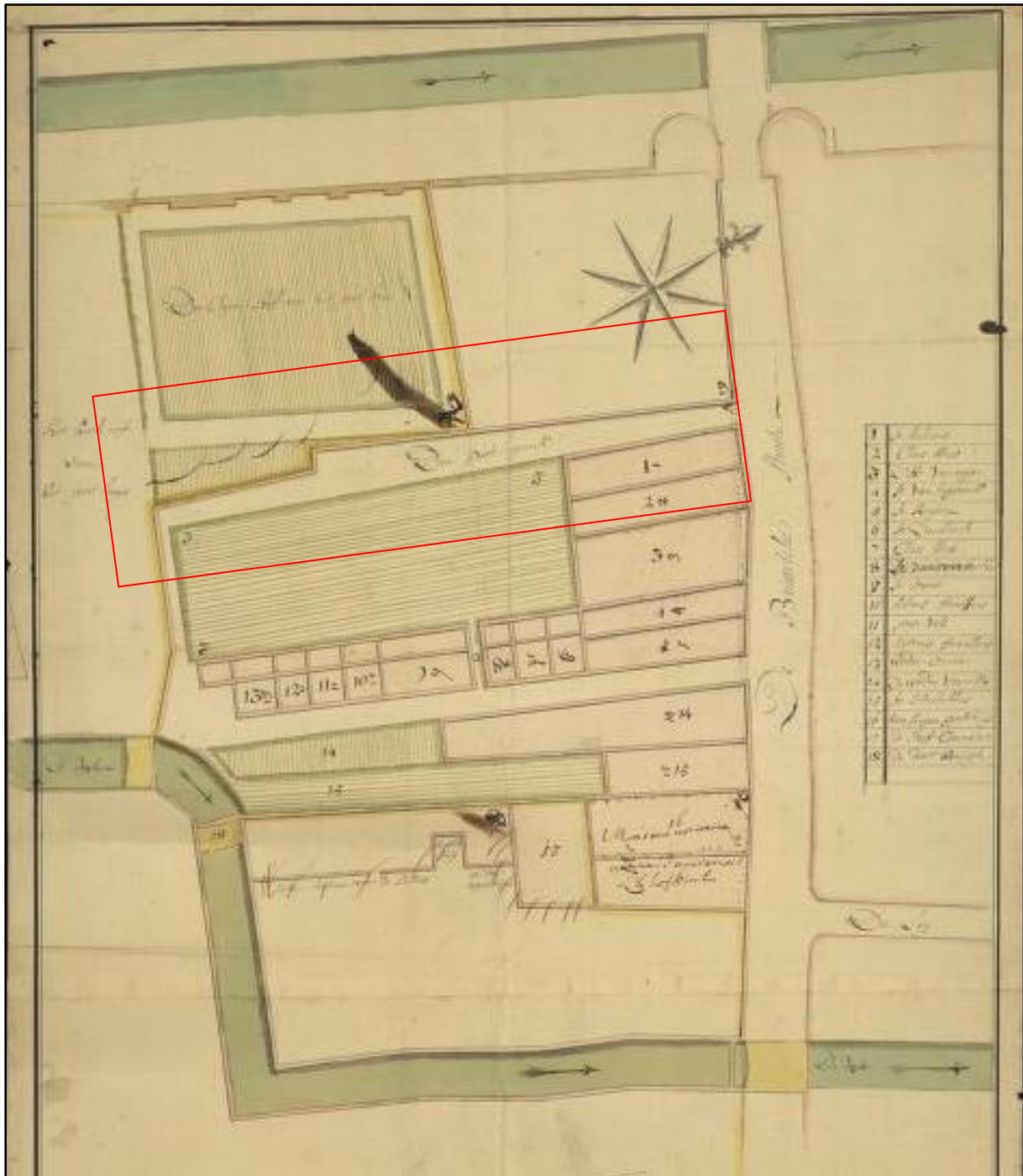

Figuur 22 Detail van het plan van Blaeu uit 1649 met benaderende situering van het plangebied.

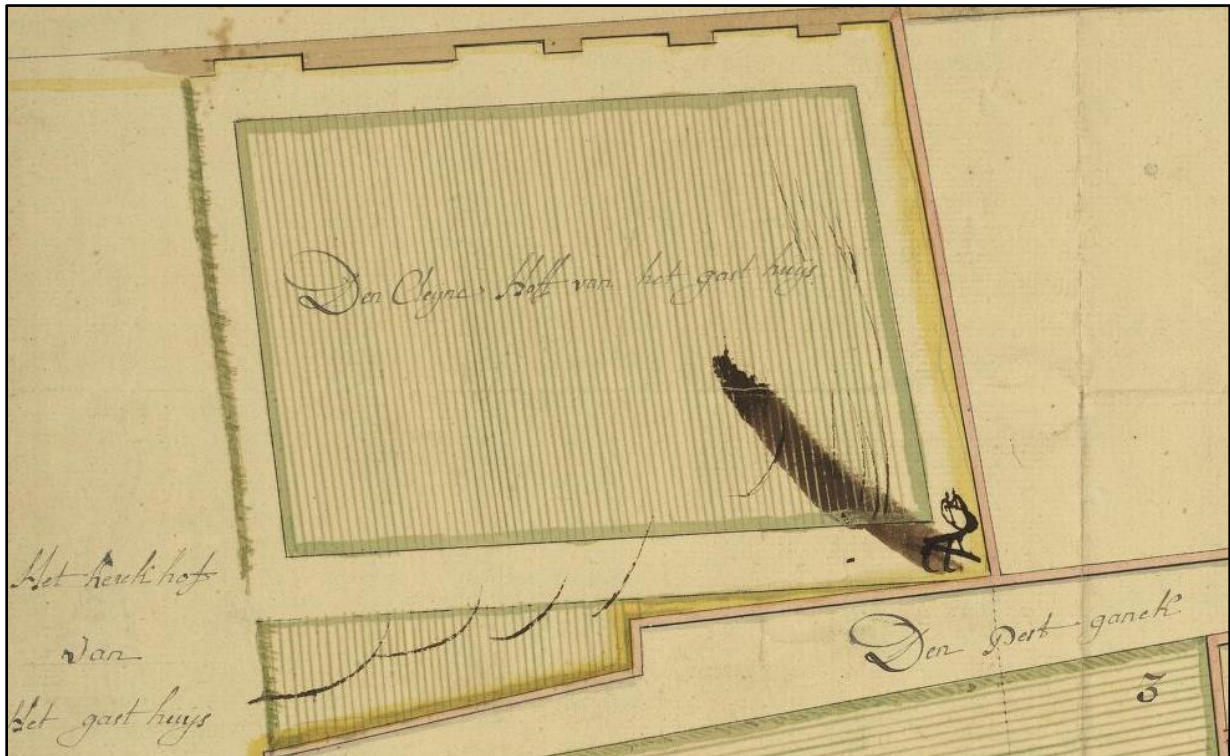
Twee kaarten die zijn toegespitst op de Brusselsestraat ter hoogte van de Hertogensite en die dateren uit de 1760-1770 geven meer detail over het plangebied en de directe omgeving. De Biestpoort bestaat uit 2 halfronde poortgebouwen, met de ronding extra muros. De stadsmuur sluit er rechtstreeks op aan. Ten oosten van de stadsmuur worden enkele percelen aangeduid als 'de kleine tuin van het gasthuis' en 'het kerkhof van het gasthuis'. Deze percelen zijn mogelijk deels te situeren binnen het plangebied. De Pestgang valt meer dan waarschijnlijk binnen het plangebied, maar erlangs worden geen woningen weergegeven, wel langs de Brusselsestraat, in het noordoosten grenzend aan de Pestgang. Op de Ferrariskaart wordt binnen het plangebied een bouwblok (niet gedetailleerd) langs de Brusselsestraat aangeduid met ten zuiden ervan een tuinzone, de Pestgang is nog enigszins herkenbaar.

Figuur 23 Uitsnede van een kaart uit 1768 (*Ander plan voor de huizen en tuinen behorend tot het groot hospitaal van Leuven; opgemaakt in 1768 ter gelegenheid van de verbreding van de Brusselsestraat*). Het noorden ligt onderaan. Van rechts naar links: de Dijle Tweede Arm; de stadsmuur met de Biestpoort, bestaande uit 2 halfronde poortgebouwen; de percelen langs de Pestgang (Pellenbergstraat) en de Bommelstraat, de zijstraten van de Brusselsestraat; links de Dijle Derde Arm (bron: cartesius.be). De benaderende ligging van het plangebied is in het rood aangeduid.

Figuur 24 Uitsnede van een kaart uit 1763-1772 (*Plan de la partie de la rue de Bruxelles comprise entre les deux bras de la Dyle, à Louvain; levé, vers 1767, à l'occasion de l'incorporation dans les propriétés de l'hôpital de deux petites rues, dites Bommelstraetjen et Pestgank*) (bron: cartesius.be). De benaderende ligging van het plangebied is in het rood aangeduid. Het noorden ligt rechts. Van boven naar onder: de Dijle Tweede Arm; de stadsmuur met de Biestpoort, bestaande uit 2 halfronde poortgebouwen; de percelen langs de Pestgang (Pellenbergstraat) en de Bommelstraat, de zijstraten van de Brusselsestraat; onderaan de Dijle Derde Arm. Interessant zijn de 2 vermeldingen in de linkerbovenhoek van de gronden net ten oosten van de stadsmuur, die mogelijk (deels) binnen het plangebied vallen: "Den Cleijne Hoff van het gast huys" en "Het kerckhof van het gast huys", zie detail hieronder.

Figuur 25 Detail van een kaart uit 1763-1772 (*Plan de la partie de la rue de Bruxelles comprise entre les deux bras de la Dyle, à Louvain; levé, vers 1767, à l'occasion de l'incorporation dans les propriétés de l'hôpital de deux petites rues, dites Bommelstraetjen et Pestgank*) (bron: cartesius.be), met de vermeldingen "Den Cleijne Hoff van het gast huys" en "Het kerckhof van het gast huys".

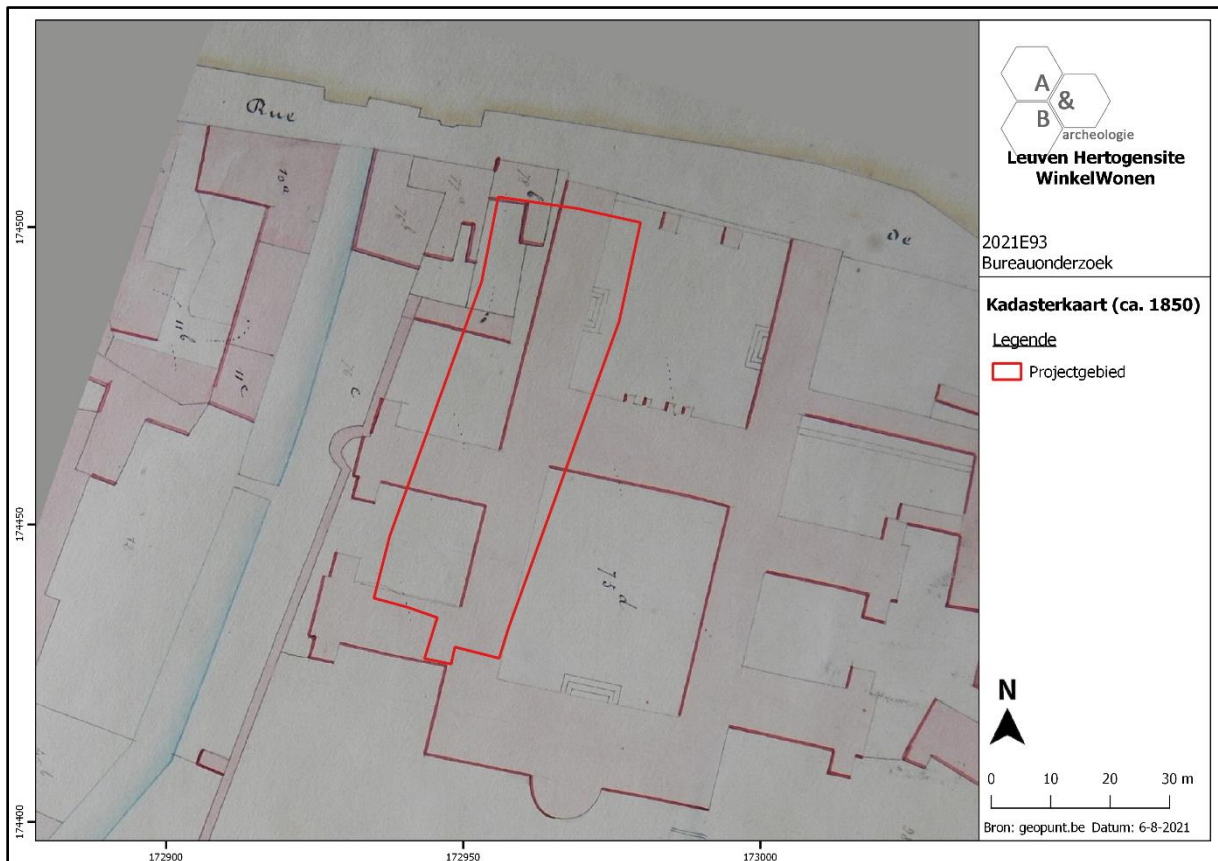

Figuur 26 Uitsnede uit de Ferriskaart met benaderende projectie van het plangebied (bron: geopunt.be).

Op de kadasterkaart van 1813 is een tamelijk precieze projectie van het plangebied mogelijk, hierop is te zien dat het zuidelijke, halfronde poortgebouw van de Biestpoort en de stadsmuur zich net ten westen van het terrein bevinden. Binnen het noordelijke deel van het plangebied zijn enkele gebouwen afgebeeld, die georiënteerd zijn op de Brusselsestraat of de Pestgang, of tegen de stadspoort/-muur zijn aangebouwd. Het zuidelijke deel is onbebouwd, de Pestgang wordt in dit deel ook niet afgebeeld. Kort nadien, in 1818, werd de stadspoort afgebroken. In 1840-1849 werd het Sint-Pietersziekenhuis gebouwd langsheen de Brusselsestraat, waarbij de oudere bebouwing langsheen de straat en de steegjes ten zuiden grotendeels werden weggevaagd. Op de kadasterkaart van 1850 is dit gebouw te zien, de 2 westelijke vleugels komen net tot tegen de stadsmuur en de halfronde toren in de muur. Een groot deel van het plangebied wordt ingenomen door het nieuwe ziekenhuis. Ten noorden van deze vleugels en grenzend aan de Brusselsestraat worden op de plek van de voormalige Biestpoort, en ten oosten ervan, een aantal gebouwen weergegeven, die deels binnen het plangebied vallen. Op de iets latere Vandermaelenkaart lijken de gebouwen ter hoogte van de voormalige Biestpoort niet meer aanwezig, op de topografische kaarten van 1891 en 1930 precies weer wel. Op deze laatste kaart lijkt de meest zuidwestelijke ziekenhuisvleugel te zijn aangepast. Op de luchtfoto van 1971 is zowel nog een deel van het oude ziekenhuis, als het nieuwe (recent afgebroken) ziekenhuis te zien. De Dijle is overwelfd, de stadsmuur is niet meer te zien. Op de foto van 1979-1990 is het nieuwe ziekenhuis volledig te zien. Het terrein raakt volledig verhard en bebouwd. Deze gebouwen zijn recent gesloopt.

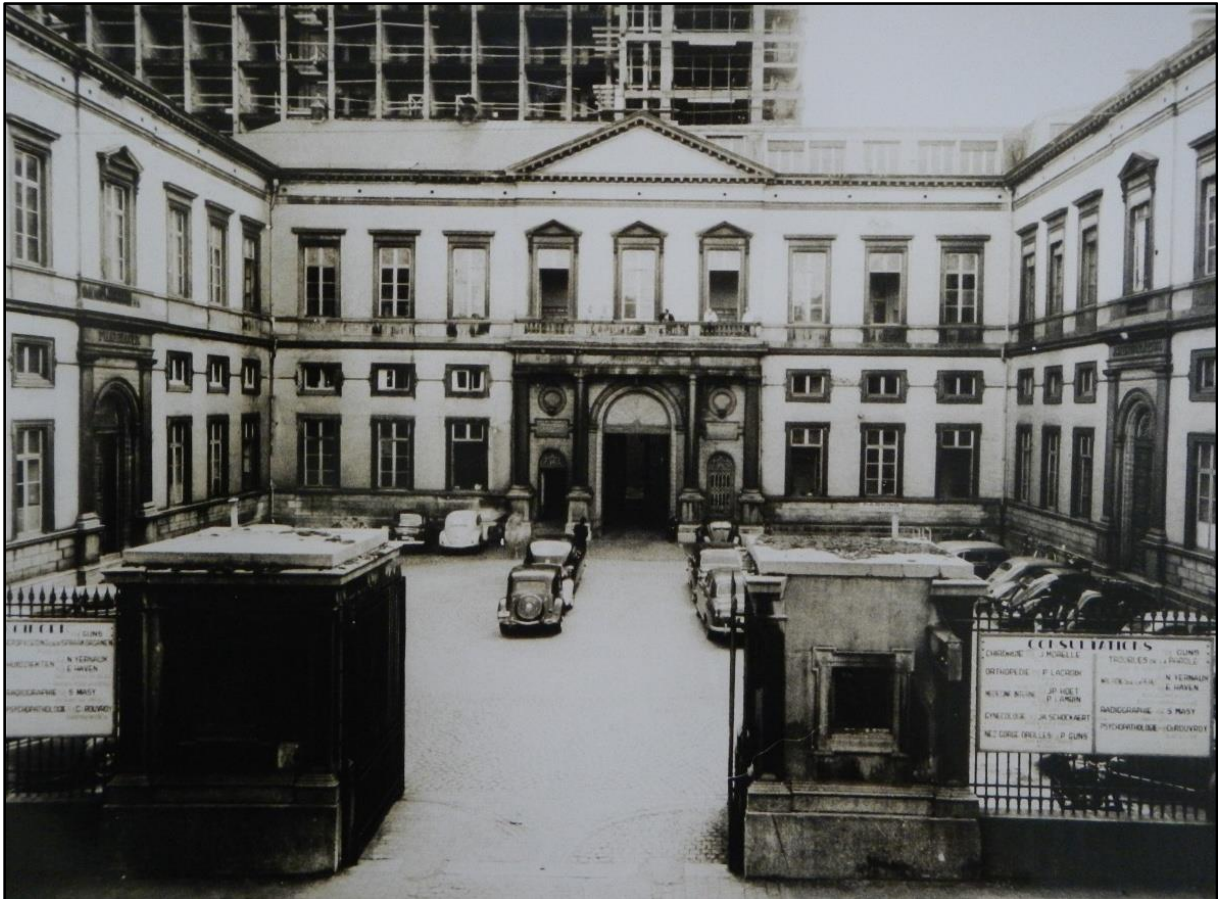
Figuur 27 Detail van het kadasterplan van 1813 met aanduiding van het plangebied.

Figuur 28 Detail van het kadasterplan van 1850 met aanduiding van het plangebied, en met het Sint-Pietersziekenhuis dat toen net was gebouwd.

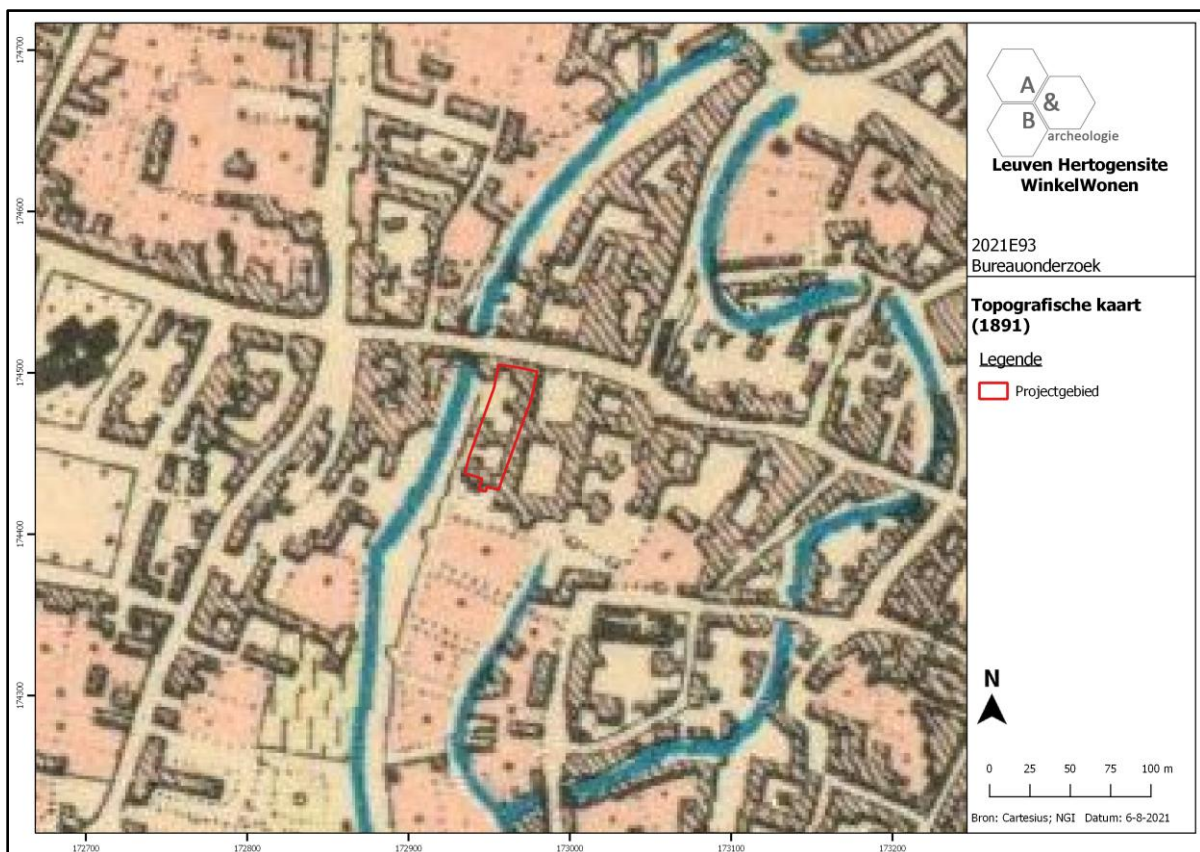
Figuur 29 Gravure van de voorgevel van het 19de-eeuwse ziekenhuis door L. Van Peteghem. De rechtse vleugel valt binnen het plangebied.

Figuur 30 Het 19de-eeuwse Sint-Pietersziekenhuis met op de achtergrond het nieuwe in aanbouw (ca. 1955).

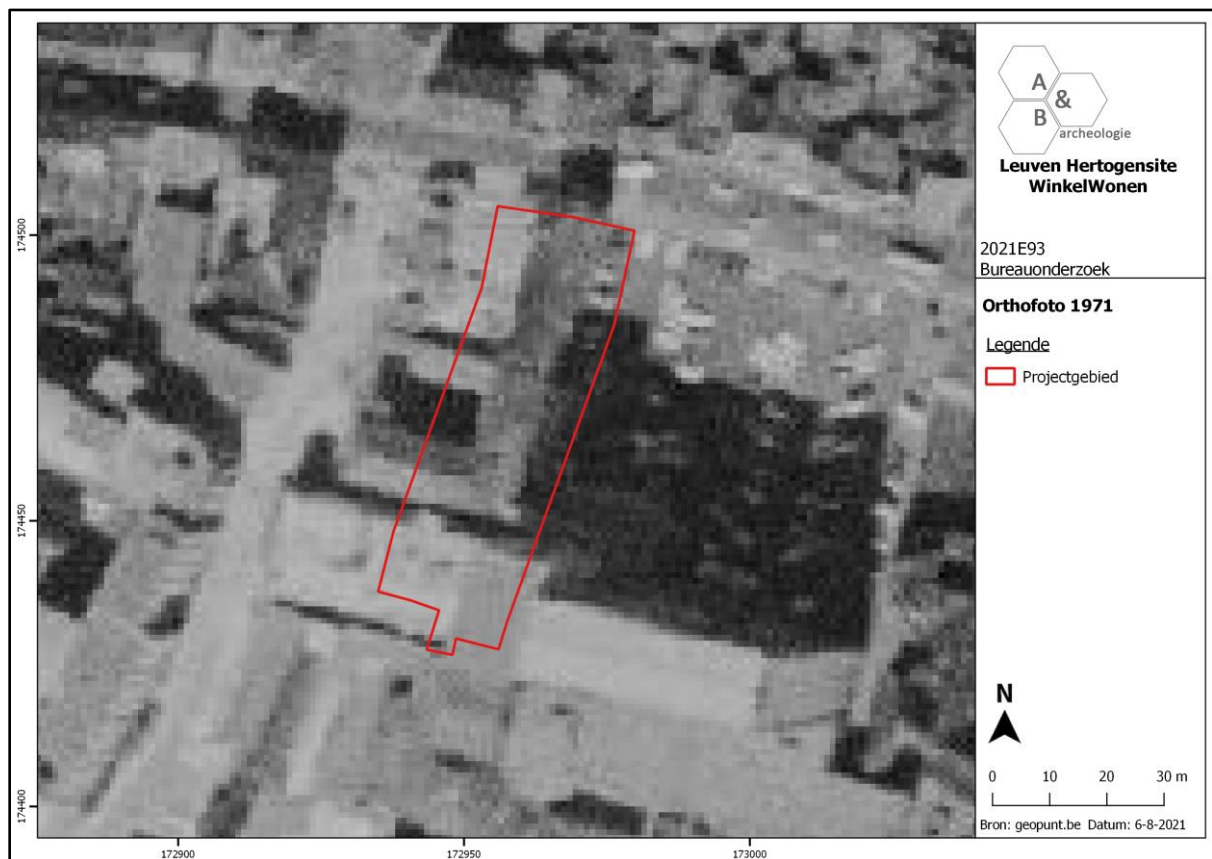
Figuur 31 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

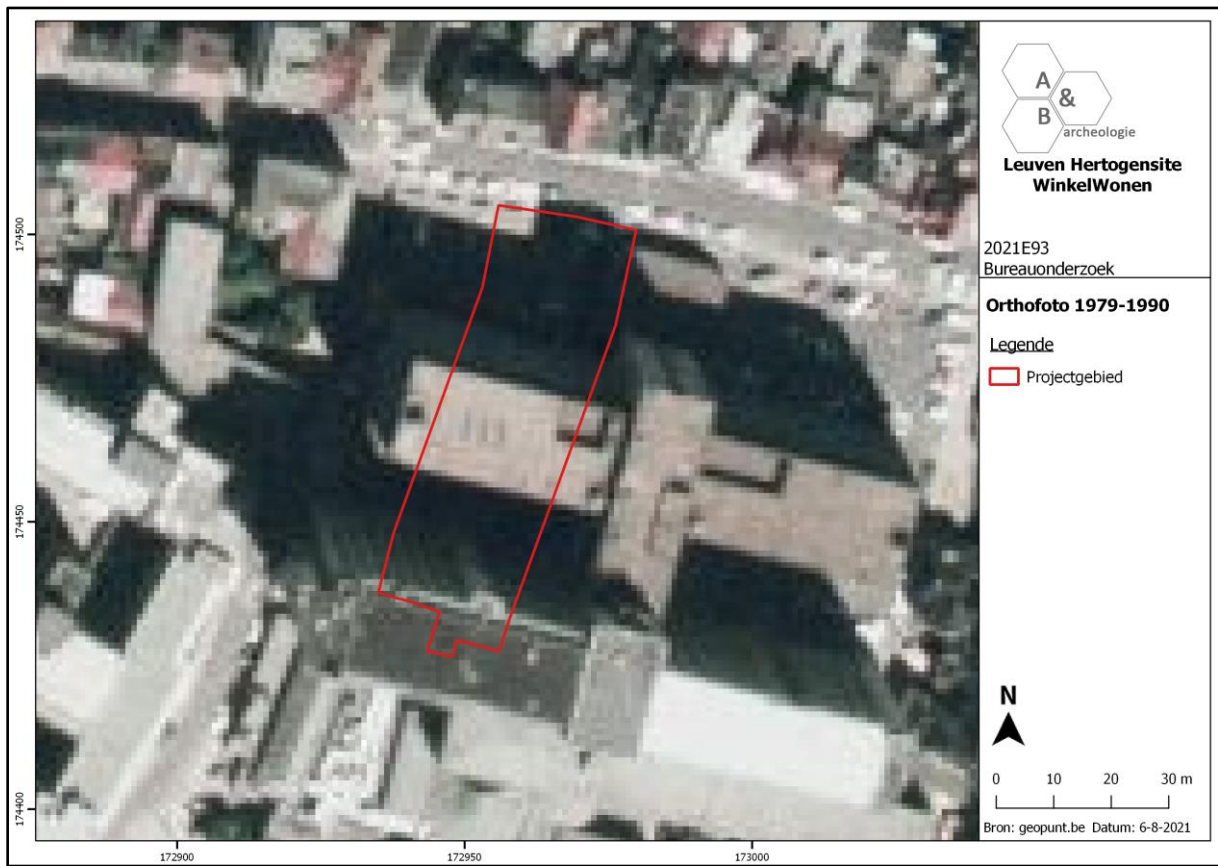
Figuur 32 Uitsnede uit de topografische kaart van 1891 (bron: cartesius.be en NGI).

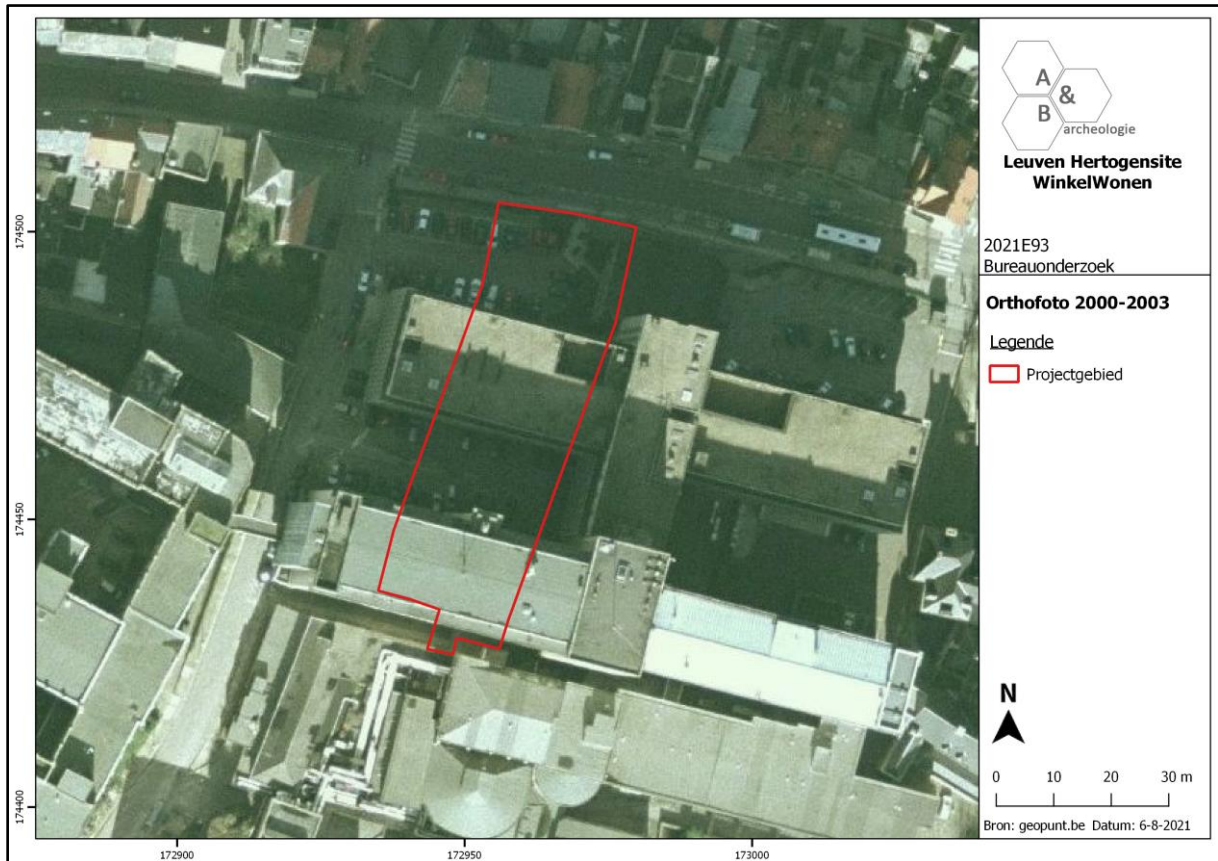
Figuur 33 Uitsnede uit de topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 34 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 35 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

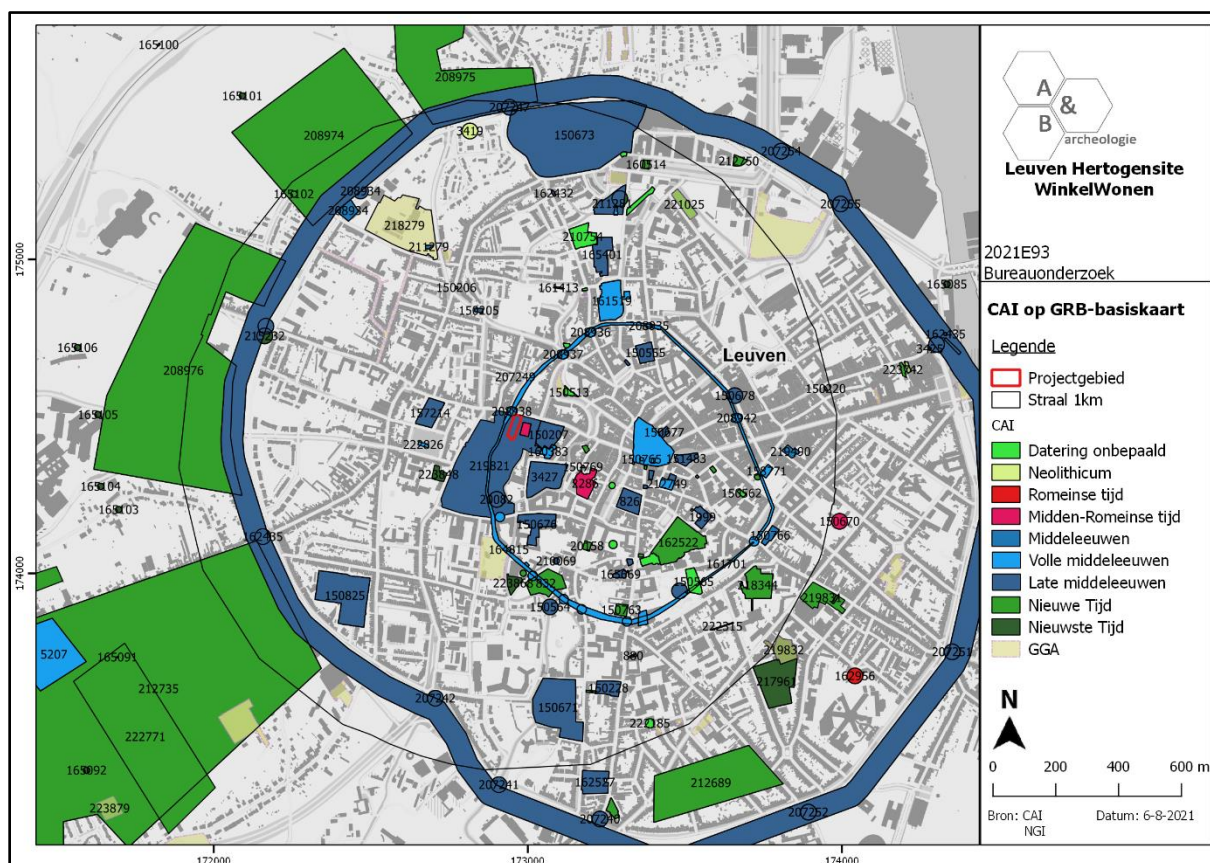
Figuur 36 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Hertogensite werden in 1980 bij het graven van de bouwput voor de linkervleugel van de technische blok van het Sint-Pietersziekenhuis, iets ten oosten van het plangebied, enkele archeologische waarnemingen gedaan door professor Mertens van de KULeuven (CAI Locatie 3428, net ten oosten van het plangebied). Het ging om diverse archeologische lagen die te dateren zijn in de midden-Romeinse tijd en die duiden op Romeinse aanwezigheid tussen 70 en 250. De onderste laag was van alluviale oorsprong, de daaropvolgende laag bestond uit fragmenten pannen, een betonvloer en aardewerkscherven (randfragment van wrijfschaal met stempel VATRAVNVS, gebronsde bekers, grijze ceramiek, fragmenten van zacht gebakken rode bekers of kommen). Daarboven was een puinlaag aanwezig met grote stukken dakpannen, soms met mortelsporen, en brokken huttenleem. De laag daarboven tenslotte bevatte o.a. een hypocausttegel en ijzerslakken. Mogelijk kan dit er op wijzen dat het traject van de Brusselsestraat op deze plaats in de Romeinse periode deel uitmaakte van de handelsweg Tongeren-Tienen-Ellewilt. Ook werd de oude bedding van de Dijle aangetroffen (begin 13de eeuw afgesneden en rond 1400 dichtgeslibd), waarin zich een 14de-eeuwse waterput bevond. In de vulling van de waterput werd aardewerk, metalen voorwerpen, leder en een koperen legpenning aangetroffen. Ook 15de- of 16de-eeuwse funderingspalen werden teruggevonden, alsook een 17de-eeuwse houten waterleiding. Een afvallaag met menselijke skeletresten is mogelijk te interpreteren als het grafveld (17de-eeuws?) van de zusters van het Sint-Pietersziekenhuis. Een losse vondst van een driehoekige pijlpunt met schachtdoorn uit lichtbruine silex met tweevlakkige retouche tenslotte dateert vermoedelijk uit de vroege bronstijd.

De lagen met Romeins vondstenmateriaal bevonden zich tussen -5,50m en ca. -4,10m, gemeten 't.o.v. de arduinen vensterbank van het gelijkvloers van de eerste kapitalisatievleugel (gebouwd eind jaren 50). De exacte diepte van deze lagen is door deze provisoire hoogtebepaling niet meer vast te stellen. Er kan vermoed worden dat de vensterbank zich ca. 1m boven het maaiveld zal hebben bevonden, waardoor deze lagen zich kunnen manifesteren vanaf ca. 3m onder het huidige maaiveld.¹¹

¹¹ CRAMERS e.a., 1981.

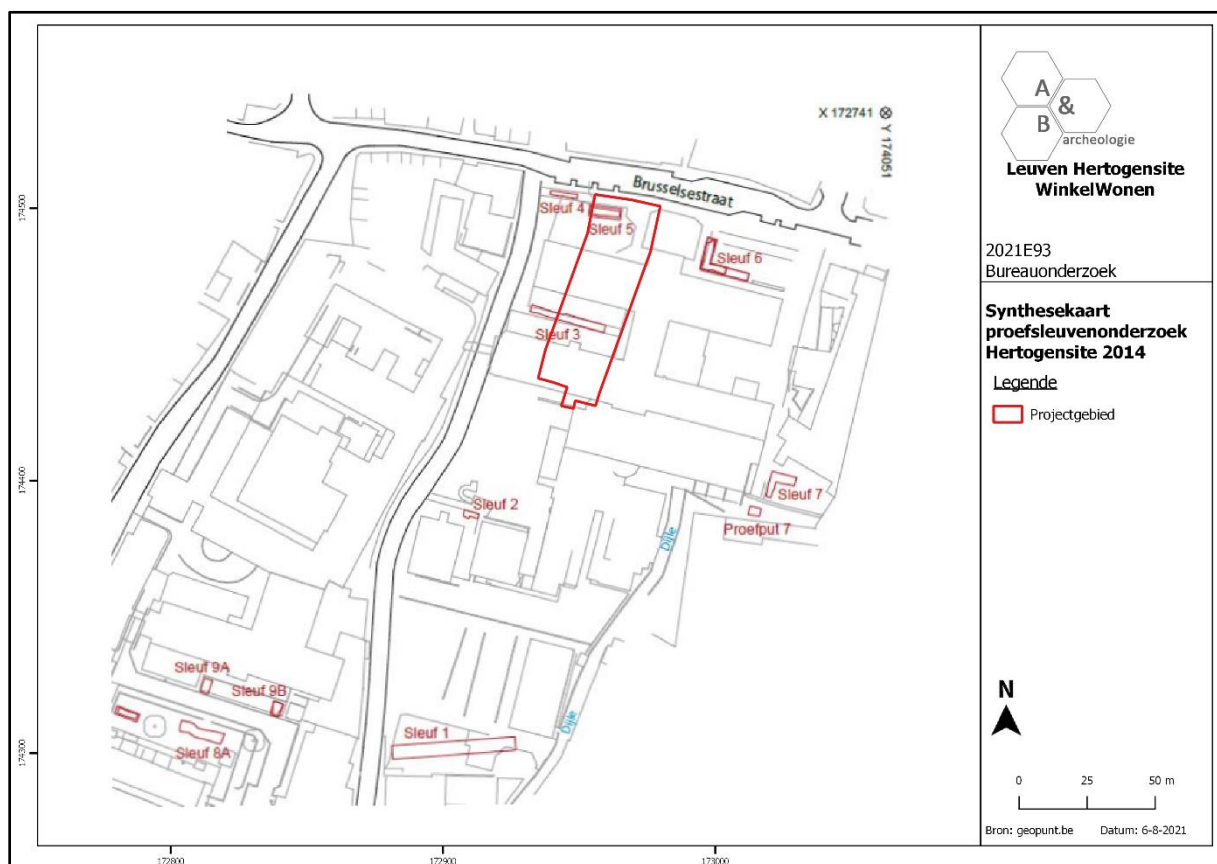
Figuur 37 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

In 2014 werd op de Hertogensite een uitgebreid proefsleuvenonderzoek (CAI Locatie 219821) uitgevoerd, in het kader van het geplande grootschalige stadsontwikkelingsproject (waar deze aanvraag voor omgevingsvergunning ook deel van uitmaakt). Verspreid over het terrein werden zeventien proefsleuven- en putten, verdeeld in 6 zones, gegraven tot op het niveau waarop de archeologische sporen zich manifesteerden. In totaal werd een oppervlakte van 741m² onderzocht.¹² In zone 1, centraal op de site ten oosten van de Dijle, werden heel wat verstoringen aangetroffen, en een lage sporendichtheid. Alles wijst er op dat deze zone pas recent bebouwd geraakte, en dat ze voordien dienst deed als onbebouwde (tuin)zone. Het oudste aangetroffen aardewerk dateerde uit de 16de eeuw. Zone 2, gelegen aan de Brusselsestraat, bevatte de grootste hoeveelheid onverstoorte archeologische sporen, met name restanten van middeleeuwse en postmiddeleeuwse woningen en archeologische lagen die daarmee geassocieerd konden worden. Vooral de vroege datering van nagenoeg al het aardewerk uit proefsleuf 5 was opvallend: al vanaf ca. 0,7m onder het maaiveld werd quasi uitsluitend aardewerk uit de late middeleeuwen aangetroffen. In proefsleuf 7 werd dan weer een context uit de Tweede Wereldoorlog aangetroffen, mogelijk te interpreteren als een afvalkuil van een medische hulppost. Zone 3 bood zoals verwacht een blik op het Engels klooster dat zich daar tot het einde van de 18de eeuw bevond. In de proefsleuven in deze zone werden enkele robuuste kloostermuren en een daarmee geassocieerde kasseistrook aangetroffen, evenals restanten van gebouwtjes die zich mogelijk in de kloostertuin bevonden. Zone 5, in de hoek tussen

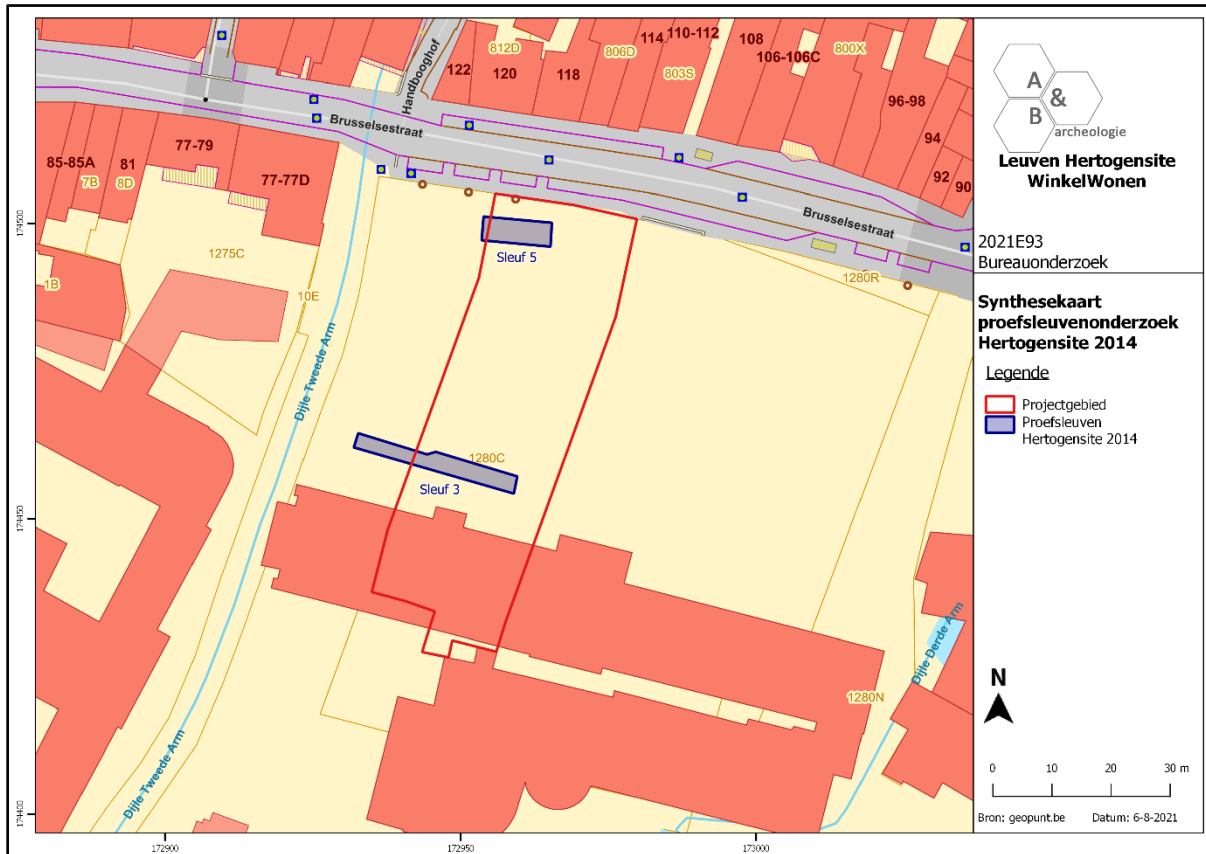
¹² LINTEN e.a., 2015

Kapucijnenvoer en Minderbroedersstraat, was slechts beperkt verstoord door moderne activiteiten en gaf resten van de oude kruidtuin vrij, die zich daar tot aan het begin van de 19de eeuw bevond. Tuinlagen, de grote aanwezigheid van tuinaardewerk en een ondergronds afwateringskanaal wijzen op een tuinfunctie van de zone. Al deze resten waren afgedekt door een dik 19de-eeuws ophogingspakket. Ook in zone 6, gesitueerd in de voormalige tuin van het Minderbroederklooster, konden resten van zulke tuinfunctie herkend worden in de vorm van lage tuinmuurtjes en vermoedelijke tuinlagen. Enkele meer robuuste muren van latere datum konden niet verder geïnterpreteerd worden. Deze zone was relatief sterk verstoord (doch vermoedelijk niet tot op grote diepte) door een modern gebouw dat daar recent werd afgebroken.

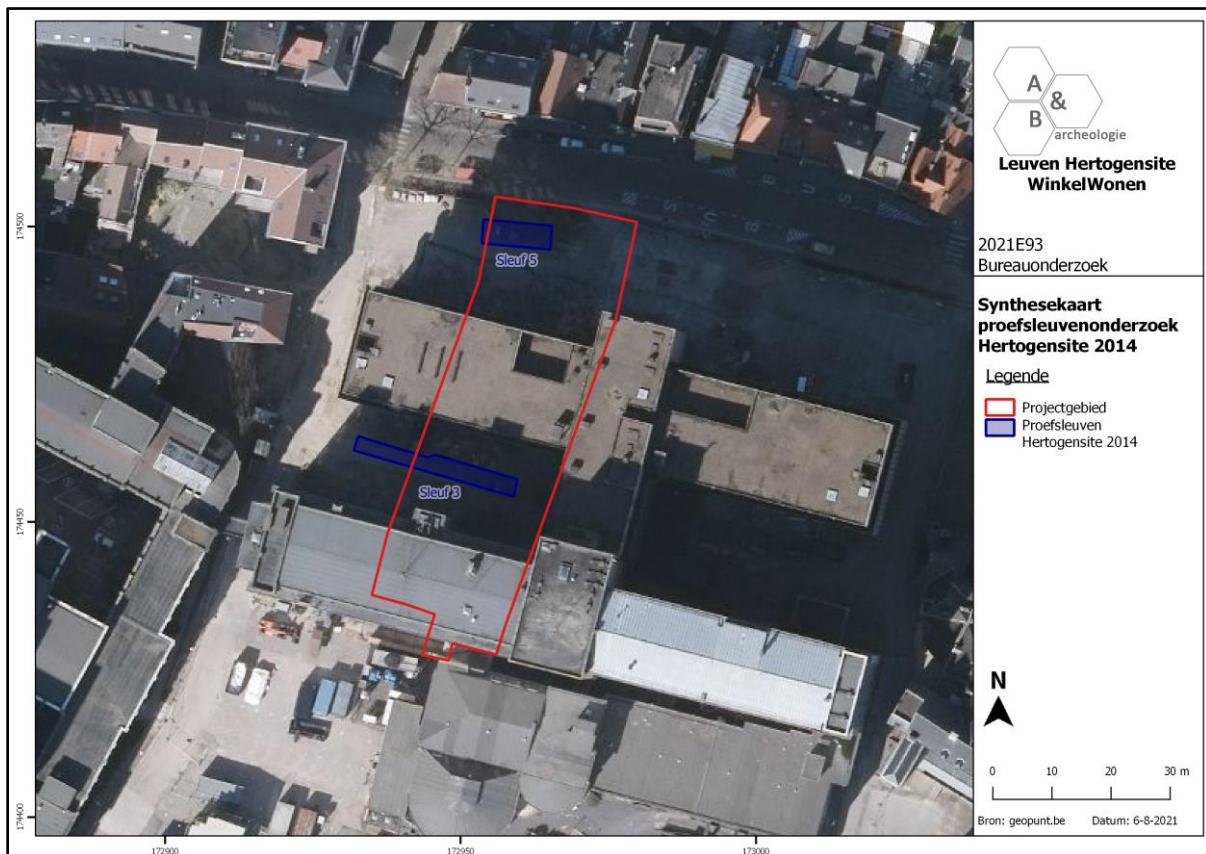
Het huidige plangebied behoort tot zone 2. Sleuf 5 bevond zich zo goed als volledig binnen het noordelijke deel van het plangebied, sleuf 3 viel deels in het zuidelijke deel. Net ten noordwesten was sleuf 4 gelegen.

Figuur 38 Sleuvenplan van het proefsleuvenonderzoek uit 2014, met aanduiding van het huidige plangebied (bron: LINTEN e.a., 2015).

Figuur 39 Huidig plangebied en sleuven uit 2014 geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

Figuur 40 Huidig plangebied en sleuven uit 2014 geprojecteerd op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

→ Sleuf 5

Sleuf 5 was ter hoogte van het plangebied gelegen, en bevond zich samen met de meer oostwaartse sleuf 6 in de zone tussen de Brusselsestraat en het recent afgebroken ziekenhuis. In beide sleuven werden sporen aangetroffen, vanaf ca. 40cm onder het maaiveld. Opeenvolgende archeologische lagen reikten tot ca. 2,5m onder het maaiveld (+19,40m TAW). De sporen hadden betrekking op de bewoning langsheen de Brusselsestraat en de steegjes ten zuiden ervan en zijn te dateren in de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Er werd geadviseerd om de zone tussen de Brusselsestraat en het (voormalige) ziekenhuis vlakdekkend op de te graven.

In sleuf 5 werden meerdere muurfunderingen en bakstenen resten aangetroffen. In het rapport van het sleuvenonderzoek werd de resultaten als volgt geïnterpreteerd: *“S48 en S60, de evenwijdige muren die dwars op de Brusselsestraat uitkomen, kunnen toegeschreven worden aan de huizen die zich daar al vrij vroeg bevonden. De bewoning aan de Brusselsestraat wordt cartografisch voor het eerst weergegeven op de kaart van Van Deventer (1550), maar dateert haast zeker van veel vroeger. Het is nog niet duidelijk tot welk huis of huizen deze muren behoren. Mogelijk geeft deze muur, die de zijmuur van een woning lijkt te zijn, de locatie aan van een van de gangen of steegjes die vertrokken vanaf de Brusselsestraat, mogelijk het Pellenbergstraatje (de Pestgang). In dat geval behoren de restanten tot het pand Het Strijckeyser. Er werden geen sporen van bestrating aangetroffen. Op basis van het aardewerk is het enkel mogelijk bij benadering datering te verschaffen voor de aanleg van de muur. Het aardewerk dateert allemaal uit de 12de eeuw. Voor de steenbouw zou dit een (te) vroege datering zijn. Verder onderzoek is daarom ook aangewezen. Hoe de verschillende lagen aan de westelijke kant van de proefsleuf moeten geïnterpreteerd worden is niet duidelijk, maar vanaf 1,5m onder het maaiveld (+20,50m TAW) kan – afgaande op de datering van het aangetroffen aardewerk - vrijwel zeker gesproken worden van hoogmiddeleeuwse contexten, vermoedelijk te dateren in de 12de eeuw. De sporen in de moederbodem, waarschijnlijk kuilen, konden niet in detail onderzocht worden, maar deze bevatten ook aardewerk uit de hoge middeleeuwen. Vervolgonderzoek kan meer duidelijkheid verschaffen over de bouwgeschiedenis van de huizen aan de Brusselsestraat en over de periode voor de eerste bakstenen woningen.”*¹³

¹³ LINTEN e.a., 2015, pp. 67-68.

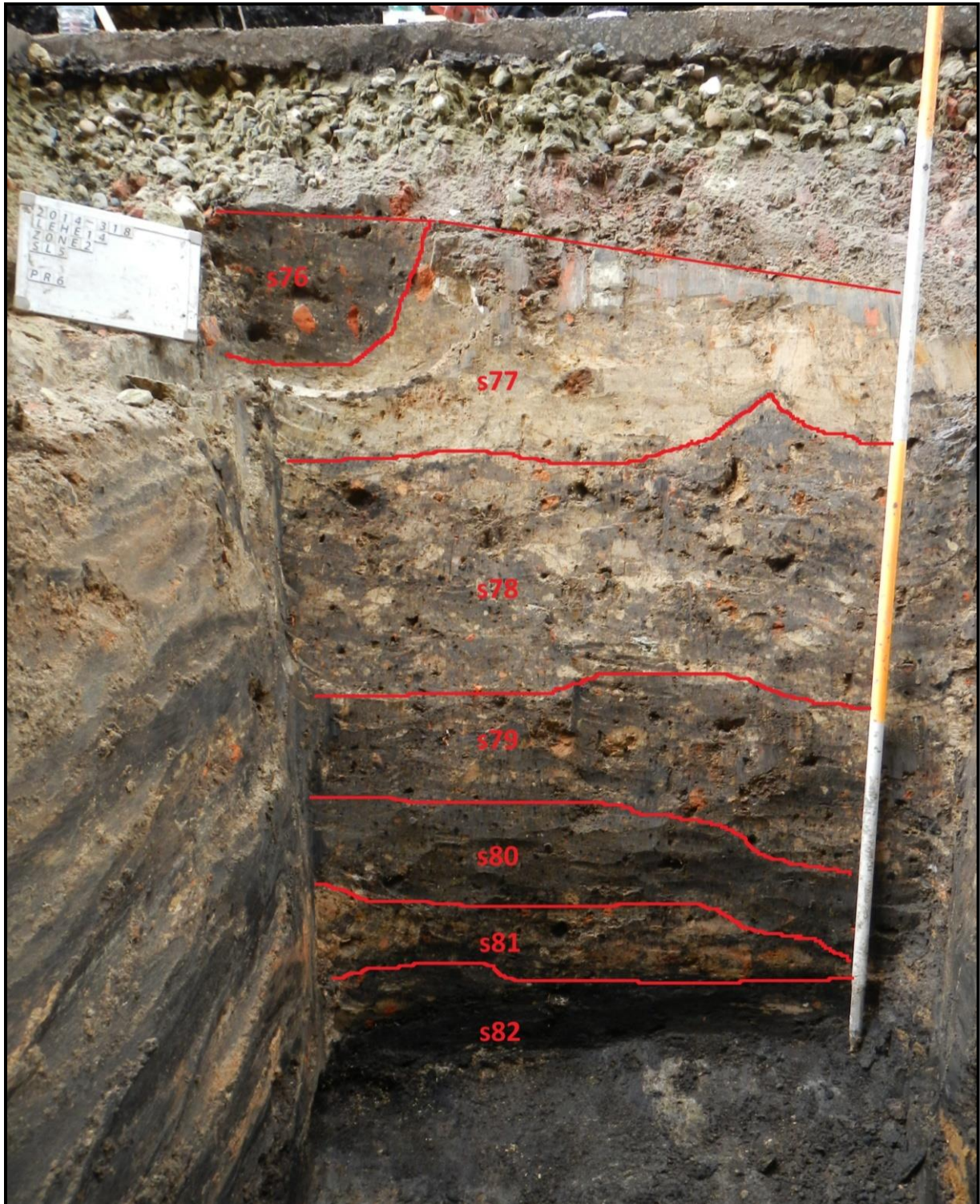
Figuur 41 Detail van sleuf 5 geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en LINTEN e.a., 2015).

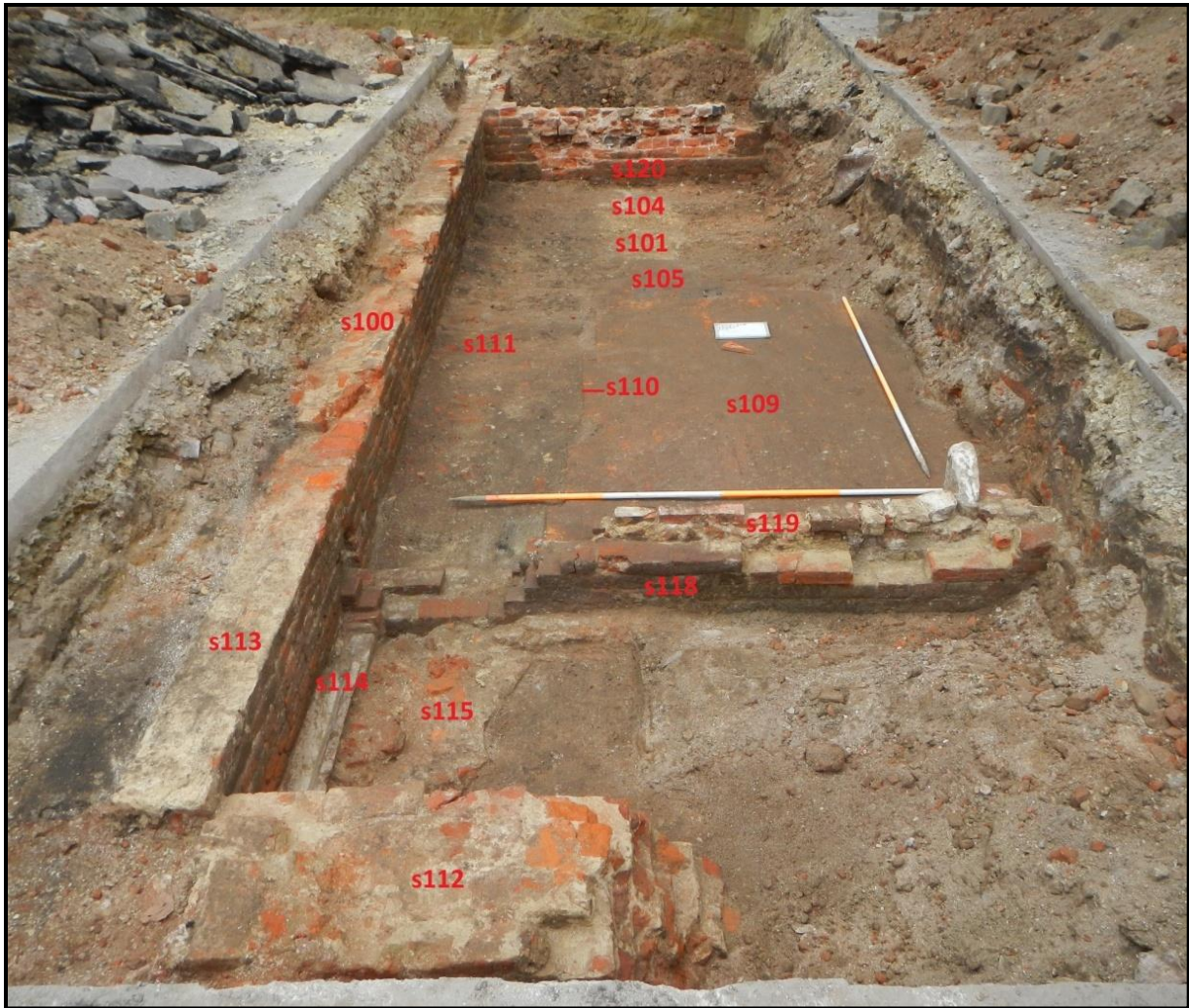
Figuur 42 Proefsleuf 5. Kelder met links en rechts een aanzet tot gewelf (bron: LINTEN e.a., 2015).

Figuur 43 Proefsleuf 5. Noordprofiel tot moederbodem en sporen in de moederbodem (bron: LINTEN e.a., 2015).

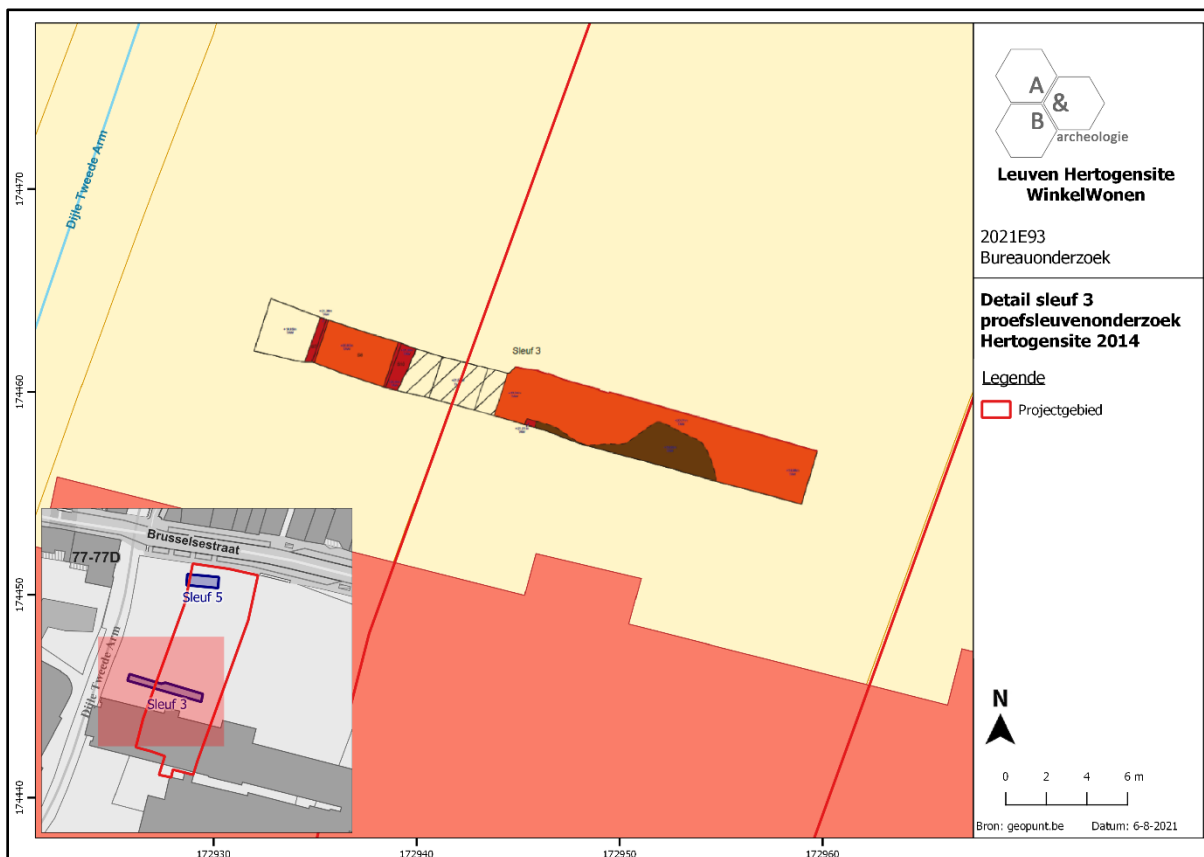
Figuur 44 Proefsleuf 5. Profiel 6, noordelijke sleufwand (bron: LINTEN e.a., 2015).

Figuur 45 Proefsleuf 6. Overzicht (bron: LINTEN e.a., 2015).

→ Sleuf 3:

Proefsleuf 3 werd aangelegd tussen twee vleugels van het moderne Sint-Pietersziekenhuis, maar op de plek van een vleugel van het 19de-eeuwse ziekenhuis. Voorafgaand het proefsleuvenonderzoek werd gehoopt dat de sleuf een dwarsprofiel zou bieden op de eerste stadsomwalling van Leuven, zowel intra als extra muros, een beeld zou geven van mogelijke middeleeuwse en postmiddeleeuwse achtererfstructuren, en een inschatting zou geven van de verstoring veroorzaakt door de aanleg van het 19de-eeuwse Sint-Pietersgasthuis. De sleuf werd zo dicht mogelijk tegen de ingekokerde Dijle aangelegd. De westelijke zone (ca. 2,5m) bleek tot op grote diepte sterk verstoord door de inkokering van de Dijle.¹⁴ Net ten oosten van deze verstoring werd een kelder van het 19de-eeuwse gasthuis aangetroffen, waardoor sporen voorafgaand aan de 19de eeuw waren verstoord. Van de stadsmuur en verdedigingstoren die werden verwacht dicht tegen de Dijle aan werd niets teruggevonden. Op ongeveer 3m onder het maaiveld kwamen enkele kleine, losse natuursteenbrokken naar boven, maar niets wees erop dat deze afkomstig waren van de stadsomwalling. Er werd geconcludeerd dat met de aanleg van het 19de-eeuwse gasthuis en met de inkokering van de Dijle in 1959 de muur op verschillende plaatsen zeer grondig werd uitgebroken.

Figuur 46 Detail van sleuf 3 geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en LINTEN e.a., 2015).

¹⁴ Bedenking: het westelijke uiteinde van de sleuf 3 bevindt zich op ca. 5 à 7m van de oostelijke rand van de ingekokerde Dijle. De vraag rijst of de inkokering echt voor zo'n brede verstoring heeft gezorgd.

Figuur 48 Proefsleuf 3. Overzicht kelder 19de-eeuwse gasthuis (bron: LINTEN e.a., 2015).

→ Sleuf 4:

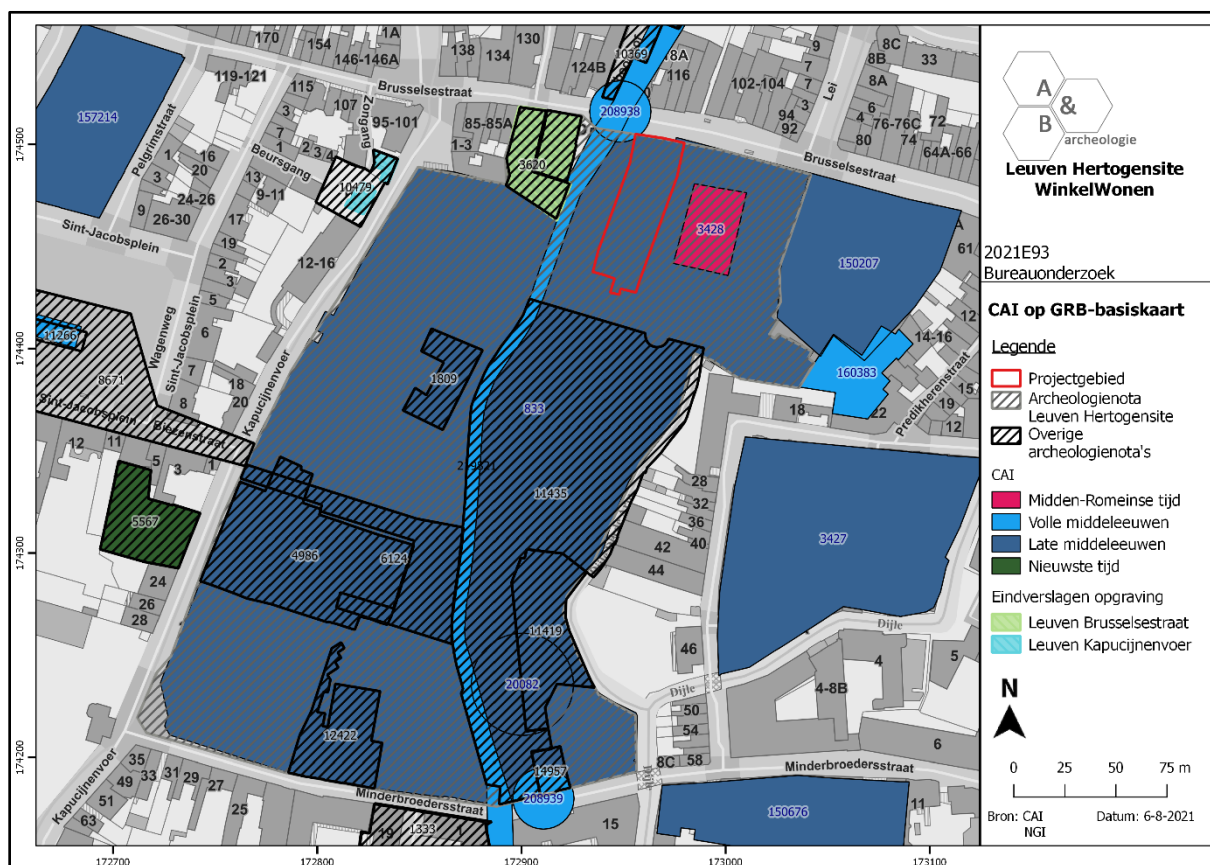
Proefsleuf 4 (net ten noordwesten van het plangebied) werd aangelegd op het voetpad van het ziekenhuis, op de locatie waar vermoedelijk de Biestpoort, een van de toegangspoorten van de eerste stadsomwalling, zich zou bevinden. Bij aanleg bleek al snel dat volledig het traject van de sleuf verstoord werd door leidingen en dit tot op vrij grote diepte. Omdat er geen mogelijkheid was om uit te wijken en de locatie van de sleuf licht te wijzigen werd beslist deze sleuf niet verder aan te leggen. Mogelijk zijn er nog restanten van de poort bewaard onder de vastgestelde verstoring.

Figuur 49 Zicht vanuit het oosten op proefsleuf 4 (bron: LINTEN e.a., 2015).

Op het terrein van de Hertogensite werden sinds juni 2016 en de inwerkingtreding van het onderdeel 'archeologie' van het Onroerendergoeddecreet reeds een aantal archeologienota's en een eindverslag van een opgraving opgesteld, die op de kaart hieronder worden aangeduid.

De krijtlijnen voor het verdere archeologische traject van de diverse deelprojecten sinds 2016 op de Hertogensite werden beschreven in de bekrachtigde archeologienota met ID 4332 die hoort bij de aanvraag voor verkavelingsvergunning van de totale Hertogensite.¹⁵ In die archeologienota wordt in de zone van het plangebied een advies gegeven voor een opgraving voorafgaand de werken.

Figuur 50 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris, ingezoomd op het plangebied en met aanduiding van de archeologienota's en eindverslagen die betrekking hebben op de Hertogensite (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

¹⁵ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/4332>

Andere archeologienota's die betrekking hebben op de Hertogensite zijn:

- ID 1809: aanpassing van de Sint-Rafaeltoren, advies voor verder vooronderzoek door middel van proefputten¹⁶;
- ID 3620: nieuwbouw langsheen de Brusselsestraat, advies voor bouwhistorisch onderzoek, werfbegeleiding en opgraving¹⁷;
- ID 4986: uitgraving van een parkeerkelder, advies voor opgraving¹⁸;
- ID 6124: inrichting van de openbare ruimte, advies voor werfbegeleiding¹⁹;
- ID 11419: nieuw te bouwen onderkelderd torenvolume tussen de stadsmuur in het westen de Dijle Derde Arm in het oosten, advies voor werfbegeleiding²⁰;
- ID 12422: woonproject CBO langsheen de Minderbroedersstraat te westen van de Dijle Tweede Arm, geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd²¹;
- ID 14957: woonproject Honk langsheen de Minderbroedersstraat te oosten van de Dijle Tweede Arm, advies voor werfbegeleiding²²;
- ID 17285: inrichting van het openbaar domein fase 3, advies voor werfbegeleiding²³
- ID 17359: bouw 5 rijwoningen nabij de Minderbroedersstraat, advies voor vrijgave²⁴.
- ID 19334: inrichting van het openbaar domein fase 4, advies voor werfbegeleiding en opgraving²⁵

Het verder onderzoek gekoppeld aan archeologienota met ID 3620 werd reeds uitgevoerd en in 2019 gerapporteerd in een eindverslag²⁶. Het onderzoeksgebied van die opgraving is gelegen aan de andere oever van de Dijle Tweede Arm. Er werden diverse funderingen aangetroffen, maar door de beperkte uitgravingsdiepte konden deze niet nauwkeurig gedateerd en geïnterpreteerd worden. Een groot deel ervan was terug te leiden naar voormalige 19de-eeuwse bebouwing, of was er door verstoord. Enkele andere muren en structuren waren stratigrafisch ouder dan de 19de-eeuwse muren, maar de bewaringstoestand bemoeilijkte de interpretatie. Mogelijk waren het oude tuin- of perceelsmuren. Mogelijk werd ook een oude kaaimuur van de Dijle aangetroffen.

¹⁶ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1809>

¹⁷ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/3620>

¹⁸ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/4986>

¹⁹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/6124>

²⁰ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/11419>

²¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/12422>

²² <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/14957>

²³ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17285>

²⁴ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17359>

²⁵ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/19334>

²⁶ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/712>

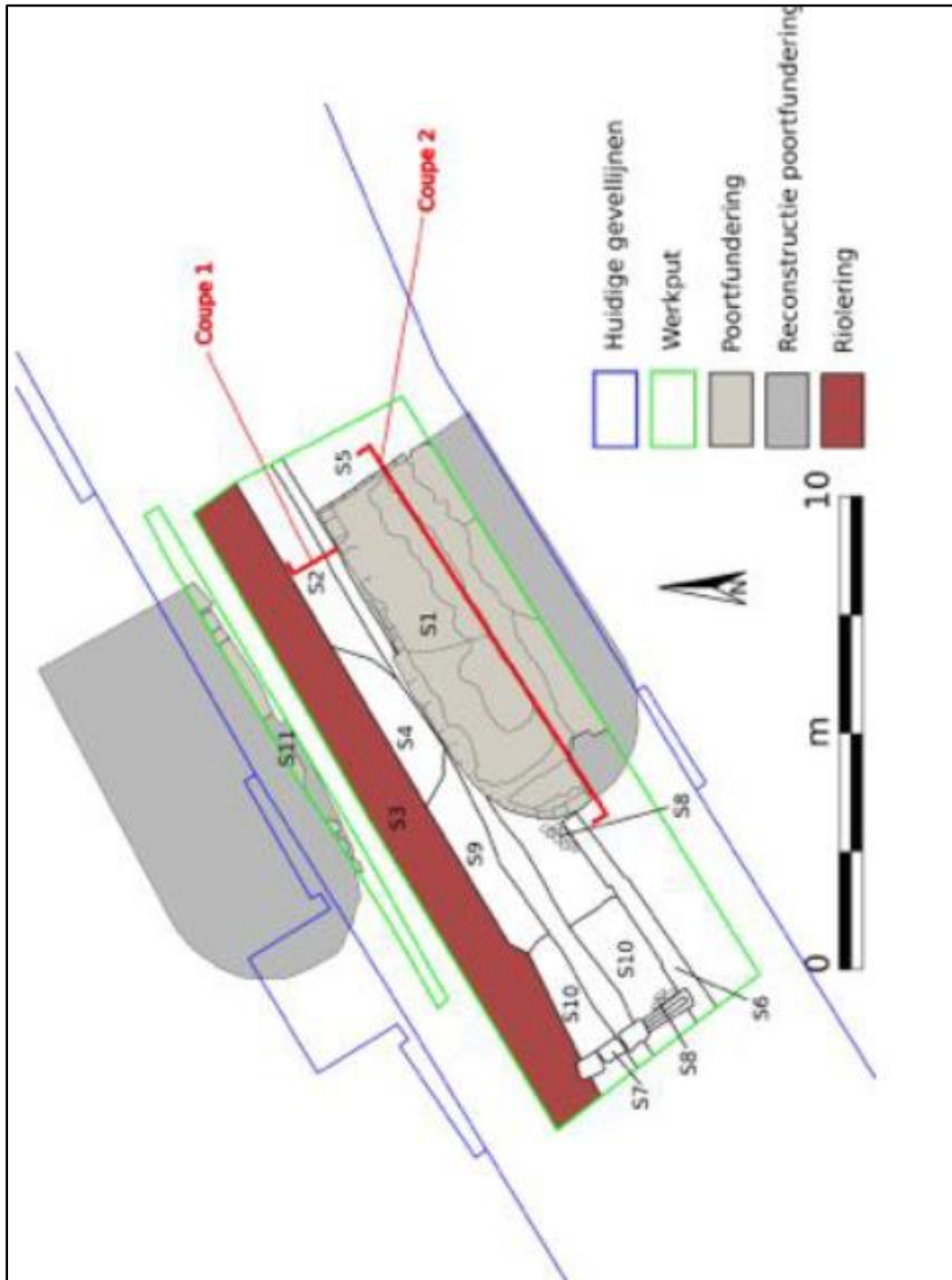
Op de Centrale Archeologische Inventaris zijn daarnaast nog volgende locaties op/nabij het plangebied aangeduid:

- 208938: aan de Brusselsestraat, één van de 11 stadspoorten van de eerste stadsomwalling. Dit betreft de Biestpoort die deels op het plangebied is te situeren.
- 833: indicator, eerste stadsomwalling. Deze verliep bijna cirkelvormig rond het middelpunt van de 12de-eeuwse stad. Hij was 2750 meter lang, ongeveer 1,7 meter breed, en hij omsloot 60ha. Hij telde 31 waltorens, half rond uitgebouwd aan de veldzijde, half vierkantig aan de stadszijde. Op de invalswegen waren de poorten ingeplant, 11 in totaal. Waarschijnlijk opgericht tussen 1156-1161 of toch zeker tijdens de regeerperiode van Hendrik I (1190-1235).
- 208939: Minderbroederspoort, één van de 11 stadspoorten van de eerste stadsomwalling.
- 150207: voormalig Augustinessenklooster langs de Brusselsestraat. Bij opgravingen in 1981-1982 werd op de binnenkoer beenderen van een 20-tal personen aangetroffen, waarvan 9 in anatomisch verband. Archiefonderzoek heeft uitgewezen dat het kerkhof bestond van 1260 tot 1785, de aangetroffen resten zijn te dateren in de 15de eeuw. Opgravingen 1981 onthulden de voorgevel van het oude ziekenhuis bestaande uit witte Lediaanzandsteen. Er kwamen verschillende bewoningsniveaus aan het licht, waaronder een stookplaats met hoofdzakelijk Andennemateriaal (1222-15de eeuw). Als losse vondst werden enkel Romeinse scherven aangetroffen, waaronder terra sigillata, een amfoorstempel, randfragment van een amfoor, te dateren in de 3de eeuw.
- 160383: opgraving in 2010 ter hoogte van het huidige Kloosterhotel langs de Onze-Lieve-Vrouwstraat. De eerste bewoning zou te situeren zijn tussen de aankomst van de hertogen op het eiland (ca. 1015) en het vertrek van de hertogen naar de Keizersberg (13de eeuw). Er werden vrij veel (paal)kuilen, maar geen huisplattegronden, een oude ploeglaag, afvalkuilen en een grote gracht aangetroffen, te dateren in de 12de-13de eeuw. Uit de 13de-14de eeuw getuigen een bolle wegeltje en funderingen van gebouwen in natuursteen, en 4 inhumatiegraven. Vermoedelijk werden deze personen samen in een uithoek van het kerkhof of buiten het kerkhofdomein begraven (CAI Locatie 3427, Predikherenklooster). Een afsluitmuur aan de kerk is te dateren in de 14de eeuw. Drie losse scherven kennen vermoedelijk een Romeinse datering.
- 20082: toevalsvondst van een benen schaats en aardewerk, te dateren in de 13de-15de eeuw.

Restanten van stadspoorten van de eerste stadsomwalling, zoals de Biestpoort, werden de laatste jaren enkele keren blootgelegd:

- Bij een onderzoek in de Jansenijsstraat in 2014 werd door Studiebureau Archeologie een deel van de Broekstraatpoort vrijgelegd. Er werd 1 poorthelft quasi volledig blootgelegd, de andere maar deels. De restanten werden 30cm onder het huidige maaiveld aangetroffen. Er was nog 15 à 20cm van het opgaand muurwerk bewaard. Eronder bevond zich een groot funderingsmassief van 2,50m diep, en een funderingszool van 30cm diep. Aan de veldzijde is de poort half rond, dit is dus vergelijkbaar met de Biestpoort. De aangetroffen poorthelft was maximaal 8,28m lang, en maximaal 3,08m breed. Echter, op basis van de te reconstrueren ronding (straal: 2,07m) van de voorkant van de poort is een breedte van ongeveer 4,15m te verwachten. Er werd in vlak een uitsparing van 20cm vastgesteld op ca. 3,40m van de noordwestelijke hoek, er wordt vermoed dat zich hier de houten poortdeuren bevonden. De

exacte plaats van de aansluiting van de stadsmuur op de poort kon niet worden achterhaald, maar vermoedelijk was dat in de zone tussen het halfronde uiteinde aan de veldzijde en de verspringing. De muur en de fundering zijn volledig opgebouwd uit Balegemse kalkzandsteen, op een sporadische ijzerzandsteen in de fundering na, en gemetseld met een harde gele kalkmortel. Er zijn geen houten palen als onderfundering gebruikt.²⁷

Figuur 51 Allesporenkaart met reconstructie van de aangetroffen Broekstraatpoort (bron: SMEETS, 2015, p. 44 fig. 4.5).

²⁷ SMEETS, 2015.

Figuur 52 Bovenaanzicht van de fundering van de stadspoort met duidelijk zichtbaar de verspringing (bron: SMEETS, 2015, p. 46 fig. 4.9).

- In 2019 werd de voormalige Borchtpoort in de Mechelsestraat opgegraven door stadsarcheoloog Lisa Van Ransbeeck. De poort bestond ook hier uit twee poorthelften met halfronde torens aan de veldzijde, waarvan de westelijke poorthelft het beste kon gedocumenteerd worden. Ze waren opgebouwd uit blokken ijzerzandsteen. Het parament van de toren bestond uit blokken ijzerzandsteen met ertussen een speklaag van 2 lagen kalkzandsteen. In een deel van het parement waren uitsparingen aanwezig. Tegen de halfronde toren van de westelijke poorthelft was een bakstenen muur gebouwd. De oostelijke poorthelft werd beperkter geregistreerd, het grootste deel bevindt zich vermoedelijk nog onder een lokale verstoring en onder het voetpad. Tussen beide helften werd een mogelijk straatniveau (of fundering ervan) aangetroffen: een harde compacte laag bestaande uit grote blokken en kleine brokjes kalkzandsteen. Beide poorthelften en een deel van de weg(fundering) werden in situ bewaard.²⁸

²⁸ VAN RANSBEECK, s.d.

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Het plangebied, in het noorden grenzend aan de aloude handels- en verkeersas die de Brusselsestraat is, maakt sinds lang deel uit van de stadskern van Leuven. De eind 12de- of begin 13de-eeuwse stadsmuur bevond zich net ten westen van het plangebied, net ten oosten van de Dijle Tweede Arm. Ter hoogte van de Brusselsestraat bevond zich de Biestpoort in deze stadsomwalling, en ter hoogte van het plangebied was een zijstraatje van deze straat gelegen. Langs dit zijstraatje (Pellenbergstraatje/Pestgang) en langs de Brusselsestraat was bebouwing aanwezig, die binnen het plangebied valt. Dit alles is te zien op meerdere cartografische bronnen, zoals het stadsplan door Jacob van Deventer (1550), de kaart van Braun en Hogenberg (1581) en de kaart van Blaeu (1649). Twee kaarten die zijn toegespitst op de Brusselsestraat ter hoogte van de Hertogensite en die dateren uit de 1760-1770 geven meer detail over het plangebied en de directe omgeving. De Biestpoort bestaat uit 2 halfronde poortgebouwen, met de ronding extra muros. De stadsmuur sluit er rechtstreeks op aan. Ten oosten van de stadsmuur worden enkele percelen aangeduid als 'de kleine tuin van het gasthuis' en 'het kerkhof van het gasthuis'. Deze percelen zijn mogelijk deels te situeren binnen het plangebied. De Pestgang valt meer dan waarschijnlijk binnen het plangebied, maar erlangs worden geen woningen weergegeven, wel langs de Brusselsestraat, in het noordoosten grenzend aan de Pestgang. Op de Ferrariskaart wordt binnen het plangebied een bouwblok (niet gedetailleerd) langs de Brusselsestraat aangeduid met ten zuiden ervan een tuinzone, de Pestgang is nog enigszins herkenbaar. Op de kadasterkaart van 1813 worden binnen het noordelijke deel van het plangebied enkele gebouwen afgebeeld, die georiënteerd zijn op de Brusselsestraat of de Pestgang, of tegen de stadspoort/-muur zijn aangebouwd. Het zuidelijke deel is onbebouwd, de Pestgang wordt in dit deel ook niet afgebeeld. Kort nadien, in 1818, werd de stadspoort afgebroken. In 1840-1849 werd het Sint-Pietersziekenhuis gebouwd langs de Brusselsestraat, waarbij de oudere bebouwing langs de straat en de steegjes ten zuiden grotendeels werden weggevaagd. Op de kadasterkaart van 1850 is dit gebouw te zien, een groot deel van het plangebied wordt ingenomen door het nieuwe ziekenhuis. Ten noorden van de westelijke vleugels en grenzend aan de Brusselsestraat worden op de plek van de voormalige Biestpoort, en ten oosten ervan, een aantal gebouwen weergegeven, die deels binnen het plangebied vallen. Op de iets latere Vandermaelenkaart lijken de gebouwen ter hoogte van de voormalige Biestpoort niet meer aanwezig, op de topografische kaarten van 1891 en 1930 precies weer wel. Op deze laatste kaart lijkt de meest zuidwestelijke ziekenhuisvleugel te zijn aangepast. Op de luchtfoto van 1971 is zowel nog een deel van het oude ziekenhuis, als het nieuwe (recent afgebroken) ziekenhuis te zien. De Dijle is overwelfd, de stadsmuur is niet meer te zien. Op de foto van 1979-1990 is het nieuwe ziekenhuis volledig te zien. Het terrein raakt volledig verhard en bebouwd. Deze gebouwen zijn recent gesloopt. De diverse bouwcampagnes aan de ziekenhuissite hebben sinds midden 19de eeuw voor grootschalige verstoringen gezorgd.

- Op de Hertogensite werd enkele jaren geleden een grootschalig proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, waarbij ook enkele sleuven werden aangelegd in en nabij het huidige plangebied. Plaatselijk werd er

veel verstoring vastgesteld (door het overwelven van de Dijle, door het Sint-Pietersziekenhuis, door nutsleidingen), maar in sleuf 5 gelegen in het noordelijke deel van het plangebied werd vanaf ca. 40cm diepte een goedbewaard bodemarchief vastgesteld, bestaande uit zowel stenen structuren als grondlagen en-sporen, terug te brengen tot de middeleeuwen en de nieuwe tijd.

- Hoewel er een eerder grote graad van verstoring wordt verwacht op het plangebied door de diverse bouwcampagnes aan de ziekenhuissite, heeft het terrein een hoge archeologische verwachting voor sites met grondsporen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Er kan een site met complexe stratigrafie verwacht worden, met o.a. restanten van bebouwing ten zuiden van de Brusselsestraat en langs de Pestgang, van de Pestgang zelf, van het landgebruik van de onbebouwde gronden intra muros, ... Daarnaast kan ook gedacht worden aan sporen van typische activiteiten die kunnen gerelateerd worden aan een onbebouwd stuk grond aan de achterzijde van woningen, zoals afvalkuilen, sporen van de ambachtelijke activiteit, e.d. Belangrijk om aan te stippen is bovendien dat iets ten oosten van het plangebied in 1980 Romeinse vondsten *in situ* aan het licht zijn gebracht, de enige gekende site uit die periode die ooit gevonden werd in de Leuvense binnenstad. Er zijn geen aanwijzingen dat er *in situ* bewaarde steentijdsites aanwezig kunnen zijn binnen het plangebied.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Binnen het plangebied wordt het project WinkelWonen gepland, dat deel zal uitmaken van een groter complex aan deze zijde van de Hertogensite, op de plek van het voormalige Sint-Pietersziekenhuis, en ook nog zal bestaan uit een podiumkunstenzaal en een hotel. Binnen de grenzen van het plangebied wordt een meerlaags gebouw opgericht, met 4 bovengrondse en 2 ondergrondse verdiepingen. Op niveau -2 wordt een parkeergarage voorzien, op niveau -1 een supermarkt, op het gelijkvloers komt er ruimte voor andere winkels en de 3 bovenste verdiepingen worden voorzien voor bewoning. Het maaiveldniveau zal iets hoger komen te liggen dan het huidige niveau. De parkeerkelder zal quasi de volledig oppervlakte van het plangebied beslaan, het vloerniveau van het niveau -2 komt op +14,80m TAW te liggen, dit is meer dan 6m onder het huidige maaiveld. De grond binnen het volledige plangebied zal dus tot op grote diepte worden verstoord.

Eerder proefsleuvenonderzoek heeft aangetoond dat er op het terrein een archeologische site uit de middeleeuwen en nieuwe tijd aanwezig is. Ook sporen en vondsten uit de Romeinse periode zijn niet uit te sluiten. De geplande werken binnen het plangebied zijn zo ingrijpend dat aanwezige sites volledig zullen vernield worden. De archeologisch relevante sporen en lagen kunnen bewaard zijn vanaf ca. 40cm onder het huidige maaiveld. Om deze zaken in kaart te brengen voor ze vernield worden door de geplande werken, is een vlakdekkende, gestratificeerde opgraving noodzakelijk. Dit advies is conform de bekrachtigde archeologienota die hoort bij de aanvraag voor verkavelingsvergunning van de totale Hertogensite, en sluit aan bij het advies in het rapport van het sleuvenonderzoek. Er dient bij deze opgraving ook rekening gehouden worden met een relatief hoge graad van reeds bestaande verstoring, door kelders van de 19de- en 20ste-eeuwse ziekenhuizen. De kans bestaat echter steeds dat er onder deze kelders nog relevante archeologische sporen bewaard zijn.

3.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Het plangebied, in het noorden grenzend aan de aloude handels- en verkeersas die de Brusselsestraat is, maakt sinds lang deel uit van de stadskern van Leuven. De eind 12de- of begin 13de-eeuwse stadsmuur bevond zich net ten westen van het plangebied, net ten oosten van de Dijle Tweede Arm. Ter hoogte van de Brusselsestraat bevond zich de Biestpoort in deze stadsomwalling, en ter hoogte van het plangebied was een zijstraatje van deze straat gelegen. Langs dit zijstraatje (Pellenbergstraatje/Pestgang) en langs de Brusselsestraat was bebouwing aanwezig, die binnen het plangebied valt. Deze bebouwing verdween vanaf de 19de eeuw, toen het Sint-Pietersziekenhuis hier werd opgericht, dat op zijn beurt in de loop van de 20ste eeuw werd vervangen door een (inmiddels gesloopt) nieuw ziekenhuis.

Op de Hertogensite werd enkele jaren geleden een grootschalig proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, waarbij ook enkele sleuven werden aangelegd in en nabij het huidige plangebied. Plaatselijk werd er veel verstoring vastgesteld (door werken aan de Dijle, door het Sint-Pietersziekenhuis, door nutsleidingen), in sleuf 5 in het noordelijke deel van het plangebied werd vanaf ca. 40cm diepte een goedbewaard bodemarchief vastgesteld, bestaande uit zowel stenen structuren als grondlagen en sporen, terug te brengen tot de middeleeuwen en de nieuwe tijd.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Er dient rekening gehouden worden met een relatief hoge graad van reeds bestaande verstoring, door kelders van de 19de- en 20ste-eeuwse ziekenhuizen. De kans bestaat echter steeds dat er onder deze kelders nog relevante archeologische sporen bewaard zijn.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Deze vraag kan op dit moment nog niet beantwoord worden.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Binnen de grenzen van het plangebied wordt een meerlaags gebouw opgericht, met 4 bovengrondse en 2 ondergrondse verdiepingen. Op niveau -2 wordt een parkeergarage voorzien, op niveau -1 een supermarkt, op het gelijkvloers komt er ruimte voor andere winkels en de 3 bovenste verdiepingen worden voorzien voor bewoning. Het maaiveldniveau zal iets hoger komen te liggen dan het huidige niveau. De parkeerkelder zal quasi de volledig oppervlakte van het plangebied beslaan, het vloerniveau van het niveau -2 komt op +14,80m TAW te liggen, dit is meer dan 6m onder het huidige maaiveld. De grond binnen het volledige plangebied zal dus tot op grote diepte worden verstoord.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Ja, in het noordelijke deel van het plangebied werd vanaf ca. 40cm diepte een goedbewaard bodemarchief vastgesteld, bestaande uit zowel stenen structuren als grondlagen en-sporen, terug te brengen tot de middeleeuwen en de nieuwe tijd.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Het plangebied moet volledig opgegraven worden voorafgaand de werken. De modaliteiten van deze opgraving worden behandeld in het programma van maatregelen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en betreft een aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen op een deel van de Hertogensite te Leuven (provincie Vlaams-Brabant), meer bepaald het project WinkelWonen aan de Brusselsestraat. De site is gelegen in een archeologische zone (de historische stadskern van Leuven), de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunningsaanvraag betrekking heeft, bedraagt meer dan 300m² en de geplande bodemingrepen zijn groter dan 100m². Bijgevolg dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Deze archeologienota bouwt verder op de krijtlijnen voor het verdere archeologische traject van de Hertogensite die werden beschreven in de bekrachtigde archeologienota die hoort bij de aanvraag voor verkavelingsvergunning van de totale Hertogensite.

Het plangebied is 1796m² groot en heeft grosso modo een noord-zuid georiënteerde rechthoekige vorm. Het bevindt zich in het noordwesten van de Hertogensite en grenst in het noorden aan de Brusselsestraat, iets ten oosten van de overwelfde Dijle Tweede Arm. Het terrein was tot voor kort volledig verhard en bebouwd. Deze gebouwen, nog te zien op de luchtfoto van 2020, behoorden tot het Sint-Pietersziekenhuis; een deel van de 2 voormalige westelijke vleugels valt binnen het plangebied. De vleugels zijn/waren onderkelderd; deze kelders zijn niet verwijderd bij de sloop.

Het plangebied, in het noorden grenzend aan de aloude handels- en verkeersas die de Brusselsestraat is, maakt sinds lang deel uit van de stadskern van Leuven. De eind 12de- of begin 13de-eeuwse stadsmuur bevond zicht net ten westen van het plangebied, net ten oosten van de Dijle Tweede Arm. Ter hoogte van de Brusselsestraat bevond zich de Biestpoort in deze stadsomwalling, en ter hoogte van het plangebied was een zijstraatje van deze straat gelegen. Langs dit zijstraatje (Pellenbergstraatje/Pestgang) en langs de Brusselsestraat was bebouwing aanwezig, die binnen het plangebied valt. Dit alles is te zien op meerdere cartografische bronnen, zoals het stadsplan door Jacob van Deventer (1550), de kaart van Braun en Hogenberg (1581) en de kaart van Blaeu (1649). Twee kaarten die zijn toegespitst op de Brusselsestraat ter hoogte van de Hertogensite en die dateren uit de 1760-1770 geven meer detail over het plangebied en de directe omgeving. De Biestpoort bestaat uit 2 halfronde poortgebouwen, met de ronding extra muros. De stadsmuur sluit er rechtstreeks op aan. Ten oosten van de stadsmuur worden enkele percelen aangeduid als 'de kleine tuin van het gasthuis' en 'het kerkhof van het gasthuis'. Deze percelen zijn mogelijk deels te situeren binnen het plangebied. De Pestgang valt meer dan waarschijnlijk binnen het plangebied, maar erlangs worden geen woningen weergegeven, wel langs de Brusselsestraat, in het noordoosten grenzend aan de Pestgang. Op de Ferrariskaart wordt binnen het plangebied een bouwblok (niet gedetailleerd) langs de Brusselsestraat aangeduid met ten zuiden ervan een tuinzone, de Pestgang is nog enigszins herkenbaar. Op de kadasterkaart van 1813 worden binnen het noordelijke deel van het plangebied enkele gebouwen afgebeeld, die georiënteerd zijn op de Brusselsestraat of de Pestgang, of tegen de stadspoort/-muur zijn aangebouwd. Het zuidelijke deel is onbebouwd, de Pestgang wordt in dit deel ook niet afgebeeld. Kort nadien, in 1818, werd de stadspoort afgebroken. In 1840-1849 werd het Sint-Pietersziekenhuis gebouwd langsheen de Brusselsestraat, waarbij de oudere bebouwing langsheen de straat en de steegjes ten zuiden grotendeels werden weggevaagd. Op de

kadasterkaart van 1850 is dit gebouw te zien, een groot deel van het plangebied wordt ingenomen door het nieuwe ziekenhuis. Ten noorden van de westelijke vleugels en grenzend aan de Brusselsestraat worden op de plek van de voormalige Biestpoort, en ten oosten ervan, een aantal gebouwen weergegeven, die deels binnen het plangebied vallen. Op de iets latere Vandermaelenkaart lijken de gebouwen ter hoogte van de voormalige Biestpoort niet meer aanwezig, op de topografische kaarten van 1891 en 1930 precies weer wel. Op deze laatste kaart lijkt de meest zuidwestelijke ziekenhuisvleugel te zijn aangepast. Op de luchtfoto van 1971 is zowel nog een deel van het oude ziekenhuis, als het nieuwe (recent afgebroken) ziekenhuis te zien. De Dijle is overwelfd, de stadsmuur is niet meer te zien. Op de foto van 1979-1990 is het nieuwe ziekenhuis volledig te zien. Het terrein raakt volledig verhard en bebouwd. Deze gebouwen zijn recent gesloopt. De diverse bouwcampagnes aan de ziekenhuissite hebben sinds midden 19de eeuw voor grootschalige verstoringen gezorgd.

Op de Hertogensite werd enkele jaren geleden een grootschalig proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, waarbij ook enkele sleuven werden aangelegd in en nabij het huidige plangebied. Plaatselijk werd er veel verstoring vastgesteld (door het overwelfen van de Dijle, door het Sint-Pietersziekenhuis, door nutsleidingen), maar in sleuf 5 gelegen in het noordelijke deel van het plangebied werd vanaf ca. 40cm diepte een goedbewaard bodemarchief vastgesteld, bestaande uit zowel stenen structuren als grondlagen en-sporen, terug te brengen tot de middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Hoewel er een eerder grote graad van verstoring wordt verwacht op het plangebied door de diverse bouwcampagnes aan de ziekenhuissite, heeft het terrein een hoge archeologische verwachting voor sites met grondsporen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Er kan een site met complexe stratigrafie verwacht worden, met o.a. restanten van bebouwing ten zuiden van de Brusselsestraat en langs de Pestgang, van de Pestgang zelf, van het landgebruik van de onbebouwde gronden intra muros, ... Daarnaast kan ook gedacht worden aan sporen van typische activiteiten die kunnen gerelateerd worden aan een onbebouwd stuk grond aan de achterzijde van woningen, zoals afvalkuilen, sporen van de ambachtelijke activiteit, e.d. Belangrijk om aan te stippen is bovendien dat iets ten oosten van het plangebied in 1980 Romeinse vondsten *in situ* aan het licht zijn gebracht, de enige gekende site uit die periode die ooit gevonden werd in de Leuvense binnenstad. Er zijn geen aanwijzingen dat er *in situ* bewaarde steentijdsites aanwezig kunnen zijn binnen het plangebied.

Binnen het plangebied wordt het project WinkelWonen gepland, dat deel zal uitmaken van een groter complex aan deze zijde van de Hertogensite, op de plek van het voormalige Sint-Pietersziekenhuis, en ook nog zal bestaan uit een podiumkunstenzaal en een hotel. Binnen de grenzen van het plangebied wordt een meerlaags gebouw opgericht, met 4 bovengrondse en 2 ondergrondse verdiepingen. Op niveau -2 wordt een parkeergarage voorzien, op niveau -1 een supermarkt, op het gelijkvloers komt er ruimte voor andere winkels en de 3 bovenste verdiepingen worden voorzien voor bewoning. Het maaiveldniveau zal iets hoger komen te liggen dan het huidige niveau. De parkeerkelder zal quasi de volledig oppervlakte van het plangebied beslaan, het vloerniveau van het niveau -2 komt op +14,80m TAW te liggen, dit is meer dan 6m onder het huidige maaiveld. De grond binnen het volledige plangebied zal dus tot op grote diepte worden verstoord.

Eerder proefsleuvenonderzoek heeft aangetoond dat er op het terrein een archeologische site uit de middeleeuwen en nieuwe tijd aanwezig is. Ook sporen en vondsten uit de Romeinse periode zijn niet uit te sluiten. De geplande werken binnen het plangebied zijn zo ingrijpend dat aanwezige sites

volledig zullen vernield worden. De archeologisch relevante sporen en lagen kunnen bewaard zijn vanaf ca. 40cm onder het huidige maaiveld. Om deze zaken in kaart te brengen voor ze vernield worden door de geplande werken, is een vlakdekkende, gestratifieerde opgraving noodzakelijk. Dit advies is conform de bekrachtigde archeologienota die hoort bij de aanvraag voor verkavelingsvergunning van de totale Hertogensite, en sluit aan bij het advies in het rapport van het sleuvenonderzoek. Er dient bij deze opgraving ook rekening gehouden worden met een relatief hoge graad van reeds bestaande verstoring, door kelders van de 19de- en 20ste-eeuwse ziekenhuizen. De kans bestaat echter steeds dat er onder deze kelders nog relevante archeologische sporen bewaard zijn.

De te volgen strategie en de onderzoeksvragen worden besproken in het programma van maatregelen.

5. Bibliografie

- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1809>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/3620>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/4332>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/4986>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/6124>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/11419>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/11435>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/12422>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/14957>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17285>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17359>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/712>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/19334>
- CRAMERS D. en VAN IMPE J., *Romeinse en middeleeuwse vondsten te Leuven*, in: Mededelingen van de Geschied- en Oudheidkundige kring voor Leuven en omgeving 21, 1981, pp. 130-157.
- LINTEN S. & HEYVAERT B., *Archeologische prospectie Leuven Hertogensite (prov. Vlaams-Brabant). Basisrapport conceptversie*, Ingelmunster, 2015 (Monument Vandekerckhove nv).
- SMEETS M., *Archeo-rapport 320. Het archeologisch onderzoek in de Jansenijsstraat en op het Damiaanplein te Leuven*, Kessel-Lo, 2015 (Studiebureau Archeologie bvba).
- VAN RANSBEECK L., *Archeologierapport Leuven Mechelsestraat – Lei 2019A63*, Leuven, s.d.

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).....	7
Figuur 2 Foto genomen op 21/06/2021 van de afbraakwerken van het Sint-Pietersziekenhuis, met zicht vanuit het oosten op de kelders onder de voormalige noordwestelijke vleugel van het ziekenhuis (© Stad Leuven). De Brusselsestraat bevindt zich rechts.	8
Figuur 3 Algemeen ontwerp van het grotere complex waartoe het project WinkelWonen zal behoren (bron: initiatiefnemer).....	9
Figuur 4 Doorsnedeplan van de geplande werken, met rechts het gebouw WinkelWonen met de 2-laagse kelder, en links ervan het nieuwe ontwerp van de openbare ruimte (maakt geen deel uit van deze archeologienota; opengelegde Dijle Tweede Arm, nieuw te creëren helling op de rechteroever en het nieuwe maaiveldniveau ten oosten ervan) (bron: initiatiefnemer).	10
Figuur 5 Grondplan parkeergarage niveau -2 (bron: initiatiefnemer).	10
Figuur 6 Geplande werken (gelijkvloers) geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).	11
Figuur 7 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	12
Figuur 8 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	13
Figuur 9 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	13
Figuur 10 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	14
Figuur 11 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	15
Figuur 12 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	15
Figuur 13 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 14 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	17
Figuur 15 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	17
Figuur 16 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	18
Figuur 17 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	18
Figuur 18 Opbouw van de eerste stadsomwalling (A: Buitenmuur en funderingsboog /segmentboog, B: Poer/(funderings)pijler, C: Weergang, D: Schietsleuf, E: Aarden wal (veldzijde), F: Aarden wal (stadszijde).	22
Figuur 19 Zicht op de Biestpoort vanaf de veldzijde.	22
Figuur 20: Uitsnede uit het stadsplan van Jacob van Deventer uit 1550, met aanduiding van de Dijle Tweede Arm (1), de 1 ^{ste} stadsmuur (2), de Biestpoort (3), de Steenstraat/Brusselsestraat (4), het Pellenbergstraatje (5), het Bommelstraatje (6) en de Dijle Derde Arm (7), en in het geel de benaderende situering van het plangebied.	27
Figuur 21 Plan van Braun en Hogenberg (1581) met benaderende situering van het plangebied.	28
Figuur 22 Detail van het plan van Blaeu uit 1649 met benaderende situering van het plangebied.....	28
Figuur 23 Uitsnede van een kaart uit 1768 (<i>Ander plan voor de huizen en tuinen behorend tot het groot hospitaal van Leuven; opgemaakt in 1768 ter gelegenheid van de verbreding van de Brusselsestraat</i>). Het noorden ligt onderaan. Van rechts naar links: de Dijle Tweede Arm; de stadsmuur met de Biestpoort, bestaande uit 2 halfronde poortgebouwen; de percelen langs de Pestgang (Pellenbergstraat) en de Bommelstraat, de zijstraten van de Brusselsestraat; links de Dijle	

Derde Arm (bron: cartesius.be). De benaderende ligging van het plangebied is in het rood aangeduid.	29
Figuur 24 Uitsnede van een kaart uit 1763-1772 (<i>Plan de la partie de la rue de Bruxelles comprise entre les deux bras de la Dyle, à Louvain; levé, vers 1767, à l'occasion de l'incorporation dans les propriétés de l'hôpital de deux petites rues, dites Bommelstraetjen et Pestgank</i>) (bron: cartesius.be). De benaderende ligging van het plangebied is in het rood aangeduid. Het noorden ligt rechts. Van boven naar onder: de Dijle Tweede Arm; de stadsmuur met de Biestpoort, bestaande uit 2 halfronde poortgebouwen; de percelen langs de Pestgang (Pellenbergstraat) en de Bommelstraat, de zijstraten van de Brusselsestraat; onderaan de Dijle Derde Arm. Interessant zijn de 2 vermeldingen in de linkerbovenhoek van de gronden net ten oosten van de stadsmuur, die mogelijk (deels) binnen het plangebied vallen: "Den Cleijne Hoff van het gast huys" en "Het kerckhof van het gast huys", zie detail hieronder.	30
Figuur 25 Detail van een kaart uit 1763-1772 (<i>Plan de la partie de la rue de Bruxelles comprise entre les deux bras de la Dyle, à Louvain; levé, vers 1767, à l'occasion de l'incorporation dans les propriétés de l'hôpital de deux petites rues, dites Bommelstraetjen et Pestgank</i>) (bron: cartesius.be), met de vermeldingen "Den Cleijne Hoff van het gast huys" en "Het kerckhof van het gast huys".	31
Figuur 26 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende projectie van het plangebied (bron: geopunt.be).	31
Figuur 27 Detail van het kadasterplan van 1813 met aanduiding van het plangebied.	32
Figuur 28 Detail van het kadasterplan van 1850 met aanduiding van het plangebied, en met het Sint-Pietersziekenhuis dat toen net was gebouwd.	33
Figuur 29 Gravure van de voorgevel van het 19 ^{de} -eeuwse ziekenhuis door L. Van Peteghem. De rechtse vleugel valt binnen het plangebied.	33
Figuur 30 Het 19 ^{de} -eeuwse Sint-Pietersziekenhuis met op de achtergrond het nieuwe in aanbouw (ca. 1955).	34
Figuur 31 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).	35
Figuur 32 Uitsnede uit de topografische kaart van 1891 (bron: cartesius.be en NGI).	35
Figuur 33 Uitsnede uit de topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI).	36
Figuur 34 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	37
Figuur 35 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	37
Figuur 36 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	38
Figuur 37 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	40
Figuur 38 Sleuvenplan van het proefsleuvenonderzoek uit 2014, met aanduiding van het huidige plangebied (bron: LINTEN e.a., 2015).	41
Figuur 39 Huidig plangebied en sleuven uit 2014 geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	42
Figuur 40 Huidig plangebied en sleuven uit 2014 geprojecteerd op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).	42
Figuur 41 Detail van sleuf 5 geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en LINTEN e.a., 2015).	44
Figuur 42 Proefsleuf 5. Kelder met links en rechts een aanzet tot gewelf (bron: LINTEN e.a., 2015).	44
Figuur 43 Proefsleuf 5. Noordprofiel tot moederbodem en sporen in de moederbodem (bron: LINTEN e.a., 2015).	45
Figuur 44 Proefsleuf 5. Profiel 6, noordelijke sleufwand (bron: LINTEN e.a., 2015).	46
Figuur 45 Proefsleuf 6. Overzicht (bron: LINTEN e.a., 2015).	47

Figuur 46 Detail van sleuf 3 geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en LINTEN e.a., 2015).....	48
Figuur 47 Grondplan van sleuven 3 en 5 (bron: LINTEN e.a., 2015).	49
Figuur 48 Proefsleuf 3. Overzicht kelder 19 ^{de} -eeuwse gasthuis (bron: LINTEN e.a., 2015).	50
Figuur 49 Zicht vanuit het oosten op proefsleuf 4 (bron: LINTEN e.a., 2015).....	51
Figuur 50 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris, ingezoomd op het plangebied en met aanduiding van de archeologienota's en eindverslagen die betrekking hebben op de Hertogensite (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	52
Figuur 51 Allesporenkaart met reconstructie van de aangetroffen Broekstraatpoort (bron: SMEETS, 2015, p. 44 fig. 4.5).	55
Figuur 52 Bovenaanzicht van de fundering van de stadspoort met duidelijk zichtbaar de verspringing (bron: SMEETS, 2015, p. 46 fig. 4.9).	56
Figuur 53 Allesporenplan van werkput 3, met in oranjebruin de aangetroffen resten van de Borchtpoort (bron: VAN RANSBEECK, 2020, p. 22 fig. 20).	57
Figuur 54 Overzichtsfoto van de stadspoort, met de westelijke poorthelft vooraan (witte lijnen) en de oostelijke poorthelft bovenaan (gele lijnen) (bron: VAN RANSBEECK, 2020, p. 22 fig. 21).	57

Bijlage: Ontwerpplannen (bron: initiatiefnemer).

Resiterra
360 ARCHITECTEN
WIRTZ
HOSBUR

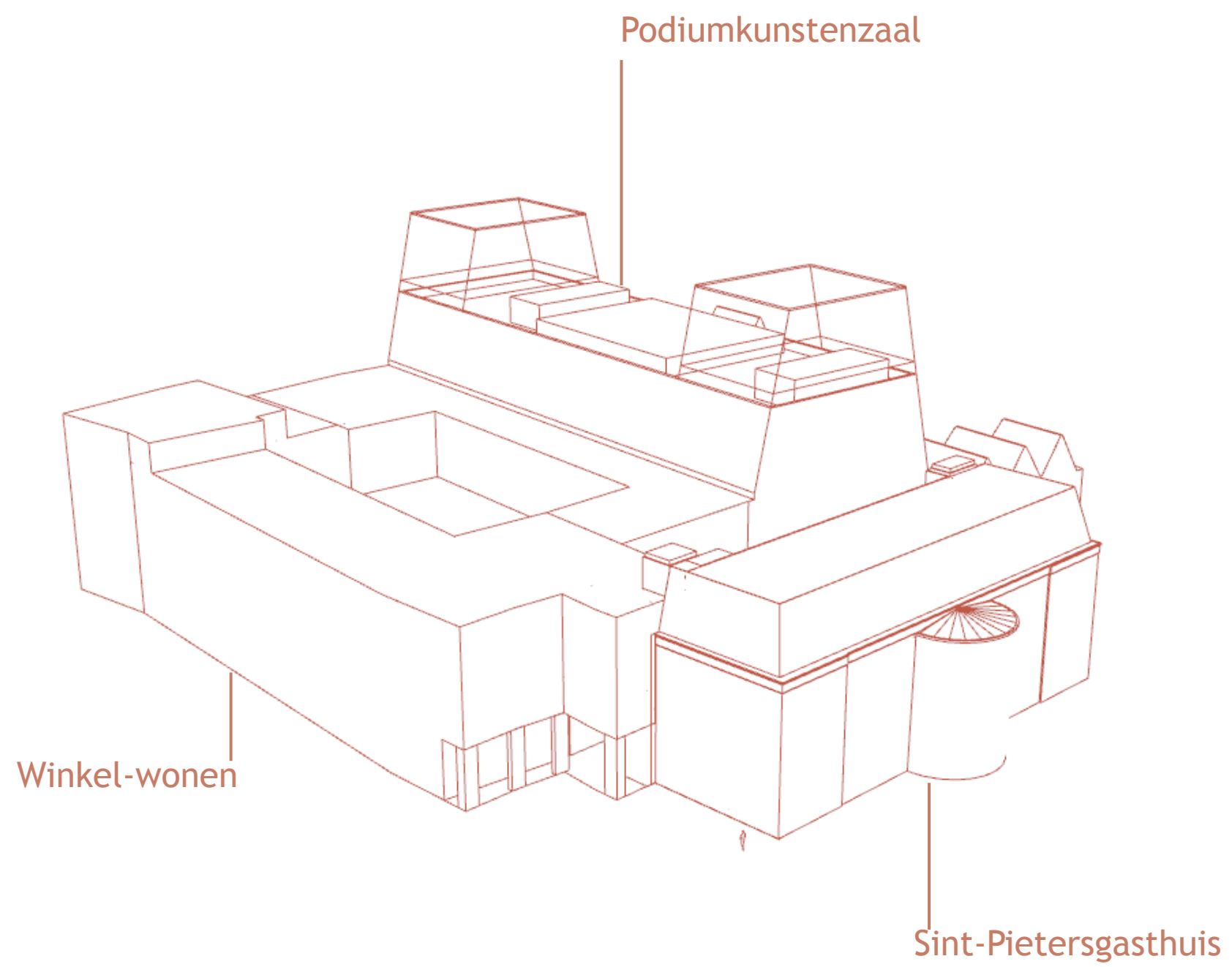
Stad Leuven
SERGISON BATES ARCHITECTS

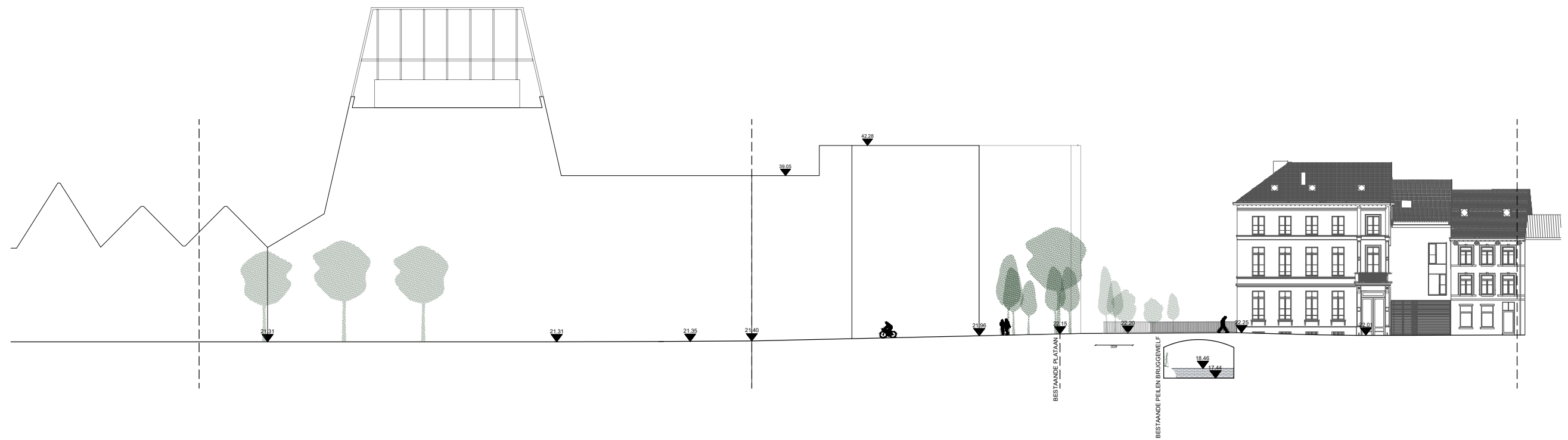
PROJECT
WINKEL-WONEN

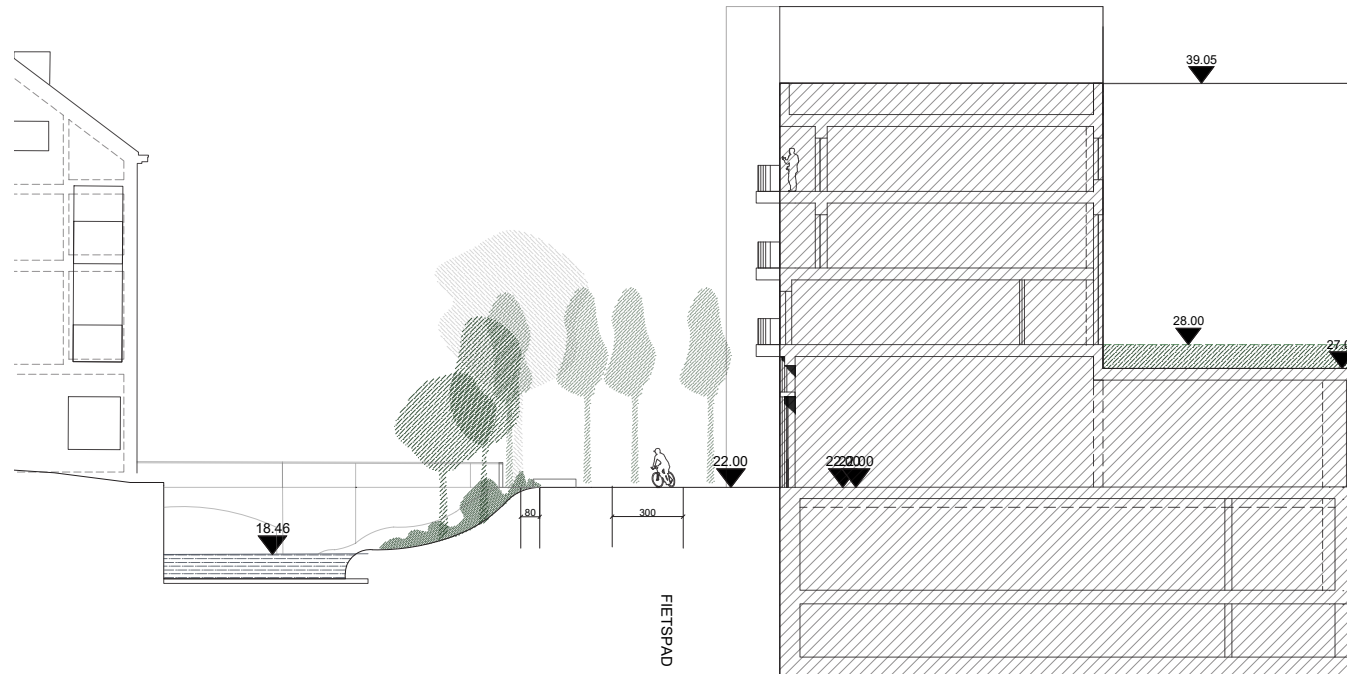
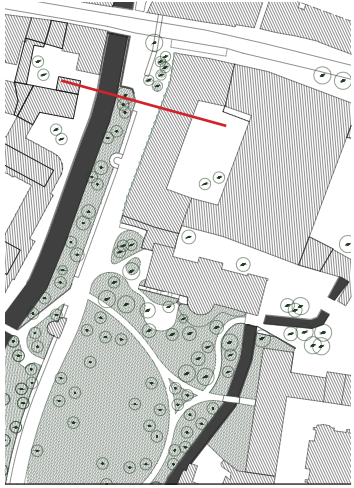
SINT-PIETERSGASTHUIS
(HOTEL)

PODIUMKUNSTENZAAL

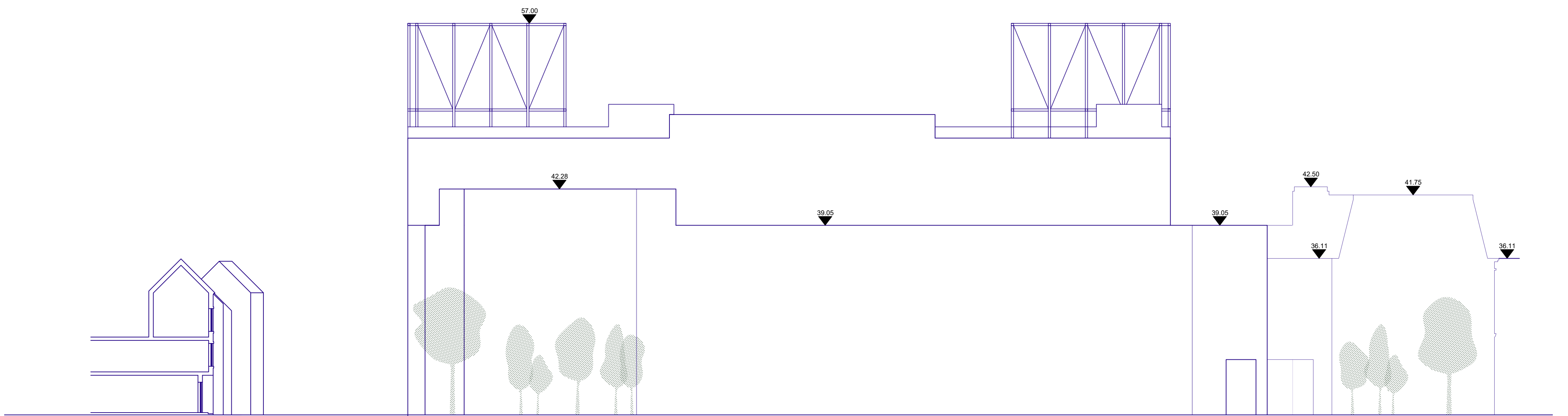

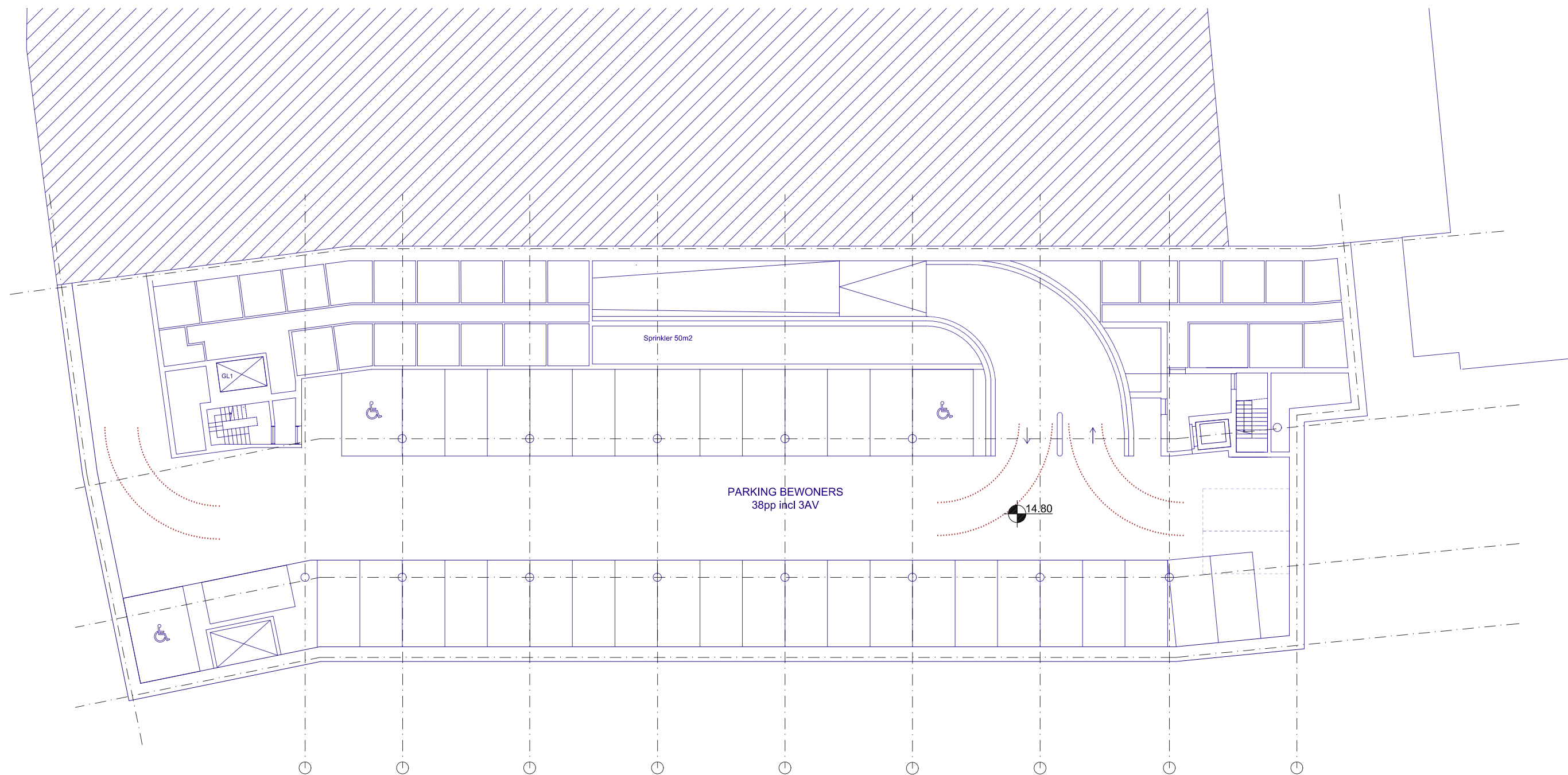

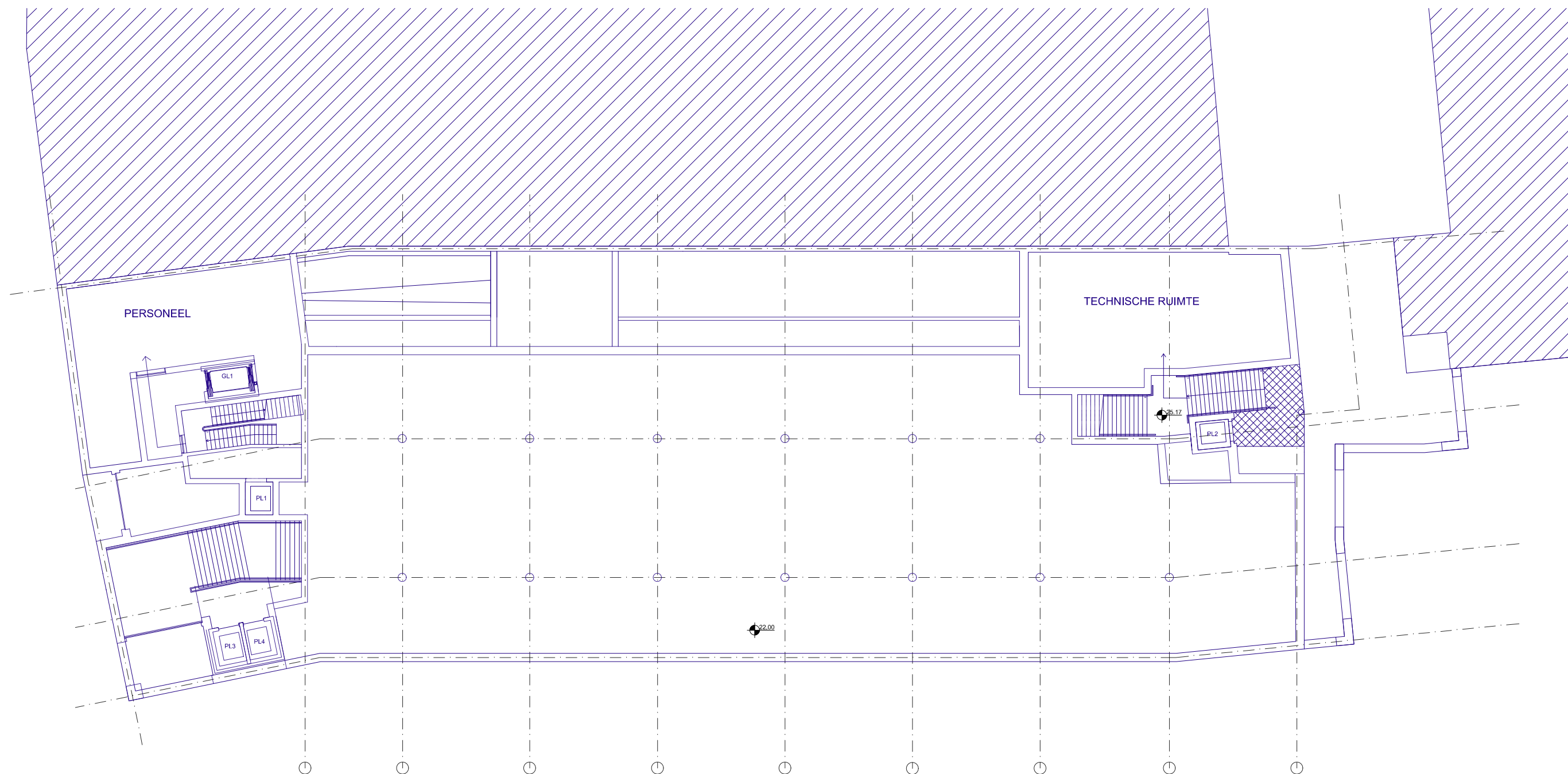
Vestibule Biestpoort
Sne

PLAN PARKEERGARAGE N-2
1:250

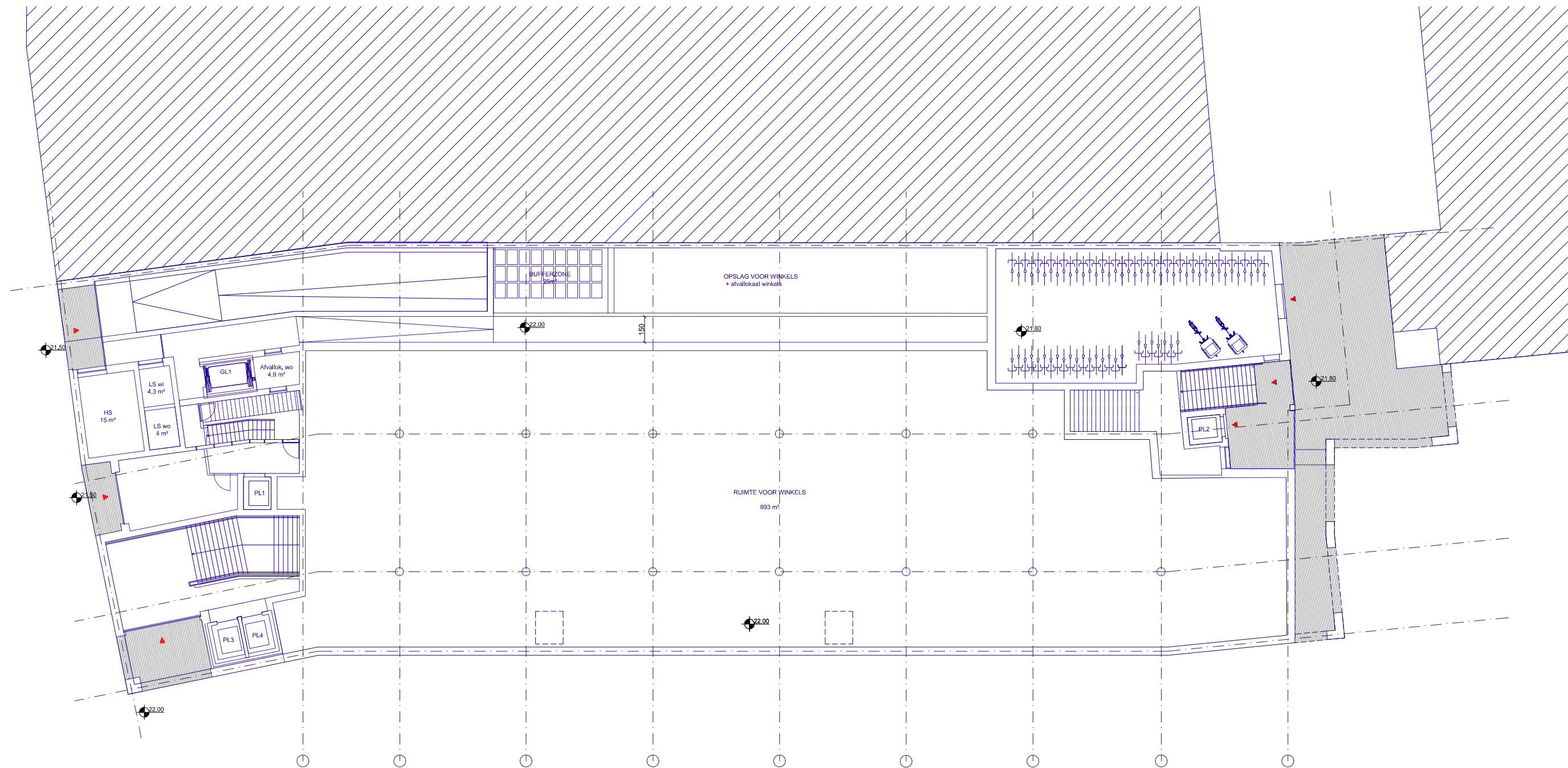

TOTALE BVO = 1672m² (max totaal 6320 m²)
mezzanine = +/- 200 m²

PLAN MEZZANINE
1:250

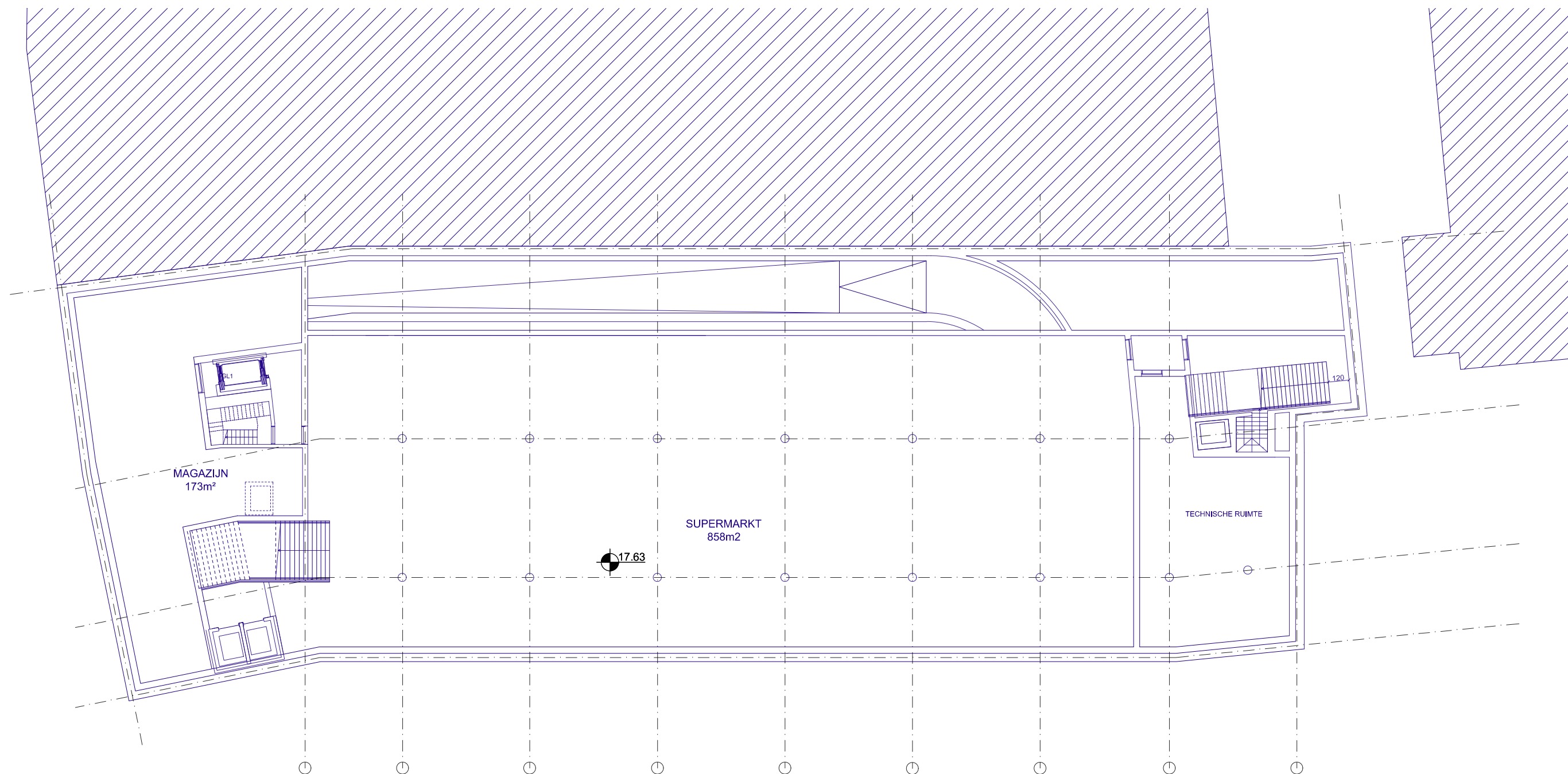

TOTALE BVO = 1643 m²

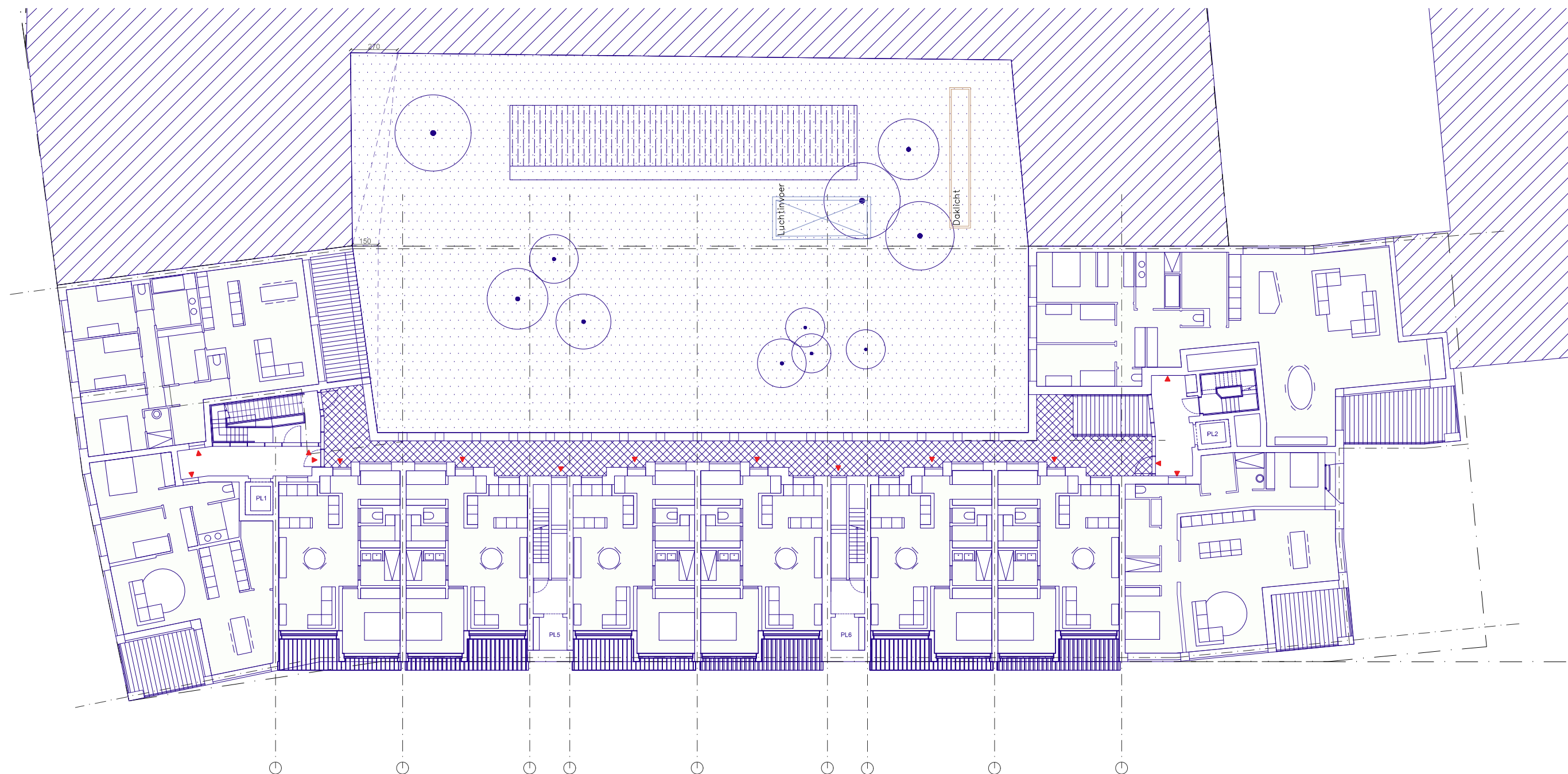
PLAN GELIJKVLOERS
1:250

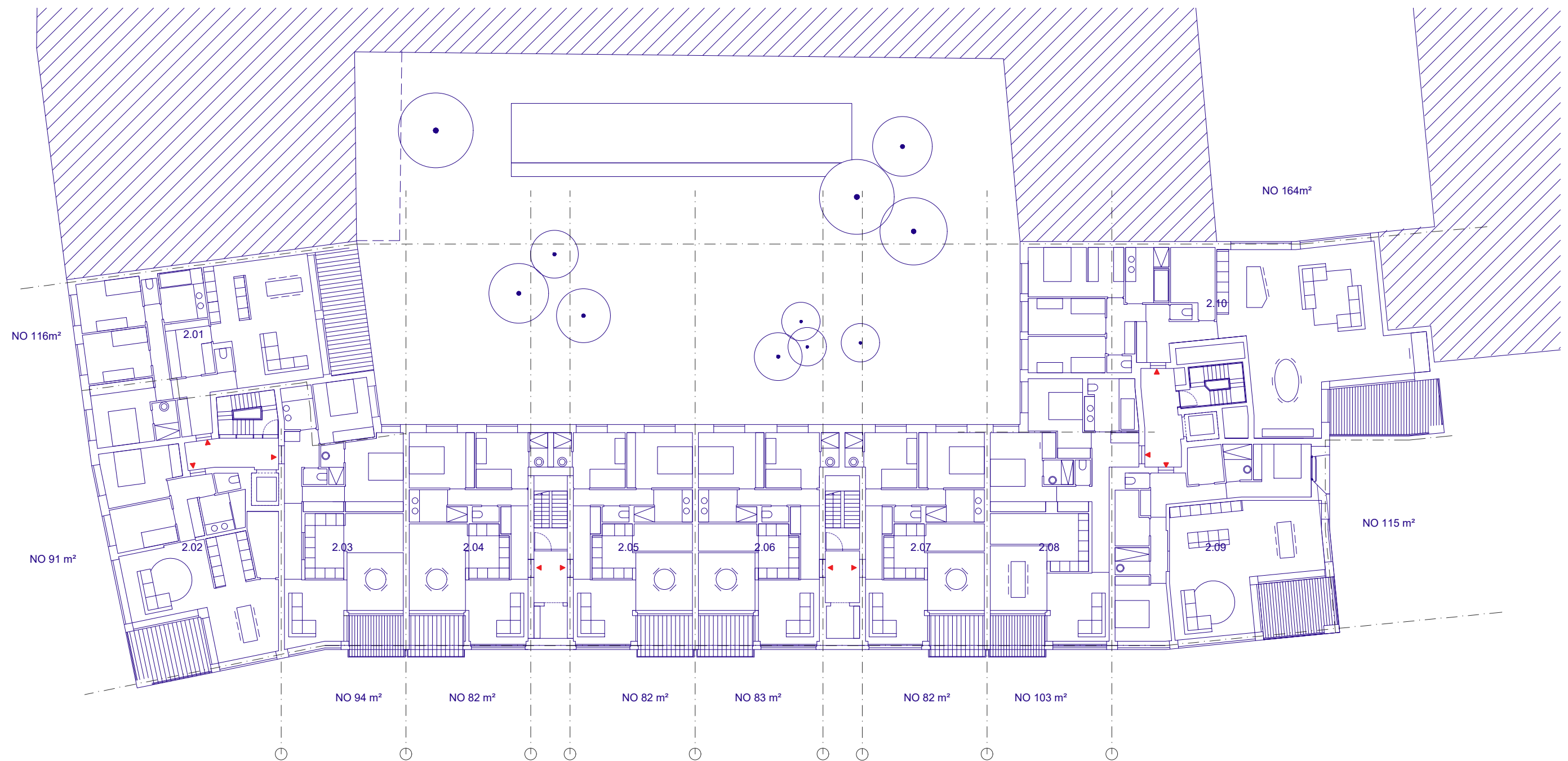
PLAN SUPERMARKT N-1
1:250

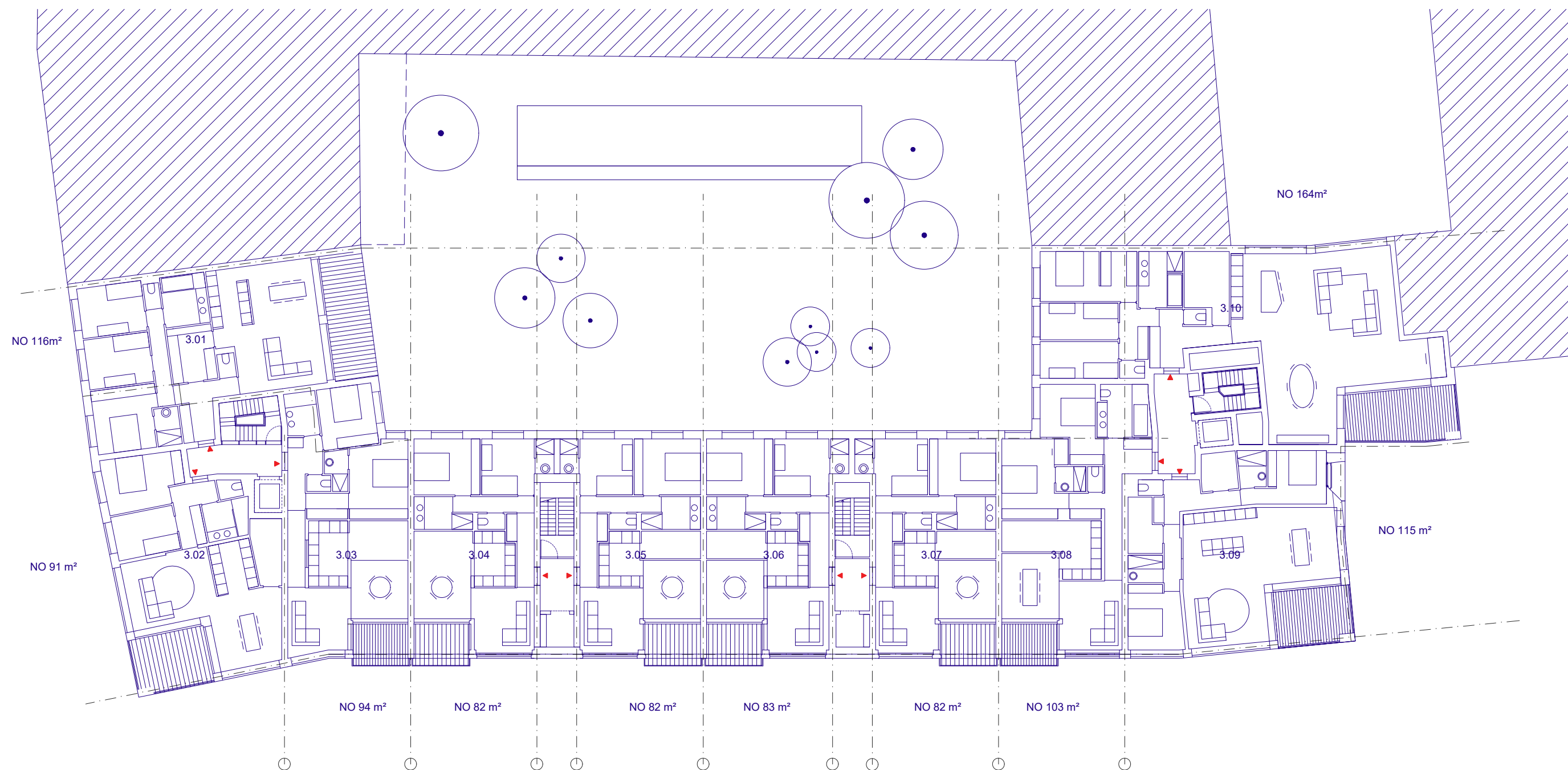

PLAN EERSTE VERDIEPING
1:250

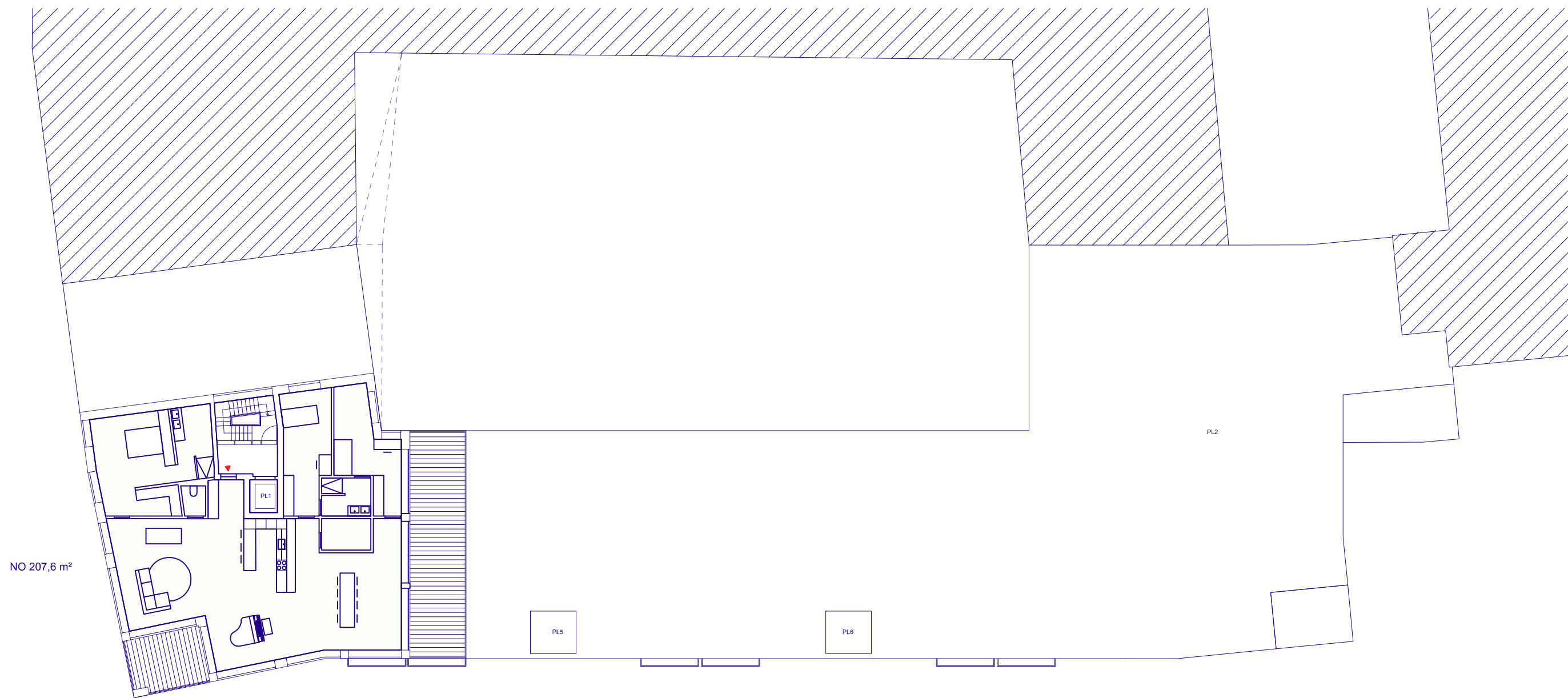

TOTALE BVO = 1358
(zonder terras = ... m²)

PLAN DERDE VERDIEPING
1:250

NO 207,6 m²

PL1

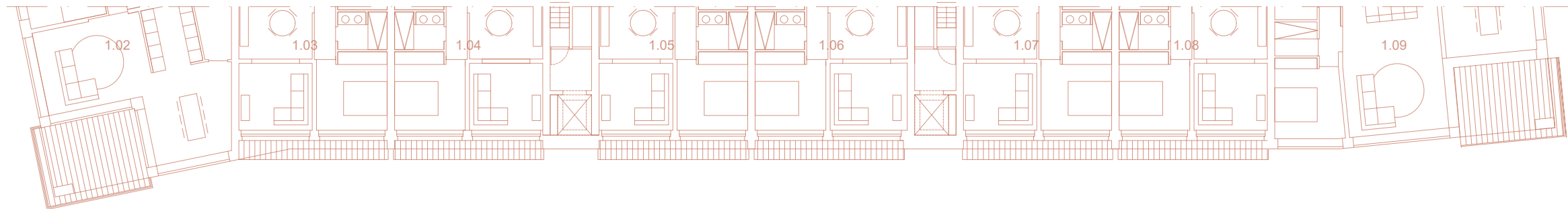
PL2

PL5

PL6

PLAN VIERDE VERDIEPING
1:250

42.28

37.72

34.48

31.24

28.00

22.00

17.63

14.00

